

WWW.UNI

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Свеска VI.

Сарајево, Јуни 1892.

Година VI.

Власник: АЕМ. Консistorија.

Уредник: Ђ. Петровић, свештеник.

Неколико ријечи о познавању себе.

(Наставак).

У светом писму, у дјелима св. отаца, учитеља цркве и црквених писаца, налазимо јасно изражене мисли о човјеку. Тамо находимо почетак његова бића, цијел стварања, назначај његова живота, и оштрих црта његове слабости душевне и тјелесне. Човјек је тврђи од камена, а кртији од стакла, вели народна пословица. Богом просвијећени црквени писац, и највећи до сада пјесник, св. Јован Дамаскин, размишљајући о човјеку, пита: „Шта си, човјече, с тијелом твојим? Запитај мртве, они ће ти казати! Иди на гробље, па не треба ти друге школе!“ И збиља, да ли има другог мјеста и згодније прилике, да се човјек увјери о том, шта је он и колико вриједи по својем тијелу: до ли што је гробље, и гледати поконавање једног мртваца, који је до јуче с нама уживао овај свијет, заносио се својом маштом, и стварао представе о Бог зна каквој својој будућности; па данас шта је с њим?

Видиш да га мртва, без искре живота спуштају у ладни гроб и затрпавају земљом! Је ли то свршетак живота? Било би врло жалосно и очајнички по човјека, кад би гроб био печат сваког живота! Па има безумника, који проповиједају и овако опаку мисао, што се зачала у њиховом безумном мозгу, као што вели псалмопјевац: Рече безуман да нема Бога; јер, они, који уче, да се свршава све на вратима гроба, морали су прије те абсурдне изреке, изрећи већу и страшнију бесмислицу: да нема Бога! Како су дубоко пали!

Човјек је као пољски цвијет, који данас дивно цвјета, а сјутра увене, а пророк Давид, па и св. Писмо казује нам, да је „људско тијело као сијено, а љепота као цвијет пољски. Из земље је узет, и у земљу ће се и вратити, прах је био, у прах ће се и претворити“. Дакле, сваки треба да помисли: одкуд је пошао, гдје је и зашто је дошао, и куд

иде? Па знајући, да је од земље и на земљи, да му је тијело крто и ломно, да ће умријети и опет се тијелом у земљу вратити и претворити, а душа поћи на суд вјечне правде, да тамо пред Створитељем својим одговара за сва дијела овоземног живота; то је човјек ради себе, ради својег значаја, дужан да за живота пази на себе и свој рад, па да вршењем заповијести, испуни свој задатак, који му је одређен на земљи; т. ј., да познавши себе, позна и цијелъ својега краткога живота а тај је: да се спреми за други „невечерњи“ живот.

По што је човјек састављен из два дијела: душе и тијела, то се он мора бринути и за једно и друго, а нарочито за своју душу, као претежно важнији дио својег бића. Као што тијело не може опстати у животу без сходне хране, тако је исто и за душевни живот неопходно нужна душевна храна. Тијело своје, сваки човјек пита и његује, нагађајући му свакодневним уживањем сходне хране, али сваки не храни и своју душу. Без потребне природне хране умире у човјеку тјелесни живот, па тако исто по закону бива и са душом, јер без потребне душевне хране умире у човјеку духовни живот. Храна, која је потребна души сваког човјека, нарочито хришћанима, није, нити може бити што друго, до ли „Ријеч Божија“. По том и нуди се човјеку таква храна, на коју му свраћа пажњу сав ток живота и све што га окружава. Ми обраћамо пажњу на ту неопходну и за живот потребну храну оних, који се брину о том што је најпрече. Али, прије него што почнемо говорити о душевном спасењу човјека, треба најприје да се задржимо на душевним својствима и да речемо коју о човјеку онако у опште, колико находимо да је нужно на овом

мјесту рећи о том. Оно, што је рекао Творац о постању човјека, т. ј, да га створи по *образу и подобију својем* (по слици и прилици Божијој) ваља овако разумјети. Образ (слику) Божији има сваки човјек, па ма он био и незнабожац, а подобије (прилику) Божије има само човјек Хришћанин, и то само онај Хришћанин, који љуби Бога и испуњава његове св. заповијести, т. ј. „Хришћанин благочестив“ како каже св. Димитрије Ростовски, који вели: „Образ је Божији и у души невјерника, а подобије је само у Хришћанину благочестиву.“ Па, и кад Хришћанин смртно сагријеша, он тад губи само подобије Божије, али не губи с тим уједно и образ Божији. Па ако по својим рђавим дјелима и на муку вјечну осуђен буде, опет остаје у њему на вијеки онај исти образ, који је и прије смртна гријеха имао, и то је његова својина на свагда њему дана, али подобије Божије више не може имати. Човјек за живота овдје на земљи, по својој слабости душевној, под утиском околности и разних искушења, може да пане у борби са гријехом, и да учини један или више смртних гријехова, па ако се покаје и искреном жељом буде се трудио, да својим богоудним животом и добрим дјелима заглади свој учињени гријех, може помоћу Божије благодати да придобије поново подобије у Божије, но то може бити само за живота. После смрти нема покајања, нити је човјек у стању сам по себи иза гробних врата стећи заслуга, којима би загладио свој тешки гријех.

Пред Богом је душа човјека скупља од цијелога свијета, јер свијет материјални, т. ј. планете небесне, земља, животиње, биље, то је све привремено, прелазно, а душа је људска бесмртна и она вјечно живи; па с тога се и морамо бринути

за њезине потребе много више, него што се бринемо за тјелесне. Ову превагу душе над тијелом, јасно видимо из ријечи Исуса Христа, што их је рекао Марти: „Марто, Марто, бринеш се и стараш о много које чему, а само је једно потребно“.

Из овог што је Господ Марти, а преко ње и нама свима рекао, видимо, да је за нас на овом свијету једна једина права потреба — *потреба душевнога спасења*. Овијем се уједно доказује, да је све оно што је земаљско — ништа, јер је само по себи прелазно, распадљиво, а као такво и — ништавно.

Душа наша, као и тијело наше, има својих пет чула. Та душевна чула су ова: ум, воља, престава (уображење), помисао и осјећање. Ум је најважнији дио душе, он је глава душе и центрум свега душевног живота. Ум је крман душе, из њега потиче сав душевни рад, којим ум господари. Из овог његовог значаја истиче се врло нужна и управо условна потреба, редовног душевног живота, да се ум што више просвијети истинитом свјетлошћу, да се што боље наоружа знањем слова Божијег, и да се очеличи усвајањем врлина светитеља Божијих. Ово се постижава једино проучавањем св. Писма и живота угодника Божијих, и по душу корисним размишљањем и бесједом. Кад је ум истинским Богопознањем и правом науком (Словом Божијим) просвијећен, онда се сва осјећања душевна послушно покорављају уму, и слушајући њега, сва екупа теже „јединој потреби“ — душевном спасењу, чинећи све оно, што је добро и корисно, а клонећи се свега, што је рђаво и по душу и њезино спасење — опасно. Ако ли пак ум помрачи тама гријеха, онда он престаје бити заповједник и вођа душевног рада, онда, тешко души, која без вође постаје роб

гријеху, којем, не могући се без својега вође одупријети, нити одбити грјеховне навале, са свјема својим осјећањима подлијеже сили гријеха, ваљајући се у свакојаким страстима, које је, као љуте звјерке, растрзају и тегле у понор пропасти, — у муке пакла.

Но прародитељском гријеху пресуђени човјек и његово потомство, спадају у бића приступачна утицају гријеха. Душа човјечија, којом га је Створитељ обдарио, у тијесној је вези са вољом људском, а ова је воља, још у рају учињеним преступом заповиједи Божије — покварена, и постала је склона гријеху. Усљед овога човјек се и рађа у гријеху, којег од родитеља рођењем наслеђује. Овај наслеђени гријех наших прародитеља, пере се св. крштењем извршеним у име св. Тројице: Бога Оца, Бога Сина и Бога Духа светог, и усљед св. крштења душа човјечија остаје чиста од гријеха. Ну, по што је Бог дао човјеку слободну вољу, то од човјека зависи какав ће послје крштења бити: добар или рђав; у његовој је слободној вољи, хоће ли гријешити, или не. С тога, што човјек има своју слободну вољу, и што може да гријешити и да не гријешити, и постављени су закони, пња и казне, или награде за учињене преступе, или добра. — Има људи, који у својем безумљу поричу ову истину и доказују, да човјек нема овог својства у себи, и да све што чини, не чини по својој слободној вољи, већ по урођеном нагону, који стоји независан од воље. Да још буду и досљедни овој својој *онакој науци*, труде се да докажу и тај несвјесни закључак, што га из претпоставке своје изводе, а тај је: да човјек за своја дјела не може одговарати, и да се не могу примијењивати оправдано закони и његови прописи на поступке човјека, ма

каква грђава дјела он чинио! Већ из овог начела види се, докле су у својем безумљу забасали они те поричу Бога, душу, па и слободну вољу у човјеку. То су тако назване материјалисте, које нијесу ништа друго до ли безбожници. Срећа је што цијело људско друштво а и сваки појединац доказује својим бићем, радом душевним и дјелима, да је та наука материјалиста потпуна противност и врло далеко од праве истине. Овака наука њихова опасна је по религију и све друштвене установе. Она би хтјела да сруши све што постоји, али је за то и сувише малена и слаба. Истина се не да побједити, истина ће срушити ту опаку науку као што је срушила и све друге, које су поницале у друштву људском, и које су са истином у опрјечи биле. Бог, као извор и најјаснија истина, не да се побједити! Ну, ма колико да су онаке науке безумника, оне својом појавом доказују најјасније: да је вјера у Бога и Његову творачку силу и вјечни промисао истинита и непобједива, а уједно доказују и ту истину, да у човјеку одиста постоји слободна воља. Кад би било, као што безбожници уче, онда би по истом природном нагону, или како они веле инстинкту, сви људи били тијех назора,

или зар не? Ако је природа људска једна те иста, ако смо сви једнаки и ако над свима нама имају одсудна утицаја, по њима названи „природни закони“, и ако су ти закони позитивни и перманентни: онда је ваљда логично рећи: да се и у свакој појединој људској природи морају развити једни те исти појави, па макар у некој људској индивидуи и добили јачег, а у некој слабијег израза али ипак морало би бити очите аналогије. Ми, као хришћани, вјерујући у Бога, и преко Његова Сина, по Духу светом у откривену нам истину, баш у тој непостојаности и недодљивости разних по имену безбожника и њихових наука, видимо њихову слабост и немоћ, да се боре са истином, па не можемо што друго рећи, него са Псалмопјевцем дати израза својем сажаљењу ријечима: рече безуман у срцу својем . . . и „пропаст твоја од тебе Исрахиљу“, па са преблагим Учитељем и Спаситељем свијета помолити се Богу, „Опрости им, Оче, јер не знају шта раде!“ и да по својем божанском милосрђу просвијетли и њих избезумљене, познањем истине. Наш народ Бог очувао, да се никад ни јединац, а камоли више њих, не појаве отровани таким, по религију и људско друштво опаком науком безбожника!

(Продужиће се).

Стање православља у турској царевини од пада Цариграда, до најновијих времена.

По руском превео: **Сава Теодоровић**, свештеник и професор у кр. вел. реалци у Земуну.

(Наставак, види 4. и 5. свеску „Источника“ стр. 133—145. од о. г.)

Борба Грка за црквену и политичку независност.

Грци, потпавши са падом Цариграда под Турке и трпећи од њих страховите зулуме, ипак нису губили наде, да ће на ново задобити уништenu политичку и вјерску независност. Одушевљени том надом, они врло често подизаху се на оружје против својих угњетача. Међу тим,

у први мах по паду Цариграда, видимо да су само поједине особе устајале у одбрану своје вјере и народности. То бјеху грчки народни ироји, у којих бјеше свијест о тешком ропском стању особито развијена, те који се не могаху са тим стањем никако измирити. Они обично сабираху око себе храбре и одважне другове, и

светише се Турцима за њихова недјела над хришћанима. Те вође слободних дружина подржаваху својим јунаштвом у свију Грка мисао, да се могу ослободити турскога јарма. Но при свем том у XV.—XVII. вијека не могаху Грци ништа особитога учинити за своју независност; већ XVIII. и XIX. вијек бјеше за њих знатно повољнији. У то вријеме пала је Турска до крајње државне немоћи; а неке православне државе подиглоше се до степена угледне европске силе. С друге стране, сами Грци у то доба осјетише у себи довољно снаге, да ступе са Турцима у отворену борбу. Грчко житељство по архипелашким острвима, у срањању са осталим Грцима, већ изодавна одликовало се извјесним благостањем и напретком, јер оно даваше из своје средине добре бродаре турском бродовљу, те за то уживаше извјесне олакшице. Међу тим олакшицама бјеше важно већ то, што острвљани имађаху право да слободно плове по свима морима у држави. Користећи се тиме, они заведоше добре судове, развише трговину, индустрију и сл. За вријеме војне у XVIII. вијеку поморска трговина Грка, — острвљана бјеше заузела широке размјере, те они, располажући знатним новчаним средствима, нешто под видом трговине, а нешто ради одбране од морских разбојника, почеше заводити оружане бродове, од којих се могла у свако доба саставити мање више знатна убојна сила. На тај начин бијаху Грци барем за први мах снабђевени средствима за почетак борбе с Турцима. У исто доба почеше они предузимати мјере и за подизање народне просвјете, те почеше заводити школе и слати дјецу у стране земље на науку. Млади нараштај, васпитан у духу народном и обучен у старо-грчкој књижевности, срањајући сретна времена старе слободне Грчке, са њеним тадањим пониженим стањем под турским јармом, сасвим природно се загријевао жељом да се ослободи и утврђивао се у мисли, да мора са себе стрести мреки јарам туреки. Године 1768. започне војна међу Русијом и Турском. Грци употребе то као zgodну прилику, да себи извојују слободу. И тек што се руско бродовље указало у средиземном мору, Грци из Мореје и са архипелашких острва почеше заједнички нападати на Турке. И ма да су се по свршетку рата Турци жестоко осветили усташима, ипак Грци не клонуше духом. Њих подржаваше нада на ослобођење, тим силније,

што је по закљученом миру међу Русијом и Турском у *Кучук-каинарџи* (1774.) Русија добила право *покровишелства* над православним хришћанима на истоку. Услед другога рата Русије са Турском год. 1787. диглоше се опет Грци, те нанесоше доста штете Турцима. У уговору, закљученом у *Јашу* (1791. г.) опет бјеше утврђено руско право *покровишелства* над источним хришћанима. То бјеху први кораци у ослобађању Грка. Почетком овога вијека продужише се њихови труди да се ослободе турскога господства. У Паризу међу тамошњим грчким ђацима образовало се књижевно друштво под именом „*Хешерија*“ (другови музâ), које се на скоро претвори у тајно политично друштво, те се распростре по свој Европи. Сврха му бјеше ослобођење Грчке. Томе друштву припадаху Грци, који живљаху по Европи, па међу осталима и гроф *Јован Каподистрија* и кнез *Александер Ипсиланти*. Па и многи међу Европљанима (учењаци и пјесници) приступише такођер у друштво хетерије, и помагаху по могућству остварењу њене цијели. Па и цијела Европа показиваше искрене симпатије према дјелу грчког ослобођења. Грци, одушевљени европским симпатијама и надајући се отуда и материјалној помоћи, одлучно се ријешише на борбу. Год 1821. пође Ипсиланти са четом наоружаних Грка по подунавским кнежевинама и изазове тамо устанак. Но при свем том тај покушај не имађаше успјеха; јер Турцима пође за руком да успоставе мир у побуњеним крајевима; а Ипсиланти се мораде бјегством спасти. Но мало за тим букне устанак Грка у Мореји и по архипелашким острвима. Заподјене се крвава борба; Турци гледаху да умире Грке варварским мјерама; а Грци у свакој zgodној прилици враћаху им мило за драго. Европске државе сматраху дуго устанак Грка као незнатну буну, те их оставише њиховој судби. Но 1825. год. престаде равнодушност европске политике. Услед настојавања руског цара Николе I, Русија, Инглеска и Француска, закључивши међусобни уговор, захтијеваху од Султана Махмуда II. да прекине покољ Грка, и кад султан то одбије, савезне силе одлуче, да свој захтијев оружјем изведу. Пошљедица тога бјеше *наваринска* битка (1827.), у којој турско-египатско бродовље за 4 сата буде од савезничке војске уништено. Ово опет изазове руско-турски рат (1827—1829.), који у главном испане по Турке

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

несрећан. Турска буде принуђена да склопи по себе неповољни мир у *Андријанополу* (1829.), по коме се између осталог обвезала, да ће, *признати независност Грчке*. То дјело се сасвим доврши 1830. год., те побуњене грчке области буду признате за самосталну државу, под именом *грчке* или *јелинске*. Ту државу сачињаваху: Мореја, средња Грчка до ријеке (Аспропотама) и нека острва. Управа бјеше у почетку републиканска (до 1833. год.), а за тим добије облик монархијски, који траје и до данас.

Установљење самосталне јелинске цркве.

Устројство независне јелинске државе ускори и устројство *самосталне јелинске цркве*. Епархије, које уђоше у састав нове државе, бјеху до устанка грчког 1821. год. потчињене цариградском патријарху. У вријеме устанка, који се дизао силним нередом, постадоше сношаји јеладеких епископа са цариградским патријархом врло отештани, те се најпослије морадоше и прекинути. У то узрујано доба управљаше сваки грчки епископ црквеним дјелима своје епархије за себе, не зависећи ни од кога, ма да је 1822. г. на народном сабору устаника ради више управе црквеним пословима, био одређен црквени министар (епископ). Но у то доба јеладеки епископи не показиваху знаку, да они себе сматраху независнима од цариградског патријарха. Године 1830., кад се у Јелади почела анархија по мало стишавати, опет се наставише сношаји са цариградским патријархом. Њих је отпочео сам *Констанције I*. Он напише предсједнику грчке републике грофу *Каподистрији* писмо, у коме изражаваше жељу, да јеладеке епархије с њиме на ново ступе у сношење. Каподистрије обећа, да ће послати у ту сврху патријарху опуномоћенога епископа. Но на скоро се у младој републици породи страначка борба, којој као жртва паде Каподистрија; те се и то посланство одложи. Ушљед тога одношаји јеладеке јерархије према цариградском патријарху остадоше неодређени као и прије. Но сад се већ почеше појављивати мисли, да је грчкој цркви нужно, да добије своју самосталну управу. Год. 1833. дође у Јеладу одређени јој краљ, баварски принц *Ошон* са њемачким чиновницима. Устројство црквених послова бијаше прва брига новој влади. У ту сврху буде одређена комисија из три духовна и четири свјетовна лица, која закључи, да јелинска црква, у независној држави, треба да буде у својој

управи самостална и независна од такве црквене власти, која се налази у туђој држави, те да ради црквене управе ваља устројити *постојани синод*. Влада краља Отона, која је и сама одобравала предлог за такву управу, сазове грчке митрополите, архијепископе и епископе и даде им пројект комисије на разматрање. За тим, кад су сабрани архијери изјавили своју сагласност с тим пројектом, уз неке примједбе у погледу краљевске власти у црквеним дјелима, влада свечано обнародује сачињени регуламенат о устројству управе у јелинској цркви. У њему се вели: „Православна, источна, апостољска црква грчкога краљевства, духовно не признавајући друге главе, осим оснивача хришћанске вјере, Господа и Спаса нашега И. Христа, и имајући у државној управи врховнога начеоника, краља Грчке, *авшокефална је и независна* од сваке друге власти, хранећи при том ненарушимо догматично јединство у свему, што су увијек поштовале све источне православне цркве (Чл. 1). Врховна црквена власт налази се под врховним надзором краља, у рукама постојаног синода, који се назива „*свештеним синодом грчке краљевине*“ (Чл. 2.).“ Даље се у регуламенту говори о саставу синода, о његовим дужностима, о дјелокругу, о његову одношају према свјетовној власти и т. сл.

Немачка влада у том регуламенту ставила је синод у потпуну зависност од грађанске власти; и у пракси се показало, да синод није могао донијети ни једне одредбе без пристанка владе.

На тај начин бијаше проглашена самосталност јелинске цркве. Но још у вријеме њенога проглашења, многи грчки епископи, па и свјетовњаци изјавише сумњу: једа ли је влада поступила сагласно са црквеним канонима, кад је прогласила грчку цркву самосталном без знања и пристанка цариградског патријарха. А послѣје проглашења, људи, који не бијашу задовољни са радом владе, почеше јавно протестовати; тако, да влада бијаше принуђена, да се лати строгих мјера. А цариградски патријарх сматраше проглашење самосталности јелинске цркве без његове саизволе, такођер као антиканонично дјело. Он је то изјавио 1841. год., кад му је јелински Синод, желећи позвати цариградског патријарха да са њиме, као канонички постојећом установом у сношаје ступи, написао посланицу ушљед не-

ког не особито важног случаја. Патријарх поврати посланицу *нераспечаћену*, с примједбом: да он не познаје синода, који је самовласно уређен у православном грчком краљевству. Сличан покушај, да се пријеким путем прибави признање црквене независности, учинила је јелинска влада год. 1849. но и опет без успјеха. Сад је јелинска влада хтјела не хтјела била принуђена, да ступи у правилни одношај са цариградским патријархом у питању о управи у јелинској цркви. Год. 1850. она пошаље патријарху грамату, у којој, извјештавајући га о проглашењу самосталности јелинске цркве и уређењу синода, моли, да расмотри то расположење, да призна синод својим братом у Христу, и у опште да благослови дјело благочастивога грчкога народа. Цариградски патријарх *Антим IV*. сазове исте године ради ријешења црквених дјела јелинске краљевине сабор, на коме осим сталних чланова патријарашкога синода, учествоваху и пет пређе бивших цариградски патријараха и патријарх јерусалимски *Кирил*. Овдје је било питање о јелинској цркви постављено нешто друкчије, него што га је поставила грчка влада. Антим и чланови сабора изјавише прије свега радост, с којом предусрећу бригу јеладеких епархија, које су се 17. година налазиле ван црквенога савеза, да ступе опет у општење са својим законитим старјешином; за тим притврдише начело, да **право давати самосталност црквама, који припадају цариградској патријаршији, имаде цариградски патријарх**; најпослије ријешеше, да јеладеке епархије, до сада еједињене са париградским пријестолом, у будуће буду слободне од сваке зависности и да се јелинска црква проглашује *автокефалном*, као и остале автокефалне цркве, под управом свога сталнога синода, који се састоји из архијереја. Уз то сабор је на супрот регуламенту грчке владе од 1833. год. уредио, да јелински синод управља црквеним дјелима по божанственим и свештеним правилима, слободно и без икакве сметње од стране ма каквог свјетовног утицаја. О том проглашењу независности јелинске цркве, патријарх Антим извјести посланицама све источне патријархе и автокефалне цркве, а међу њима и св. руски синод.

Сада је ваљало да влада приступи устројству синода по оном нацрту, како га је на основу канона предложио у свом ријешењу патријарх и сабор; но она нешто оклене. Тек год. 1852. изведе

се реформа у устројству синода. У ново сачињеном регуламенту буду проведене неке мисли о уређењу синода, које бијаху изложене у саборском ријешењу цариградског патријарха; но у исто доба су остављена не дирнута и многа начела из регуламента од 1833. године. Свештени синод јелинске цркве, по регуламенту од 1852. год. састоји се из 5. чланова — архијереја, међу којима је један предсједник. Предсједник има бити стално митрополит атински, а остали чланови присуствују повремено по позиву владе и то по реду старјешинства. Предсједник краљевске власти у синоду је *прокурор*, кога именује краљ и који се потписује на свима ријешењима синода. Дјела, која спадају у дјелокруг синода, дијеле се на *унушарња* и *спољашња*. Међу унутарња спадају: а) старање о чистоти и правилности учења о догматима; б) наредбе у погледу богослужења по правилима, која су од најстаријих времена установљена у цркви; в) надзор и старање да клирици врше савјесно своје дужности; г) старање о вјерском обучавању народа, у колико се то не тиче државнога устројства и закона; д) надзор над црквеном дисциплином; е) испитивање оних, који желе ступити у клир и рукополагање истих; ж) освећење храмова; з) испуњавање вјерских и црквених обвеза, које одређују догмати, догматичне књиге и на њима основано устројство православне цркве и т. д. У спољашње предмете спадају: а) одредбе, које се тичу црквених обреда при-опходима и сл. у колико то не протуслови примљеном чиноположењу цркве; б) уредбе, које се тичу духовних учевних завода, добротворних и поправних уредаба, одређених за клирике и т. д. Дјела прве врете синод ријешава, као што је у регуламенту речено, независно од световне власти; а дјела друге врете, која имају одношаја према држави, уз потврду владе. У том облику јелински синод постоји и до данас.

Стање православља у Бугарској од пада Цариграда до данас.

При крају XIV. вијека (1393.—98.) потпала је Бугарска под власт Турака, који су још раније успјели, да се настане и утврде на балканском полуострву; а заједно са пропашћу бугарске државе, престала је и трновека патријаршија. Пошљедњи бугарски патријарх Евтимије, последице освојења Трнова, изгнан је из своје саборне цркве, која је била обраћена у џамију и наскоро за тим

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

је послан у заточење; а патријаршија је ушљед настојавања Грка била укинута и све епархије трновске патријаршије потчињене су цариградском патријарху. Што се тиче *оаридске* архиепископије, која се из бугарске претворила у грчку, са Грцима архиепископима и епископима, она је као и дотле остала автокефалном не само послје пада Цариграда, него још и дуго послје тога; и тек је у XVIII. вијеку пошло за руком цариградском патријарху Самуилу I. (1767. год.) да ју потчини својој власти.

Бугари стењући под турским господством, страдали су од њихове деспотије као и остали хришћански народи, које је иста судба снашла. Грци, патећи и сами од Турака, нијесу се устручавали да умноже бугарске патње још већма. Постигавши укинуће независне бугарске патријаршије, они уништише међу Бугарима и народну јерархију. Епископи — Грци, који замијенише епископе — Бугаре, тражећи свој народности и лични интерес, све су чинили, само да угуше бугарску народност, а да и не спомињемо о глобама и насиљу, којим су угњетавали и своју бугарску паству турском суровошћу. Трпећи двојаки притисак, од Турака и Грка, и не имајући свога народнога средишта и јединства, као што би могао бити трновски патријарх, Бугари у току више од четирвјековног ропства дотјераше до тако јадног стања, да су очевидно почели губити своју народну свијест. Неки од њих под теретом ропства примаху Мухамеданство те посташе Турци; а многи, као н. пр. сви житељи по градовима, ушљед разноврсног угњетавања грчког одрицаху се своје народности и попримише грчку; бугарски језик би по градовима сасвим истиснут грчким; по школама, гдје их бијаше, вршила се обука грчким језиком и на грчки калуп; а богослужење, не само по градовима него и по многим селима обављало се грчким језиком; бугарске писмености и књижевности и не бијаше. Само још међу сеоским становништвом чувала се бугарска народност; но ушљед затучености и притиска са свију страна бијаше у њих народна свијест врло слаба.

У такову стању затекао је Бугаре и XIX. вијек, у коме хришћански народи покорени Турској, почеше мало по мало задобивати политичку и црквену независност. Међу Бугарима и ако нешто допније од других народа, поче се такођер кретање у корист народног препорођења

и првене самосталности. Године 1856. био је ушљед настојавања европских сила, од турске владе издан познати *хати-хумајум*, у коме су између осталог биле обећане реформе у корист хришћанских поданика у Турској. На основу тога акта, Бугари се обрате турској влади, с молбом: да одреди њиховим епархијским епископима одређену плату, као што се говори у хати-хумајуму, умјесто глоба и дажбина, којима су их гулили грчки архијереји. Цариградска патријаршија, којој бијаше предана бугарска молба, — не хтједе исту уважити; а Бугари се по ново обрате турској влади, тражећи, већ, да им се даде народна црквена управа, независна од цариградског патријарха, или барем да се њихови архијереји бирају из Бугара, а не од Грка. И та молба, коју је опет при патријаршији прегледало неколико комисија и неколико пута, буде такођер одбијена. Послје овога раздражени Бугари одлуче, да се формално одметну од цариградског патријарха. Год. 1860. први дан ускрса у вријеме богослужења у цркви бугарског подворја, бугарски изасланици и Бугари, који живљаху у Цариграду, забране епископу Иларијону (који бијаше погрчени Бугарин, но који је сада држао страну поборницима бугарске народности) да спомиње цариградског патријарха. Од тога доба заподјене се тако звани *грчко-бугарски спор*. У самој Бугарској неки епископи, који бијаху бугарски урођеници, пристану такођер уз народно-црквени покрет, а грчке владике буду одстрањени из својих епархија или лишени сваке власти. Међу тим су непрестано трајали преговори и савјетовања међу владом, патријаршијом и бугарским изасланицима о устројству црквених послова у Бугарској. Патријаршија не бијаше рада да Бугарима учини икакве уступке, или је предлагала неке незнатне промјене. Снизвајући о успостављењу византијске империје, на развалинама Турске, патријаршија је желела, да сачува Бугаре за себе, чега не би могло бити, ако би Бугари добили политичку и црквену самосталност. Год. 1867. патријарх Григораје XI. ријеши се, да учини озбиљне уступке Бугарима, предложивши, да се установи засебни бугарски ексархат из 13. предбалканских епархија под јерархијском влашћу цариградског патријарха; но Бугари не приме тога предлога, него затраже автокефалну управу за све бугарске епархије у опће. Најпослије, послје многих безу-

пјешних преговора с патријаршијом, турска влада одлучи, да она сама доконча спор између Грка и Бугара. Год. 1870. буде издан ферман о уређењу црквених дјела у Бугарској, по коме се има устројити засебни бугарски ексархат за све бугарске епархије, а епархијама са помијешаним становништвом даје се право, да се споје са ексархатом, ако то желе сви житељи, или барем двије трећине. Патријаршија не хтједе примити тога фермана; али га Бугари усвоје и образовавши свој ексархат год. 1872. свечано прогласе независност бугарске цркве од цариградскога патријарха. За првог бугарског ексарха буде изабран видински митрополит *Антим*, родом Бугарин, но који је у грчком духу образован, и с почетка припадао грчкој партији. Цариградеки патријарх Антим VI. стојећи под упливом страсних поборника јелинизма, не хтједе признати ни сада бугарске црквене независно-

сти. Те исте године сазове патријарх сабор, на коме одлучи од цркве како новог бугарског ексарха и бугарске епископе, тако и све, који се налазе у опћењу са њима. Но при свем том бугарски ексархат се организује и год. 1878. већ се састајао из 15 митрополија, не бројећи епископе. Послије руско-турскога рата, предбалканска Бугарска добије 1878. и политичку независност, под именом бугарске кнежевине. За вријеме рата 1877. год. бугарски ексарх Антим буде од турске владе сврнут и заточен, а на његово мјесто буде изабран *Јосиф*. Бугарска црква имајући сада своју народну јерархију и независну црквену управу, улаже све своје силе на своју унутарњу организацију, распрострањање духовне просвјете но особито јој је главна брига, да спрема што боље свештенике. Остаде јој само још то, да успостави опћење са цариградским патријархом.

(Наставиће се).

Ускршњи поздрав.

Никодим,

по божјој милости православни епископ далматински и истријски, пречасноме клиру и свему православном народу епархије своје, мир и благослов од свемогућега и благога Бога.

Христосъ воскресе!

Радосним овим гласом св. матере цркве поздрављам вас, драга браћо моја, на овај велики и свијетли данашњи празник. *Христосъ воскресе!* Ово је пјесма славе, коју поји данас сваки христјанин; пјесма радости, којом је препуна душа свакога; пјесма побједе, коју ми данас славимо над гријехом, над смрћу, над паклом. *Воскресе Христосъ*, чули смо јутрос да нас св. црква поучава, и *адъ низвержесѧ*; *воскресе Христосъ*, и *падоша демони*; *воскресе Христосъ*, и *смертъ упразднисѧ*; *воскресе Христосъ*, и *радујисѧ аггели*; *воскресе Христосъ*, и свака нека се наслади овом добром и свијетлом свечаношћу, свака нека весело приступи у радост Господа својега, — *да насладисѧ сега доброга и свѣтлаго шоржества, да видемѧ радуѧ въ радости Господа своего* (Слово *Златоуста* на ускре). Црквеним овим поздравом, *Христосъ воскресе*, поздрављамо ми, браћо, један другоме данашњи празник; њим еретамо један другога пуни духовне радости, пуни утјехе, а уједно и свјесни великога значаја Христова васкресења за

спасење наше, за спасење свега људскога рода. Умом нашим ми смо пратили страдања Богочовјека, која је Он за нас претрпио и којих је успомену св. црква прошлех дана држала, и та смо страдања срцем нашим дијелили; али смо тијем уједно и спремали се духовној радости данашњега дана. Ми смо гледали Исуса Христа, како је обузет крвавим знојем за нас, али смо у томе познали и тежину наших гријехова, које је Он узео на Себе за нас. Гледали смо тузним очима и са болом у срцу, како га хватају и везују, али смо уједно и разумјели, да су то били наши гријеси, који су теретили људски род, и ради којих је по вјечному промислу божји Син морао трпјети. Видјели смо, како га бију и пљују, и гроза нас је хватала од бездушности мучитеља Његових, али смо у томе тако исто видјели, да је кроз наше гријехове обесчашћена била слика божја у човјеку, и да је требало сада да Богочовјек својим понижењем успостави јој част. Видјели смо, како Га на крсту раз-

пињу и како на крсту умире, и душу је нашу потресао био тај страшни приказ, а цијепало нам се од жалости срце наше, али смо уједно и појмили, да је божјој правди требало задовољити, и да само под ту велику цијену могла су бити искупљена сва безакоња наша. Крвави зној, што је пролио за нас у молитви Христос, имао је да олакша тежину гријехова наших. Ланци Његови имали су нама да слободу даду. Бесчашћење, коме се Он подвргавао, имало је да успостави окаљану гријехом част човјекову. Осудом Његовом имао је човјек да оправдан буде; разалећем Његовим да човјек искупљен буде; смрћу Његовом да смрт буде савладана и ми да добијемо живот. Благословен нека је свети овај дан, дан искупљења нашега! и са светом црквом, браћо, *поклонимсја сваштому Христову воскресенію.*

Васкрсењем Христовим завршено је велико дјело искупљења нашега, дјело велике *љубави* божје к људскоме роду. Црква нам наша спомиње у течају године све главније догађаје из земаљског живота Исуса Христа, и сви ти догађаји друго нијесу, него толике свједочење љубави Његове наспрам нас, да нас синовима божјим учини. Ми видимо Сина божјега, најсветијега, најправеднијега, свемогућега, цара неба и земље, да силази са пријестола славе Своје, прима на Себе тијело човјеково, подвргава се свима незгодама земаљскога живота, живи у сиромаштву, подлијеже суду безбожника, трпи да Га псују, да Га везују, да Га бију, страда и умире на крсту, и то све, да спасе од пропасти гријешни род људски, да покаже љубав божју к човјеку. Али, све ово могло је без сваке важности за човјека остати, могло је узалудно бити, као што би и сама вјера наша узалудна била (I Кор. 15, 14), да није било Христова васкрсења. Христово васкрсење с тога се и зове вјенцем љубави божје к човјеку и обоготворењем одношаја између Бога и човјека. Тада је тек познао човјек у свој пуноћи значај љубави божје к њему, познао је силу и моћ њезину, познао је у њој извор својега вјечнога блаженства и основу земаљскога својега добра. Вјечна ријеч о љубави чула се при стварању човјека, чула се кроз уста старозавјетних проповједника, чула се у проповиједи Исуса Христа на земљи, чула се са крста распетота Спаситеља; али та ријеч није ипак допирала до човјекова срца, није могла да му душу проникне. Тек свијетло васкрсење Христово кадро

је било да препороди човјека и да га од нечужденога створа, каквим је постао био ушљед гријеха, учини способним за племените осјећаје; само је оно могло да проевјетли ум човјеков, да позна вјечни закон о љубави; само је оно могло да облагороди срце његово, да може осјећати љубав; само је оно могло да управи вољом његовом, да дјела дјело љубави и да буде достојно божје чедо.

Па славећи данас велики празник Христова васкрсења, кад смо постали чедо божја, способна да појмимо значај љубави и да је чисту срцем нашим осјећамо, промислимо, браћо драга, о њој, да видимо, да ли је схваћамо онако, како прописује вјечни закон и како нас он о њој учи, да ли је она у нашим срцима онаквом, каквом би требало да буде, да ли се ми као што треба одазивамо љубави божјој к нама, те да ли љубимо Бога, да ли љубимо ближње наше, као што нам то Бог заповиједа. Овијем ћемо, браћо, најдостојније прославити данашњи празник и у правој га духовној радости провести.

Између свију хришћанских врлина главно мјесто заузима љубав. Љубав превазилази све остале врлине. Она је вјечна, као и сами Бог. *Никѣ же прекыкљотъ кѣра, надежда, любовъ, тѣи сѣдъ,* — сада остају вјера, нада, љубав, ово троје; али је љубав највећа међу њима, — *колыши же нѣхъ любовъ,* каже ап. Павао (I Кор. 13, 13). Може човјек имати све на свијету, може имати најбогатија знања, може познавати језик истих анђела, може знати све тајне на свијету, може имати најјачу вјеру, да и чуда чини; али ако љубави нема, све му је узалуд, све му је ништа. *Ищѣ любовѣ не имашъ ничтоже великъ* (I Кор. 13, 1—3). Све остале врлине у времену нестају, а љубав сама остаје вјечна. Вјера ће нестати код човјека, нестаће нада, али љубав не престаје никада. Свети *Властоустъ*, говорећи о снази и значају љубави заставља се на мисли о вјечности љубави, и оном силом ријечи, којом је сѣм он могао да располаже, напомиње слушаоцима својима у односној бесеједи (бес. 34 на I Кор. 13, 8; испореди и бл. *Августина*, монолог. 1, 7), да вјера и нада нестане одмах, чим се видљиво покажу добра, која састављају предмет вјере и наде. Човјек има живу вјеру у Бога и у вјечно блаженство, које очекује праведнике. Кад се он добрим дјелима својим удостоји, да види предмет своје вјере, да види остварено оно, чему је душа његова тежила,

собно да љуби. Многе тајне божје недокучиве су за човјеков ум; и ограничавајући се на сами ум, ма колико да га човјек напреже, не само што неће никада доћи до тога, да му оне јасније постану, него ће по слабости својој још лако и залутати, те се одалечити од правога познања Бога. Колико ли примјера ми не налазимо у старије доба, а колико ли их нам не даје и садашњост, да људи, који су иначе одарени били богатим способностима ума и који су хтјели, да чим дубље проникну у сушност христјанске вјере и да познаду Бога, да такви људи, не осврћући се на срце и нестарајући се да се проникну љубављу к Богу, падоше у заблуде, те умјесто да дођу до правога познавања Бога, дођоше до светогрдног одрицања Бога. Љубав, само љубав, браћо моја, може пружити помоћ уму човјековом, слабоме по себи, да у одређеним границама разјасни многа дјела божја, која ће иначе остати увијек непојмљивима за људе, у којих љубави нема. За Јевреје, казује нам св. писмо, разапети Христос био је саблазан, а за Јелине био је безумље (I Кор. 1, 23); нијесу ни једни ни други могли разумјети, ради чега је требало да буде разапете Христово, јер их је самољубље њихово тако учило. Али за оне, који су појимали значај љубави божје наспрам грјешнога рода људскога, то је разапете састављало „божју силу и божју премудрост“ (I Кор. 1, 24).

Дужност наша да љубимо Бога истиче из природе саме љубави, као највише врлине христјанске. Човјек, који у истину љуби, везан је најтјешњим везама са предметом своје љубави, нити се икојим начином могу те везе разврћи; и само она веза, која је основана на љубави, тврда је и јака, а свака друга престаје у времену. *Љуби николиже отпадаешъ*, — љубав никад не престаје, каже ап. Павао (I Кор. 13, 18.) Највише совршенство, које човјеков ум може замислити, највише добро, које човјеково срце може осјетити, највише благо, коме човјекова воља може тежити, то је Бог. У одговору својем ономе законнику, Исусе Христос, желећи да човјек буде на најтјешњи начин сједињен са Богом, Створитељем својим, и спомиње љубав, као једино ерество и једини услов тога сједињења. „Љуби Господа Бога својега свим срцем својим, и свом душом својом, и свом мисли својом“. Треба да је искрена и потпуна ова љубав, и да потиче из дубине душе наше. Не смије она бити једнострана,

него морају у њој учествовати све силе душевне човјека у свој својој пуноћи, морају се све сјединити, да изразе ону љубав, коју човјек има да гоји према Богу. Срцем самим кад би ми љубили Бога, лако би могло с нама завладати слијепо вјерско чувство, те забасати у крајност да мрзимо људе, који не мисле и не вјерују, као ми, па чак и да их гонимо, као некадашњи вјерски фанатици. Исто тако и кад би самим умом, а без срца, ми љубили Бога, таква би љубав наша врло површна била, јер, чим би ум опазио да не може проникнути све тајне божје, да не може задовољити себе свестраним познањем Бога, сва би ова љубав од један пут могла престати. И за то св. писмо заповиједа човјеку, да љуби Бога свима душевним силама својима, и да све и сваку од тих сила својих употреби у тој љубави, да Га љуби дакле потпуно и свестрано, — *а љубишичи мѣ Бога всѣя посијешествијушъ во благое* (Рим. 8, 28; испореди бесједу *Златоуста* на ово мјесто из Посланице ап. Павла), а то значи, ако будемо љубили Бога, као што треба, имаћемо у свему Бога у помоћи; Он ће нас упутити, да свагда добро чинимо, Он ће нас сачувати од свакога зла, Он ће нам дати снаге да лако претрпимо све земаљске незгоде, Он ће нам бити заштитник на сваком кораку живота нашега, Он ће нас у часу смрти утјешити и бити нам путевођа у царство Своје вјечно и блажено.

Дужност наша да љубимо Бога води за собом дужност са наше стране да строго чувамо ону науку, коју нам је Бог открио и да љубимо свету православну цркву, која нам ту науку проповиједа и која је сачувала и до данас исту науку неповријеђеном и онако чистом, као што су је Исусе Христос и свети апостоли Његови проповиједали. Љубав ову и оданост светој православној цркви нашој ја сам већ неколико пута до сада, браћо драга, препоручивао вам и на душу вам стављао. Ја сам вам казао и доказао светињу њезину, а показао сам и значај њезин за нас и за нашу српеку народност, и да, благодаречи само њој, у тешким историјским приликама нашега народа, ми смо могли да се као Срби сачувамо. На основу тога ја сам истакао потребу, природну потребу нашу, да православној цркви будемо свим срцем и свом душом нашом одани, да је љубимо као највећу светињу, и да за њу будемо свагда готови и живот свој положити. Свега овога, увјерен сам, браћо, да се ви добро

сјећате и да су вам остале упечаћене у души вашој оне моје ријечи, јер су ми од срца потицале и срцу сам их вашем управљао. Не би ми дакле ни требало ове године напомињати оно, што сам и лане на овај исти велики дан говорио о светој цркви нашој, да није једне нове напасти, која се у близини нашој појавила, и на коју не смјем, по архипастирској дужности својој, а да не сврнем пажњу вашу.

Први дан, кад сам вашим владиком постао, ја сам напоменуо вам и на душу вам ставио, да, проникнути христијанском љубављу, сматрате на иновјерне суграђане наше, као на браћу своју, да их љубите и да поштујете вјерска осјећања њихова; ја сам вам препоручио вјереку сношљивост, као плод христијанске љубави. Ово сам напоменуо и у лањском мом ускршњем поздраву, — и радостан сам, што могу казати, да се на моје ријечи нијесте оглушили, него сте и словом и твором показали, да вас она љубав искрено проничава и да знате бити највеликодушније вјерски сношљиви према иновјерном, а сродном по племену браћом нашом. Па како нам се одазваше на такво наше племенито и великодушно поступање? Како одговорише нашој љубави, нашој предузетљивости? Прије су дизали глас противу устројства наше цркве и њенога живота, истичући, како је она тобоже но странности, како је одцјељена од јединства, и како треба ето да у то јединство опет ступи; али су признавали значај и узвишеност њезину, признавали су светињу њезину, и у опће штовали су је. Данас пак почеше друкчије у томе поступати, почеше већ нападати је отворено. Ја не говорим овдје сада, Боже сачувај, као да се ева без разлике иновјерна, а сродна нам по племену браћа наша, држи противнички према православној цркви и према нама, који исповиједамо вјеру те цркве, и да је сви без разлике нападају. На против, ми знамо, да има многих, који су искрено проникнути вјерском сношљивошћу: привржени су својој цркви и у њој траже своје спасење, али уједно шућују и нашу вјеру и о њој са пуним уважањем говоре. Такву браћу нашу ми ћемо увјек високо уважавати, — а ни из далека се њих не тиче ово што ја сада хоћу да кажем; него се тиче оних, који се сада несношљиви у највећој мјери према светој нашој цркви и према нама, православној браћи њиховој, показаше. Они су почели данас с презиром о

њој говорити, а неки чак је и нијекати. До јучер признавали су јој име *православно*, — а данас као да она то већ није, него друштво, које исповиједа дакако неку вјеру, али која је вјера, по њиховом мишљењу, свакако крива вјера; а православном као да се та црква почела звати тек у новије доба. Њима је непознато, или боље, не ће да знаду, да је црква наша и вјера наша специфично означена именом „православне“ још од најстаријих вијекова христијанства, а посебно од *Јована Дамаскина*, оца и светитеља високо штованог и у западној цркви, који је изложио основе те вјере у посебној књизи, која саставља и данас основу православне догматике.¹⁾ За Словене пак ту је вјеру назвао „православном“ *св. словенски апостол Кирил*, брат св. *Методија*.²⁾ То је било још тада, када Руси нијесу ни знали за христијанство; — а међу тијем нама сада казују, да смо нашој вјери тек у новије доба нашли име, и назвали је „православном“, јер су је тако назвали Руси, од којих смо тобоже и ми православни Срби то научили! Нијесу, не, од Руса научили Срби, како ће звати своју вјеру, него су то они научили од *св. Саве српскога*, који је у своје вријеме по грчком означио именом „православног“ вјеровање српскога народа.³⁾ Оваквим казивањем, као што сада чујемо, просто се нијече наша вјера, и проглашује се нечим, што ваљда и имена својега нема, или бар не заслужује да га има! Овако говоре једни. А други опет са презиром је називљу „*rišćanskom* вјером“, а нас „*rišćane*“. И ово се гласно и јасно проповиједа; овијем се напада прости народ, и тијем узбуђује у њему презир и мржња наспрам православној цркви и наспрам нас, православне браће њихове. На жалост почели су се по негдје показивати и плодови тога небратскога посла, а у неким се мјестима почело непријатељски гледати на православне с тога већ, јер су православни!

Па како ћемо се ми сада владати при оваквим појавима вјерске несношљивости? Хоћемо ли ми због овога постати са наше стране несношљиви? Не и накада, драга и љубезна браћо моја. Вјерска је сношљивост плод христи-

¹⁾ Види његову *Ἐχθροῖς χηρβίς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως*.

²⁾ Види његово „Начертание православнија вјери.“ СПб. 1867.

³⁾ Види *Доментијана* Живот св. Саве. Биоград. 1865.

јубави, и кад би ми сада хтјели враћати мило за драго, те показивати неспошљивост и са наше стране, ми би тијем показали, да нема у нама христјанске љубави; показали би, да смо страстима занесени и да нијисмо прави синови православне цркве. Црква православна имала је снаге, да протустане много тежим навалама, него што су ове; наши стари, православни Срби, знали су одољети много јачим и крућим наертјима на цркву своју, него што су ови садашњи, — те се надајмо у моћ свете вјере наше, да ће она дати и нама снаге, да се ослободимо ове нове напасти, те да дочекамо, да свака појми, колико му је грешно, кад дира у светињу православне цркве и вријеђа вјерске осјећаје браће своје. Памтимо, а добро је да и други памте, да православна црква у нашој монархији стоји под заштитом државнога закона, и да под моћним штитништвом витешкога нашега Цара и Краља Франца Јосифа I. светиња ће њена законском снагом свагда очувана бити. А међу тијем, браћо моја, ми не престајмо никада љубити свим срцем нашим и свом душом нашом православну цркву; будимо јој вјерни онако, као што су јој предци наши вјерни били; чувајмо, да се светиње њене ништа свјетовнога не дотакне, а поглавито чувајмо, да ту њену светињу не употребљујемо на пријелазне сврхе и да нам црква не постане оруђем земаљских рачуна. Препоручујући вам ово, браћо, гледаћу ја за себе, а настојаћу тако исто и код пастира црквених у овој епархији, да вам послужимо примјером, како се треба односити према цркви у јавним пословима, у вршењу уставних права грађанских. Ми ћемо имати свагда пред очима узвишеност наше пастирске службе и значај наш, као црквених служитеља и као носилаца мира, те никада нећемо допустити, да ту службу и тај значај наш употребимо у ствари, које немају посла са духовним значајем цркве. А не ћемо ово чинити, јер смо свјесни, да би тиме хотимично омаловажили цркву, повриједили светињу вјере и изневјерили своје позиву. На овај примјер ваших пастира угледајте се, браћо, и ви, те тако исто избјегавајте све, што би могло показати, да у јавним стварима хоћете да употребљуете вјеру, као оруђе за земаљске и тренутне сврхе, да хоћете вјером да се послужите за ствари, које са вјерским осјећајима ништа опћега нити имају, нити смију икада имати. —

Љубећи Бога и свету цркву Његову, ми тијем не само што нијисмо затворили срце наше за друге предмете љубави, него на против, оно нам се још шире отвара за све, што је добро и племенито. Ова љубав постаје правилном и јаком управо с тога, што Бога љубимо, јер љубав к Богу води за собом и у сези са собом љубав к онима, који су као и ми од Бога створени, који су као такви достојни особите божје љубави, — а то су ближњи наши. „Који не љуби брата својега, кога види, како може љубити Бога, Кога не види?“ пита св. Јован богослов (I Јов. 4, 20). И дакле, који хоће да љуби Бога, тај мора љубити ближње своје, јер, почињући од љубави к ближњему својему, кога види, срце човјеково, које је способно да љуби, неопходно ће доћи до љубави к Богу, Кога не види и Кога природно тежи. За то је Исусе Христос, одговарајући ономе законику, уз прву заповијест о љубави к Богу, додао одмах заповијест о љубави к ближњему, називајући ову другу заповијест једнаком првој по снази.

А како ми љубимо ближње наше? Прије него што ће бити предан у руке мучитеља, Исусе Христос управно је ученицима својима опширну поуку о опћем њиховом владању, а између другога казао им је ово: „као што ја вас љубих, да се и ви љубите међу собом“ (Јов. 13, 34). Онаком дакле истом љубављу, каквом је Христос љубио ученике своје и сав људски род, таквом љубављу дужни смо и ми да љубимо ближње своје, јер, продужава божанска поука Христова, „по том ће сви познати, да сте моји ученици, ако узимате љубав међу собом“ (Јов. 13, 35). А каква је била Христова љубав наспрам својих ученика и свега људскога рода, показала је крсна смрт, коју је он драговољно претрпио. Осврћући се на ово, исти богослов пише христјанима Мале Азије: „По том познамо љубав, што је Он душу Своју положио за нас, те и ми смо дужни полагати душе за браћу; који дакле има богаства овога свијета, и види брата својега у невољи и затвори срце своје од њега, како стоји тада љубав божја у њему? Чеда моја, немојмо да љубимо ријечју и језиком, него дјелом и истином“ (I. Јов. 3, 16—18). Ето правила за љубав к ближњима: као што је Христос положио душу слоју за нас, тако и ми морамо то да чинимо за ближње наше, и као што је Он дјелом засвједочио љубав Своју к нама, тако исто и ми морамо

да према ближњима нашим засвједочимо нашу љубав дјелом и истином, а не само ријечима и језиком. — Па поступамо ли ми тако, браћо? Руку на срце, па признајмо, да је у опће мало у нас праве љубави к ближњему нашем! Љубав се ова мора показивати у старању нашем о садашњем, земаљском добру ближњегу нашега, и поглавито о вјечном његовом спасењу. Па можемо ли ми казати, да се збиља искрено о томе бринемо? Старамо ли се ми, да отклонимо од порока, од заблуде и у опће од хрђавих поступака ближњегу нашега, кад то опазимо код њега? Жалимо ли ми, кад видимо да је ближњи наш пао у какву несрећу, и настојимо ли, да му дођемо у помоћ? Дијелимо ли милостињу потребној браћи нашој; и ако је дијелимо, да нам не служи у томе често побудом самољубље наше, да ће нам име у новинама бити споменуто, да ћемо похваљени бити у јавности, како смо тобоже милостиви? Не светимо ли се ми и за најмању ствар? Не завидимо ли брату нашем, чим опазимо да је добио нешто више од нас? Не, не, браћо моја, далеко смо ми зашли од праве љубави к ближњима; далеко је срце наше од оне топле љубави, којој нас вјера наша учи, не само наспрам непријатеља, него чак и наспрам пријатеља наших; заборавили смо ми христјанску заповијест о љубави к ближњима, а тијем заборављамо и заповијест о љубави к Богу, и падамо у све дубљи понор зла. Него немојмо, браћо, тако, — а послушајмо науку вјере наше о томе, у чему се састоји права љубав и каква она треба да буде, те такву само љубав гојмо у срцима нашим. *Љуби долготрпљивост, каже ап. Павао, љуби милосрдност, каже ап. Паво, љуби не закидност, љуби не презносителство, не гордителство, не безумност, не нишност, не самоуверљивост, не раздражљивост, не мислителство, не радост, не непријатност, радост је о истини; као покривајте, као криво смитте, као уповајте, као терпите, николиже отпадајте* (Кор. 13, 4—8. Испореди бесједу *Златоуста* на ово мјесто). Као што видимо, овдје су истакнута сва добра, што у себи љубав укључује; истакнута су сва добра, која потичу за човјека и за све друштво, кад љубав влада, кад се моћ њена слободно развија.

Љуби долготрпљивост каже ап. Паво. Који је проникнут искреном љубављу, тај је способан да украси себе једном од великих и особито Богу пријатних врлина, која задобија човјеку вјечно блаженство, а то је устрпљење. Ко може да

стрпљив буде, тај је велика разума, каже мудри Соломон, и одмах додаје, да човјек који је нагао показује лудост (Прич. 14, 29). У земаљском животу често човјек наилази на такве непријатне прилике, кадгођ ненадне, да би при наглости могао учинити нешто, за што би се послје имао горко да каје. Панесе му неко уврједу, дирне му у част, у право његово, и слично; па нека човјек нагло то узме, и у тој наглости нека се одмах уврједи одупре, он је тијем учинио нешто, што није по разуму, учинио је гријех, — а кад послје хладно о томе промисли, он се у себи каје и гризе, размишљајући, како би са свијем друкчије и лакше нашао био себи потпуну задовољштину, да није пренаглио. А ово може човјек да добије само устрпљењем, оном врлином коју само љубав рађа, и која неизмјерну корист доноси човјеку у животу, ако само зна да се чом пронакне и да је паметно употребљује. Нека нам, браћо, свима служи за поуку примјер Спаситеља нашега, који је као мирно јагње претрпнио кретну смрт; нека нас поучи примјер великомученика Стевана, који је са онаквим устрпљењем издржао мучење и мирно Богу душу своју предао!

Љуби милосрдност. Ко има љубав, тај је милосрдан према свакоме. Он види у свакоме човјеку без разлике ближњегу својега, види божје обличје, те никога не искључује од своје љубави. Управо у томе се и састоји особитост и узвишеност христјанске вјере, што она заповиједа љубити свакога човјека, био он пријатељ, или непријатељ наш. Исус Христос, спомињући ученицима својима стари закон, у коме је казано било: „љуби ближњегу, а мрзи непријатеља својега“, додаје: „А ја вам кажем, љубите непријатеље своје, благосиљајте оне који вас куну, чините добро онима који на вас мрзе и молите се Богу за оне који вас гоне“ (Мат. 5, 43. 44). И збиља, браћо, закон да само љубимо оне, који нас љубе, то је закон који важи заједно с нама и за све животиње; али закон, да треба љубити непријатеље, то је оно, што упућује човјека к вишем савршенству духовноме, што га приближује Богу, љубазноме Оцу свију људи на свијету (Мат. 5, 45). „Ако љубите“, каже Христос, „оне који вас љубе, каква вам је хвала? јер и грјешници љубе оне који њих љубе; ако чините добро онима који вама добро чине, каква вам је хвала? јер и грјешници чине тако . . . Али љубите непријатеље своје . . . будите милостиви, као

и Отац ваш што је милостив“ (Лук. 6, 32. 33. 35. 36). Страшна изгледа ова заповијест, да човјек мора да љуби оне, који му зла чине; страшна, јер част наша налаже нам да одбијемо уврједу, што нам се наносе, како се не би показали слаби и плашљиви. Тако кажу људи, који су занесени свјетским само мислима, а који су далеки од христијанске науке. Зар се у томе част састоји, да и ми уврједом одговарамо онима, који нас врјеђају, да се светимо онима, који нам неко зло учине, те да страсти њиховој подражавамо? Зар је у томе слабост, што не ћу да зла чиним? Зар је у томе плашљивост, што не ћу да будем једнак онима, који ме нападају? Жалостан је, браћо, такав појам о части; тешко части нашој, ако ми не знамо него на такав начин да је одбранимо! Светећи се, или као што стари закон учаше, „око за око, зуб за зуб“ (И. Мој. 21. 24), шта ће се показати по здравоме размишљају? Показаће се штета више онеме, који се свети, него ли онеме, на којега пада освета. Јер, откривши осветом непријатељу нашем, да нас је уврједа његова дирнула, ми смо тијем већ дали му насладу, што се намјера његова испунила; а ако нам је била неправедно нанесена уврједа, то ће она осветом нашом постати оправдана, и непријатељ ће наш са насладом гледати, да је уврједио злобнога човјека, и дакле заслужнога уврједе, — и ово ће га тијем више охрабрити да продужи и даље своје уврједе, већ као освету за освету. Таким начином зло, које је неком уврједом учињено, и које се могло уклонити или бар смањити у самој почетку својему, сада узајамним освећивањем и усиљавањем злобе само расте и јача. Па колико није од тога пострадао људи иначе добрих и корисних по друштво! колико ли породица није се тиме утаманило! колико ли држава и народа нестало! Ми смо видјели, браћо, да љубав долготрајна, и тијем савлађује свакога противника; а сада чујемо вјечну истину да нам говори, да љубав и милостивост, да је она милостива, да прашта. Па праштајмо, браћо, и ми свакоме, који нам неко зло, неку неправду учини. Праштајмо, и тијем ћемо показати, да смо проникнути чистом љубављу, а непријатељ ће сами остати постиђен. Јер, зар може бити што жалије непријатељу, нашем, него кад види, да нас отровна његова стрижела не додирује? може ли га што више постићети, него кад осјети себе пакосним испред

безазленог човјека? може ли му што више савјест дирнути, него кад види себе злочинцем испред добротинца? може ли што горега бити за једнога човјека, него кад га сав свијет сматра неправедним испред невиности, угњетачем испред оних, који је без заштите, мучитељем испред оних, који устриљиво подносе страдања? А свему овоме и другоме још сличном узрок је освета. Праштајмо дакле, браћо, великодушно свакоме, праштајмо свагда и не светимо се никада. Једном се ап. Петар обратио Исусу Христу са питањем: „Господе, ако ми сагријешни брат мој, колико пута да му опростим, хоћу ли до седам пута?“ И Исус Христос му одговори: „Не велим ти до седам пута, него до седамдесет пута седам“ (Мат. 18, 21. 22). Праштајмо, браћо, свагда, а поглавито на данашњи велики празник, кад нас света црква матерински позивље: протискивајмо кривдљиве.

Љуби не закидитъ, не прикритоштитъ, не гордитъ. Завист, величање себе и надимање, о чему ап. Павао спомиње, противи се можда више него ништа друго правој, искреној љубави. Човјек, који само свагда другоме завиди, који себе само велича и пред сваким се надима, није друго него онај сатана, који је у рају преварио наше праоце, кад им је казао, да ће бити исто што и Бог (I Мојс. 3, 5). Коријен овога зла састоји се у самољубљу, које је човјек са праотачаским гријехом наслиједио и које на жалост саставља у многе и данас извор и основу многих зала у свијету. Ако је ништа противно заповијести вјере наше о љубави к ближњима, то је на првоме мјесту самољубље. Оно је извор свију страсти, оно је извор друштвене пропасти. Љубити себе, праведно је и свето. Исус Христос је по светно ту љубав, кад је казао: „љуби ближњега својега, као сам себе“. Вјечни закон дакле не само што не забрањује човјеку да љуби себе, него чак прописује ту љубав, као правило одношаја наших к другим људима. У истину љуби себе онај, који жели и настоји, да буде сретан на овоме свијету и блажен у вјечности; а то ће постигнути само тада, ако буде украшен свима христијанским врлинама и буде испуњавао вољу божју, која заповиједа човјеку, да љуби Бога и ближње своје. Али са свијем руши ту заповијест човјек, који је самољубљу одан, који самољубљем дише. Самољубац не познаје никога на свијету, него себе самога; он на све сматра као на ере-

ства, да себи угоди, не обзирујући се ни најмање, да ли ће тијем другима нашкодити. Он је сам за себе средиште и сврха сваког поступка његовог. Такав је човјек зло за друштво; такав је човјек отров, који ће окужити све, што је околно њега, који ће преокренути у зло све што има најплеменитијега у свијету. Може ли се казати за таква човјека, да познаје заповијест о љубави, кад он само о себи мисли, о својој слави, о својој власти, не разбирајући ни најмање ерества, како ће до тога да дође? Можемо ли се повјерити таквоме човјеку, кад знамо, да свака ријеч његова и све што чини само на то иде, да себе ускористи на рачун других? Клонимо се, браћо, самољубља, као највећега зла, јер ће нам оно најпослије отровати сав живот и довести нас до тешког, жалоснога часа смрти; а проникнимо се љубављу чистом и искреном према ближњима нашим, сјећајући се увијек, да права љубав осуђује најодеудније самољубље, да она никада не завиди другима никада се не велича на штету других, никада се не надима пред другима.

Љуби не безчинствујте, не ништа конухте. Човјек који је љубављу проникнут, неће никада учинити што не ваља, него само и свагда добро свакому; а не тражећи својега, он се стара о добру и срећи других, онако исто, као и о својој. Он зна, да су сви људи браћа међу собом и уди једнога тијела, и да према томе мора постојати искрена узајамна љубав међу свима, заједничко старање једног за другога, јер то захтијева опће друштвено добро. Узајамна братска љубав саставља основу снаге и моћи сваке заједнице. Гдје узајамне љубави нема међу браћом, ту нема, нити може бити никада ни среће, ни напретка. Слогом ће се постигнути све, а неслога међу браћом руши и најчвршће бедеме, поткопава најјаче основе. О слози, која треба нама, као православним Србима, ја сам вам неколико пута већ спомињао и говорио; па ту слогу ја вам браћо, препоручујем и данас, као што ћу вам је увијек препоручивати, јер само слогом, при нашим јавним приликама, ми ћемо моћи сачувати и високо уздржати наше вјерско и наше народно обиљежје.

Љуби не раздражајте, не милитте зла, не радите о неправди, радите же о истини. Гдје је права, искрена љубав, ту не може бити мјеста срџби, не може бити ни помисли о злу, јер се љубав не може радовати неправди, него се само истини

свагда радује. Који такву љубав гоји у срцу својем, тај сматра на свакога човјека без разлике, као на ближњега својега, — те му жели и чини толико добра, колико би себи желио; отклања од њега све оно зло, које себи не жели: помаже му у свакој нужди његовој; дијели с њим сва она добра, која сам ужива; стварно учествује у свакој несрећи његовој; искреним срцем тјешти невољника, поучава и на прави пут води онога, који је заблудио, настоји гладнога да нахрани, жеднога да напоји, голога да одјене, болнога да посјети, страного да у дом свој прими, невољнику да страдања олакша; — једном ријечју, човјек који искрено љуби, тај види себе самога у свима оним нуждама и невољама, у које је можда пао ближњи његов, те и чини му у таквим приликама све оно, што би сам од других желио. Такав човјек оправдава собом ријечи ап. Павла, који је, уз све друге извршене и дивне каквоће праве љубави, казао да она као покрива, као криво срце, као непокрива, као трпача, николиже отпада, — све покрива, све вјерује, свему се нада, све трпи, нити икада престаје.

Ја сам прилично продужио ријеч моју о љубави; али нијесам ипак казао још све оно, колико би се могло и колико би ја желио да кажем о њој, — толико је она света, толико благотворна! Па говорим вама, драга браћо моја, коју љубим свим срцем својим, и хтио би да сви без разлике будете узор у свакој врлини, да ми будете моја слава и радост (I Сол. 2, 20), да будете сви само оличена љубав; те говорећи с вама, а о љубави, чини ми се, да ми не би никада доста било говорити. Не могу ипак да одолим срцу, а да вам као скуп свега онога, што сам о љубави рекао, не приведем дивну једну слику о љубави, коју је слику некада приказао својим слушаоцима велики цариградеки архијепископ, божанствени Златоуст. Ја сам се још у младим својим годинама дивно тој слици, па хоћу да је изнесем сада и вама, браћо, на дивљење, да заједно на овај свијетли празник дијелимо духовну радост, коју је кадра она да у срцу узбуди. Ево је: „Кад би се у свему извршивала заповијест Господња о љубави к Богу и љубави к ближњима, тада не би било ни слуге ни господара, ни богатога ни бједнога, ни великаша ни сиромаша; не би исти сатана познат био, и не само он, него да има стотина и хиљада сличних њему, сви ти не би могли ипак ништа

да учине, кад би само љубав владала. Лакше ће суха трава издржати силу ватре, него ли сатана пламен љубави. Она је чвршћа од бедема, јача од најтврђега камена, и ма шта да се замисли најчвршћега на свијету, љубав ће ипак снагом својом да све надјача. Њу не може свладати ни богаство, ни сиротиња, или да боље кажемо, не би било ни сиротиње, ни сувишнога богаства, кад би љубави било, него би било само добро, које потиче из једног и другога.... Љубав мијења саму сушност ствари и неразлучно приноси собом сва добра: она је нежнија од сваке матере, штедрија од сваке царице; што је тешко она чини лаким и угодним, врлину чини пријатном, а порок одвратним. Види на примјер: раздавати другима своје изгледа тешко, али љубав чини, да то буде пријатно; узимати туђе изгледа пријатно, али љубав ће учинити, да то буде мрско; гњев има у себи и нешто пријатнога, али гдје је љубав, гњева не може да буде, јер га она са свијем уништује; ако онај, који је љубљен, и увриједи онога који љуби, ту гњева неће бити, него ће бити суза и жаљења, а љубав ће уклонити сваку раздражљивост. Кад љубав види човјека да гријеша, она се жалости и плаче, и ова јој је жалост мила. Жалост и сузе љубави милије су од сваког весеља, од сваке радости: који се веселе, никада неће осјетити толико милине, као они, који плачу за драгима својима, које су љубили. Ако не вјерујеш, а ти застави њихове сузе, и они ће се разжалостити, као да су претрпјели највећу неправду, нову жалост⁴ (бес. на I Кор. 12, 27). То је ето, браћо, та дивна слика о љубави и њеноме значају, што нам св. Златоуст даје. Нека вам остане она упечаћена у срцу вашем, и духовном ће радошћу срце ваше свагда испуњено бити.

А сада, браћо, завршујући ову моју бесеједу, да испуним дужност, коју ми на данашњи велики празник налаже љубав моја к вама, — да вам празник овај поздравим.

Кад је Исус Христос васкрсао из мртвих, дошао је к ученицима Својима и ставши посред њих рече им: миръ кликъ (Јов. 20, 19). Ово је први поздрав, који је Христос управо ученицима својима послѣ васкрсења, — на овај поздрав управљам и ја вама, браћо, данас, кад славимо Христово васкрсење. Нека Господ наш Исус Христос дарује вам снагу и моћ, да можете свагда уздржати мир с Богом, с Којим нас је, послѣ старе клетве, помирио Христос, креном смрћу Својом, те да тај мир узмогнете сачувати свагда неповријеђеним, испуњавајући у свему свету вољу божју. Нека вам дарује снагу и моћ, да будете свагда у миру са светом црквом, матером напном, извршујући од срца и као послушни синови све прописе и све заповијести њезине. Нека вам снагу даде, да узмогнете свагда у миру бити са савјешћу својом, да никада ничим се о њу не огријешите, него чинећи свагда добра дјела и клонећи се свакога зла, да вам она увијек мирна и спокојна буде. Нека мир и љубав влада у породицама вашима, да млађиштују старије и да старији снисходе млађима, како би узајамним штовањем и љубављу свију породичних чланова, породице ваше напредне и благословене биле. Нека мир и љубав влада у овом богољубном општеству, да би чланови његови одушевили се сви за добро и напредак његов, те заједнички настојали, да се оно лијепо име и добар глас, који су старији ваши стекли овоме општеству, да се то лијепо име уздржи свагда, и по могућности да још љепшим постане. Чувајући овај мир и љубав, ми ћемо се тијем, браћо, показати достојни имена православних христјана, које носимо, а показатељство се достојни и оних великих заслуга, које нам је Исус Христос стекао смрћу Својом и славним Својим Васкрсењем Амин.

У Задру, на дан Христовога васкрсења 1892.

Никодим
епископ.

Уз чланак „Неколико ријечи у прилог уређења и побољшања свештеничког стања у Херцеговини“.

Да је у нас постало пријеком потребом што прије поправити и побољшати наш свештенички положај нема двојбе. Одавна се ово до-

казује и тражи, и ствар је ваљда већ свакоме јасна. И они, који су се овоме противили сада слијежу раменима, језик им се окаменио.

Скоро, не давно пише ми један пријатељ из Сарајева да је тамо Висока влада са Високо-пречасном Консисторијом предузела уређивати стање српско-православног свештенства у Босни и Херцеговини. Зарадовао сам се овоме. — Још тај исти пријатељ позиваше ме да се упустим и напишем преко „Источника“ коју о том: како би отприлике добро било да се наше стање уреди; али ја му се не мишљах одазвати: прво, што држим себе за тај посао незрела; друго што сам очекивао од високе владе и наших духовних власти какав пројекат, па да се онда која проговори. Ну читајући Ш. свеску овогодишњег „Источника“ наиђем на чланак: „Неколико ријечи у прилог уређења и побољшања свештеничког стања у Херцеговини.“ Чланак овај колико је кратак и површан толико је опет и погрјешан, те позванијем у послу не би могао готово николико послужити, за то и сам се ријеших да коју проговорим о том у цијењеном листу „Источнику“, како би се у нас могло уредити свештеничко стање.

У поменутом чланку „свештеник Херцеговац“ своје назоре ограничава на Херцеговину, а г. уредник у примједби додаје да је тај чланак штампао за то, да пострекне још кога свештеника, да проговори коју о уређењу свештеничког стања у Херцеговини. Дакле ово се Босне не тиче? Зар је Босна уређена, те њој ово не треба или су у њој са свим другачије прилике, па мора и уређење друго бити? Но мени се чини да није ни једно ни друго. И у Босни браћа свештеници ликују за побољшање свога стања, баш као и ми амо у Херцеговини; а каквих знатних разлика између ове двије покрајине такођер држим да нема. Највише могу бити разлике у томе, што је Босна богатија од Херцеговине, и по томе свештеници у Босни могу лакше и јефтиније доћи до животних средстава, него ови у Херцеговини, те би се при уређивању на ово имало пазити. Али ја држим да и ту нијесу Бог зна какве разлике. Ако Босна може Херцеговини продати жита и шљива, Херцеговина опет Босни може — вина и дувана. Ја држим да ми свештеници у Босни и Херцеговини ни пошто не смијемо се ни у чем дијелити. Ми треба да будемо у свему једно и заједно. Па и оно: „сиромашан народ, сиромашно свештенство“ не засијеца тако дубоко као што га наш брат „свештеник Херцеговац“ представља. У на-

пријед претпостављам да ће наша влада доста жртвовати, да се у ред доведе наше свештеничко стање, јер без ње и њене помоћи то ми нећемо постићи; и ми се надамо кад висока Влада у своје руке узме наше уређење, да ће то бити за сву Босну и Херцеговину једнако, а за то Она ће наћи пута и начина и неће бити једнијем „мати“, а другијем „мађија“. Један је народ у Босни и Херцеговини, једна влада, једне прилике и дужности, и наше свештенство треба да је једнако награђено; јер и један чиновник истога степена једнако је плаћен у Босни и Херцеговини.

На даље „свештеник Херцеговац“ бавећи се у својем чланку о награди свештеничкој вели: „да свештеници по варошима примају заслугу из руку општина у новцу, а свештеници по селима не посредно од самога народа у нарави, јер да ће се тако тек одржати између једних и других узајамно-обавезна љубав“.

Нијесам противан да свештеници примају заслугу из општинеких руку, али за то општине би се имале преустројити. Данашњи систем општина за тај посао не вриједи ништа. Општинама — какве су данас у нас — дати свештенство у руке, значило би учинити назадак а не напредак, јер би између њих постајао јаз, који би им пријечно зближење. Наше општине немају никаква реда ни прописа, оне су у послу од свакога независне, а свештенство зависно је од својих духовних власти, и обавезно прописима и установама св. матере цркве. На овај начин пружило би се општинама веће право над свештенством и ово би било у врло незгодној неприлици. Општине могле би од свештеника захтијевати оно, што им он не би смио дати, и кад им је у руци присиле би га или — рђаво би прошао. Из овога би се израђале велике несугласице и кроз неко вријеме у великон нареду марао би се ред тражити. Ми овдијем над општинама не тражимо никаква господарства, али хоћемо да су према свештеницима ограничене и да им се даду дужности и одговорности за рад. Ништа на свијету нема, а да није од нечега условљено, по томе и наше општине, кад би биле од свакога независне не би ваљало и не би се могло о напретку радити. На само поштење и савјестност не смијемо тако далеко рачунати, јер „у сваком житу кукоља има“, не осјећа сваки Србин једнако српски, ни сваки Хришћанин једнако хришћански,

а сваки може бити општинар и отуда црква ће вазда трпљети штету. За ово ћу вам навести и један примјер, који се десипо у једној парохији, а знам да је истинит. Један човјек, Србин из другог мјеста имао је своју кућу и башту близу цркве и намисли да ту кућу прода. Један општинар ове цркве брже полети к њему, представи му како би та кућа и башта била потребна и корисна цркви, и замоли га да то он прода њој. Црква није имала више од 350 фор. а кућа је је вријеђела и преко хиљаде форин. Србин тај био је прилично богат, а уз то и добар Хришћанин, те драге воље пристане да се кућа даде цркви за 350 фор. Овај општинар сада полети опет у цркву извади из ње 350 фор. и даде продавцу, по том оде на „тапијско повјеренство“ и укњижи кућу на своје име. И данас још у тога општинара је и кућа и црквене форинте. На форинте даје цркви годишње интереса 35 фор. а од куће у свој џеп сваке године сасишље по 200 фор. кирије. — Овђе нема ни поштења ни савјести. — Знам опет и таквих случајева, гдје се општина не састаје ни по једном у години на договор, а црквене новце држи обично по један или двојица између њих; рачуне не прегледају прође и по која година, а тутор и касијер црквени тргује црквеним новцем по више година без икакве камате, и за то му нико не зна. Сијасет још овакових примјера могао бих вам навести, али би нас одвели далеко за то ћу прекратити. То је посао духовних власти да испитују несавјесно руковање са црквеним иметком и да уреде општине и црквене одборе.

Да општине саме по народу разрезају парохијал и да га купе и то неће ваљати, осим ако би се општини у том погледу дала нека правна моћ, која би се државом осигурала; па и тада неће бити никад правога реда. Незадовољне странке вазда ће се притуживати, неће драговољно плаћати; љутиће се општина на многе, а многи на њу, а свештеници ће патити; општине ће давати оставке, мјесто ње други долазити и неће никад бити правога реда и поретка. За ово навешћу вам и примјер. Познајем у нас једнога свештеника, који је са својом општином у погодби тако, да своју заслугу од ње прима у новцу, који она опет купи од народа. Вазда о новој години искупесе домаћини код цркве, сврате последије службе Божије у општинску собу и ту у једну књигу сваки запише колико

мисли у тој години дати за свештеника. По овоме записку обичај је одма дати половину или бар у томе мјесецу, а другу половину кад истече пола године. „Није вајде ђаволу душу давати“; њих неколико испуне своју ријеч; а остали? Једни једва до краја године или све или нешто даду и то на велике опомене и пријекоре општинара, други дугују по неколике године, а трећи, зар, и не мисле никад дати. Општинари озбиљно настоје да наплате оно што је записано и обешановано; гдје кога дохвате ту му и траже; а овај ће: „Немам сад при себи, док буде даћу“. Десили се да му тражи гдје међу људима или при пићу, они се посвађају и по коју грдну подијеле; а многи кад чује да ће се ове или оне нећеље код цркве вијеђати о попову дугу, неће никако ни у цркву доћи.

Дође и први од мјесеца, попо тражи плату, а општина каже да нема новаца док не покупи. Шта ће сад, сиромас попо? Задужује се овђе онђе и све скупље плаћа, него да за готов новац узима. Досади му ово, потужи се Конзисторији, односно Митрополији, а ова ће: „стрпи се; гледај да им угодиш неће ли и они боље давати.“ Потужи се г. престојнику, он вели да то није његов посао и да се у то не разумије. Кад буде при крају године, општина није искупила ни полу новаца или мало више. Шта ће сад? Засучи рукаве, па у оно, жље „лемозине“, што пане преко године у цркви и одатлен измири попи недостатак. И тако у цркви никад „педесет гроша.“ Црквене свештеничке хаљине праве су рутине, а књига каквих и нема.

Оволико само могу нам вријеђети неуређене или данашње општине. Од овакових, какве су сад надати се не можемо ни чем. И саме оне то увиђају те су у најновије доба отменије општине почеле писати за себе и „штатуте“. Ове штатуте потврђује г. Митрополит, а зна за њих и влада. Прошле године био сам до некле на путу са г. Митрополитом и том приликом прегледао сам од три општине „штатуте“. Ту сам увидио грдних разлика. Док једна општина у свему је зависна од мјесног свештеника догле друга хоће у неким стварима да диктира и самоме Митрополиту. Ово су по моме мишљењу прећераности, које никако не могу користити. Ја држим да би све општине могле имати један штатут, који би био тако удешен, да се очува општинска аутономија, а да се ни најмање не крњи право Ми-

трополита односно Конзисторије, ни ауторит цркве. Општине су црквене и оне свакако треба да зависе од Митрополита односно Конзисторије, и да су њима одговорне за рад. Но и духовна власт треба боље и енергичније да ради, да контролише општине, јер има доста злоупотреба, нарочито у сеоским црквама.

О томе да свештеници по селима сами купе своју заслугу непосредно од народа у нарави, држим да неће ваљати. Ово би свештенику допијело више штете но користи, и било би по њ горе, него је данас, а и сиротињи не би било право. Обичај је до сада да свештенику дају најбоље куће највише, средње по нешто, а сиромашне готово ништа. Ако би се сад, рецимо прописало па да свака кућа даје у нарави било би отприлике за свакога једнако, те би боље куће, као што су се научиле, и даље онај пропис, сиромашне не би ништа и свештенику би било горе него до сада. Шта ћемо ономе сиромашку, кад каже: „немам попо“? — Тужићемо га суду, а овај ће га поробити, и тако народу ћемо изгледати као неке „баше“, а не никако оно што треба да смо.

Предмети, које би свештеник имао у нарави купити по народу нијесу вазда једнаке вриједности, и по томе никад се не би могло рећи колико је свештеник у селу награђен. Опмињем се овђе да сам од прошлих година читао по „Источнику“ многе тужбе браће свештеника, да им се даје оно што је најгоре, што не ваља — смрдљив скоруп, сир и масло, жито мокро, убуђано и т. д. — Познајем, код нас једног старог попа (и сад је жив), код кога се приповиједа ова истинити случај: Једне године ишао поп по селима од торине до торине, светио водицу и купио „шиљеж“. Кад је ушао у торину једнога сељака, спази једно шиљеже са свим изнемогло, било је врло мршаво, а при том и губаво. Попо скине кабаницу и њоме покрије оно губаво шиљеже, док су други спремали столац и друго за водицу. Кад је било готово освећење водике, домаћин удари тамо-амо по торини, тражећи оно губаво шиљеже, а кад га не могаше да нађе, он дохвати друго и даде попи. Поп сад скине кабаницу са шиљежета, пригрне је и пође. Домаћин угледа оно шиљеже и викне: „стани попе, ево твога шиљежета, врати ми то!“ На то ће поп: „Знао сам ја да је то моје, за то сам га и покрио С Богом!“ — Ово су

јасни докази да би свештеник рђаво пролазио кад би се у нарави купила награда по селима. Срамно је и виђети свештеника да се заметне торбом преко леђа и зађе да проси. Помислите само како се осјећате према ономе човјеку, који вам дође на врата и моли да му што удијелите! Зар и од сад ћемо гонити свештенство у то понижење?

Сви домови нијесу једнакога имања ни стања, па за то не треба ни да сви једнако плаћају. Треба збрати онолико, колико је потребно да се парохијално свештенство уздржи, а ово нека плате сви сразмјерно према своме имању и стању. За ово треба најприје издијелити парохије и у свакој поставити парохијалну општину, у ком случају досадашње општине биле би излишне. Дамо ли сада да саме општине разрезају и купе тај парохијал, из искуства знамо да оне саме то никад неће моћи на задовољство вршити; прво, оне неће моћи код свакога погодити праву цифру колико ко треба да да, јер потпуно неће познавати свачије имање, а друго неће имати довољне снаге ни за побирање тога парохијала. За ово ја мислим да би било најбоље овако: До садашњи бир треба да свуда и са свим престане; мјесто њего нека се одијели проценат у име парохијала на цјелокупну порезну уплату, по чему ће се најбоље знати колико који треба да плаћа. (Ово неће бити тешко ни сељаку, јер кад одвоји нешто од својих производа и прода за порез, уз то и оно што би попу дао нека прода и у новац створи). Порезни уреди са осталом порезом требало би и парохијал да скупе и при крају сваке године да га предаду дотичној општини, а ова ће из тога свога пароха исплаћивати; из сувишка овцјех новаца општина ће се бринути за своје црквено-школске потребе, но гдје донесе случај да не достаје ни за пароха, треба висока влада из земаљских средстава да то надокнади. Гдје који има своје имање, од њега, онђе треба и парохијал да плаћа. Да би било лакше порезним уредином, треба парохије дијелити тако, да једна не прелази у више котара, но гдје се не могне ово избјећи, остали котарски уреди покупиће парохијал од припадајућих им села или домовна и спремити котарском уреду, гдје општина те парохије станује, а овај ће то опет општини издати.

Теже ће мало ићи са општинама по селима, него по варошима, али ништа за то, ствар није

немогућа; свештеници и протопрезвитери настојаваће, да се и оне мало у ред уведу и организују. За ово за сад не треба, Бог зна како, усавршени штатути; најглавније и најпрече ствари нека су заступљене, па „мирна Босна“.

У једном мјесту без обзира колико ће бити парохија и пароха, треба да буде једна парохијална општина за све.

У споменутом чланку „свештеник Херцеговац“ вели: „да би добро било одвојити вароши од села“. Ја држим на против, да би требало настојати да у варошима буде што више свештеника. Што је више свештеника у једноме мјесту, то ће бити боље по изображење самога мјеста и свештенства. А ово се у окупираној Херцеговини никако не би могло ни учинити, изузимајући Мостар, Фочу и Столац, јер у свима другим парохијама (варошким) просјечни број кућа не би изнио више од 46 кућа. Вароши су најподеснија мјеста за културу, а из њих се она шири и по селима.

Довољно је да буду парохије класифициране у четири класе. Најнижа класа треба да је плаћена са 500, а највиша са 1000 фор. годиш. од општине, изузимајући од тога приходе од епитрахиља, који треба да су тако удешени, да их сваки може плаћати, и које ће сам свештеник наплаћивати. Нека парохијална чиновништва не треба никако да се плаћају.

Свака парохија треба да начини парохијални стан. Колико у једној општини има пароха толико треба и парохијалних станова. Станови треба да су пристојни мјеста и лица, које ће у њему становати; а градиће се близу парохијалне цркве. И за ово треба од високе владе израдити помоћ.

Према свему до садашњем разлагању могу се извести ове тачке и правила:

I.

Уређење парохије.

1. Парохије треба издијелити према географском положају и политичкој подјели. Нека једна парохија не прелази у више котара, ако је могуће.

2. Број кућа сваке парохије треба да је од 200 до 250 и 300.

3. Гдје положај донесе, да парохија пређе 300 кућа главне парохије треба да се дода један помоћник, који би био најнижом класом на грађен.

4. Парохија од 400—500 кућа имаће два свештеника, од којих ће један бити I-ве а други II-ге или III-ће класе. Ако буде могуће и ђакона ће имати.

5. Парохија од 500—600 кућа имаће два свештеника и ђакона.

6. Парохија од 600—700 кућа имаће три свештеника и ђакона.

7. Парохија од 700—800 и више кућа имаће 4 свештеника, који неће бити сви једнаке класе, и ђакона. Међу њима прве класе доста је кад буде један или два највише.

8. У случају, гдје се деси у мјесту више свештеника, ово свештенство пред духовним и грађанским властима представља онај, кога за то духовна власт одреди. Он ће то чинити по способности и заслугама.

9. На захтјев парохијалне општине у оправданим разлозима, духовна власт може у неком мјесту смањити или повисити парохијално свештенство.

10. Кад један свештеник оболи, било тјелесно или душевно, треба да га замијени сусједни свештеник. Ова замјена може трајати највише двије године или мање, ако се љекарски освједочи да болесни нема изгледа на оздрављење. Оваковога свештеника духовна власт опростиће дужности и израдити му доживотну потпору код вис. владе, а на његово мјесто поставити стална пароха.

11. Ако у једној парохији има више цркава, парохијална ће бити она, која је ближе к' средини парохије, а у варошима морају бити варошке цркве.

12. Протопрезвитерати треба да се сведу на: Мостарски, Столачки, Требињски, Невесињски, Гатачки, Фочански и Чајнички.

13. Која ће парохија под који протопрезвитерат спадати одредиће духовна власт, а ова ће то учинити према географском положају, обзиром што је више могуће да сваки узима подједнако парохија.

II.

Дотација парохијалног свештенства.

1. Досадашњи бир са свим треба да престане. Мјесто њега општине ће исплаћивати свештенство у новцу по разређеним класама. Највиша класа биће 1000 фор. а најмања од 500 фор. годишње.

2. Ђакон не треба да је с мањом платом од 400, а вишом од 500 фор. годишње. Он може

бити у општинама перовођа или помоћни учитељ и отуда добити још по коју стотину фор. Ђакону у договору са општином духовна власт ће одредити плату.

3. Протопрезвитери и надзиратељи, који заузимају протопрезвитерска мјеста и врше ту службу треба да буду плаћени првом класом или најмање другом.

4. В. Влада у договору са највишим духовним властима одредиће колики ће се проценат одредити у име парохјала на цјелокупну порезну уплату свакога православнога у земљи, који порез плаћа.

5. Парохјал ће купити порезни уреди са отсалом порезом и при крају сваке године предавати дотичним парохјалним општинама.

6. Оне парохје, које не буду у стању платити свештеника, умолиће се В. Влада, да Она из својих земаљских средстава тај недостатак надокнади.

7. Општине, у којима се деси сувишак, т. ј. гдје успретиче новац иза исплаћивања пароха, оне ће тај новац употребљавати на црквено-школске потребе.

8. У којој општини који има своје имање, од њега ће се онђе наплатити припадајући парохјал.

9. Сваки парох у својој парохји треба да врши бесплатно: *знамење, кришеније, урковлење, огласе за вјенчања, исповијед, причест, пријављивање рођених и умрлих поштинским властима и богојављенску водичу.*

10. Остале дужности треба да се плаћају самоме свештенику и то:

а) Спровод и погреб с водичом	2 ф. 50 н.
за исти посао ђакону	1 ф. —
б) Водича о креном имену	— 50 н.
в) Све друге водиче ,	— 60 н.
г) Парастос с литургијом	2 ф. —
Ђакону за исти посао	1 ф. —
д) Сам парастос	1 ф. —
Ђакону за исти посао	— 50 н.
е) Спомен мртвих о задушницама	— 10 н.
ж) Други спомени мртвих свакоиме	— 02 н.
з) Молбан	— 50 н.
и) Свјештање масала сваком свештенику	1 ф. —
ј) Сарандар	20 ф. —
к) Вјенчање	од 3 до 10 ф.
л) Сваки матрикуларни извод	1 ф. —

11. Парох, који се позове из друге парохје да судјелује уз дотичног пароха треба му платити још подвоз — путни трошак. Протопрезвитеру или надзиратељу у оваковом случају осим путнога трошка требало би таксу дуплирати.

12 Протопрезвитери и надзиратељи, који заузимају протопрезвитерска мјеста, а уз то имају и своје парохје, дужни су у њима радити све парохјалне дужности, као и сваки обични парох са истом таксом.

14. Сваки протопрезвитер или онај, који његово мјесто заузима од сваке њему потчињене општине треба да добије по 10 фор. на годину.

14. Протопрезвитер или онај, који његово мјесто заузима дужан је најмање четири пута у години окупљати потчињено свештенство у збор, и ту га поучавати о разним душепопечитељским дужностима, о пристојности и понашању према духовним и грађанским властима; надзиравати ред и рад свакога појединога свештеника и чиствоћу цркава; најмање по једном у години прегледати парохје, цркве и општинску имаовину и о свему Митрополији односно Конзисторији извјештај подносити.

15. Будући да пароси и протопрезвитери имаду и своје канцеларије, то свака општина своје пароху треба да даде годишње на канцелариски паушал по 20 фор. а протопрезвитеру по 5 фор. (из протопрезвитерата.)

16. Парох сваки треба да има и парохјални стан, у коме ће бесплатно становати. Треба да се што прије начине, а гдје се одма не начине, општина треба пароху да плаћа станарину.

17. Болесни парох, кога замјењује у дужностима други, уживаће за то вријеме половину цјелокупне плате своје, а друга половина припадаће замјенику.

III.

Парохјалне општине.

1. У свакој парохји треба да је једна парохјална општина и једна парохјална црква.

2. Ако се у једној општини деси више цркава, свакој треба наћи по два татора, који ће са дотичним свештеником водити рачун и бригу о њеним потребама.

3. Свака црква треба да има по три књижице: једну у којој ће се водити приходи цркве, другу за расход, а трећу за инвентар црквених и других ствари.

4. Нова парохијална општина не би могла постати док не би доказала — док се не би виђело — да може држати пароха, а не би ни онда, кад би због ње морала се стара општина разметнути.

5. Ако би се нова општина оцијепила од старе, губила би право на дотле заједничко црквено-школско имање. Могла би имати само оно, што би јој стара општина драге воље уступила.

6. Тудори цркава у једној општини одговорни би били самој општини за рад и тачност и протопрезвитеру, који би о њима Митрополију односно Конзисторију најмање један пут годишње извјештавао.

7. Општину бира сваки домаћини, који плаћа парохијал у истој, а који није под каквом истрагом или кажњен од духовне или политичке власти. Она треба да траје три године.

8. Парохијална скупштина састајала би се сваке године по један пут и прегледала рад исте под предсједништвом предсједника општине. По потреби на одобрење Митрополије а захтјев општине, скупштина може бити и више пута у години.

9. На три недјеље преко службе свештеник би имао оглашавати са двери кога ће дана бити скупштина.

10. У свакој оваковој скупштини имао би бити присутан протопрезвитер или кога би он у име себе за то одредио и мјесно свештенство, а могао би и један политички чиновник, и они би били свјedoци да је рад извршен по прописима и за то би се подписивали на записник.

11. Одборника односно општинара може бити 8—12 и бирали би се јавно гласањем под предсједништвом старе општине. По избору одма се огласе одабраници, и ако који затражи оправдан отпуст, треба да му се даде, а на његово мјесто одма да се други избере.

12. Мјесни пароси — свештеници сами по себи вагда треба да су чланови општине и њих не би требало бирати. Свештеник треба увијек да је присутан при сједницама општинским.

13. Сами општинари, одборници бирају себи предеједника. И свештеник може бити предсједник, ако га изберу.

14. У право треба да дође општини бирати себи свештена лица и учитељска а пошљеднима одређивати плату; исплаћивати свештенике, учи-

теље, учитељице и друге општинске плаћенике; бринути се црквеношколском имавином и изналазити начина како ће се иста увећати, пазити на зграде црквене, парохијалне и школе да су чисте и у реду, и што буде потребно поправљати, пазити на ред и пристојност за вријеме божанствене службе у цркви код црквених служитеља (изван свештених лица) и народа; набављати потребне ствари у цркву и школу, а гдје школе нема бринути се да је буде и из из својих средстава дијелити милостињу по могућности сиротама и удовицама.

15. Ако су потребне какве грађевине, општина треба да предложи скупштини а ова ће одобрити или одбацити.

16. Свакога општинара, који савјесно не врши своју дужност пресједник би имао опоменути и укорити; ако се не поправи, те би га потребно било отпустити прије скупштине, општина ће га пријавити Митрополији односно Конзисторији, и ова ће то учинити, иначе скупштина ће га јавно извикати и избацити.

17. Сваки увријеђени општинар има право тражити част код скупштине, Митрополије односно Конзисторије.

18. За свако проневијерење црквене имаовине, општина треба да је одговорна у првоме реду скупштини, а у другоме Митрополији — Конзисторији. Кривца ће духовна власт предавати на казну политичким властима, ако то буде потребно.

19. Духовна власт (Митрополија — Конзисторија) треба да буде контрола општинскога реда и имаовине. Она има право то учинити у свако доба, а најмање треба да учини једном у три године. И сваки свештеник, осим из оног мјеста по нарочитој наредби Митрополије — Конзисторије може општину контролирати.

IV.

Избор свештених лица.

1. Кад се у некој општини узпразни мјесто свештеника, Митрополија или Конзисторија треба путем српских новина да отвори натјечај, у ком би имало стајати и које је класе парохија.

2. Кандидирати би могао сваки свештеник рођени Босанац или Херцеговац и свршени богословац из истих покрајина.

3. Од пријављених кандидата Митрополија — Конзисторија избере три лица и предложи их општини, да она између њих једнога избере.

Избор морао би бити најдаље за мјесец дана и одма би се имао јавити Митрополији — Конзисторији да ово изабрано лице уведе у звањује.

4. Избор треба да буде сасвим слободан а бирање по способности и заслугама, и ни почем више. Првенство морала би имати рукоположена лица.

5. И ђакон имао би се на исти начин би рати.

6. Протопрезвитера имала би бирати цјелокупна општина, у којој ће исти бити и парох и из дотичнога протопрезвитерата из сваке општине по један изасланик и сви свештеници тога протопрезвитерата. Остало требало би да иде оним редом као и код обичнога свештеника.

У главноме ово су моје мисли о уређењу српско-православног свештенства у Босни и Херцеговини. У напријед сам увјерен да оне нијесу потпуно добре, јер ни један човек на један пут сам није једну ствар усавршио. Сви можемо све

знати; али за ово да сви сазнамо своје потребе, нијесу потребне какве скушштине, није потреба људе мучити ни окупљати, нека наше духовне власти зоговорно са В. Владом издаду образац, по ком би се имале уредити наше парохијалне и општинске потребе, тај образац да се разашиле свему нашем свештенству и општинама на увиђај, и сви би имали кроз извјесно вријеме писмено дати своје примједбе, и према тим примједбама могао би се о нашем стању створити неки сталан закон.

При крају додајем да ове моје мисли о уређењу нашега стања не вриједје за свештенство монашкога реда, које живи по манастирима. Оно би се из овога имало изузети и ако држе сви парохије.

Колико знадох и умједох ја рекох, а свакоме, који боље рече и учини, бићу му благода-ран и захвалан.

Поп Јован.

Заклада српско-православној народној школи у Варцар-Вакуфу Дабро-босанског митрополита Ђорђа Николајевића.*)

§. 1. Завјештавам данашњим даном ниже наведеном српско-православном народу парохије Варцар-Вакуфске, ради васпитања српско-православне дјечице, своту од 10.000 (десет хиљада) форината а. вр.

§. 2. Горњу своту, — о којој овим сачињавам „закладно писмо“, од којег је-

дан отворен и са мојим својеручним потписом и уредовним печатом потврђен примјерак предајем у руке одбору српско-православне црквено-школске општине Варцар-Вакуфске, — улажем ја данашњим даном у овдашња два новчана завода „Унион Банку и у босанско-херцеговачку

*) Познато је поштованим читаоцима овог листа, да је високопреосвештени митрополит Дабро-босански г. Ђорђе Николајевић, на дан св. Саве 1891. године даровао своту од 15.000 ф. као неприкосновени фонд за српско-православну основну школу у селу Блажују крај врела Босне. (Види „Босанско-Херцеговачки Источник“ свеска I, VI, VII, XI и XII од 1891. год. стр. 1, 284 и 452). — Године 1890. својим закладним писмом даровао 12.000 фор. српско-православној црквеној општини у селу Јазку (у Сријему), да се камата од тог капитала даје као потпора сиромашним српским дјевојкама удавачама. Осим тога митрополит Ђорђе Николајевић основао је још у години 1879. као парох дубровачки и прота задарски закладу од 12.000 фор. за школовање двојице младића далматинаца (Срба православне вјере) на гимназији и универзитету. (Види „Б.-Х. Источник“ свеска XI и X. од 1890. год. стр. 388—394.).

Митрополит Ђорђе Николајевић, поред споменуте три закладе и овом најновијом четвртом закладом од 10.000 фор. за срп. прав. школу у Варцар Вакуфу, ступио је у ред добротвора српског народа. Овим закладама он је уједно дао и лијеп примјер српским имућнијим родољубима у Босни и Херцеговини, да се и они угледају на њега.

Зграда школска у Варцар Вакуфу, као што се из нацрта види, биће као она у Блажују с том разликом: што ће школа један метар шири и два метра дуља бити од блажујске школе, а у привезним собама на једном крају у мјесто двије собе биће само једна велика соба, која ће служити за одржавање светосавских бесједа као и за обучавање школске младежи.

народну дионичку банку“ у корист речене српско-православне црквене општине у Варцар-Вакуфу.

§. 3. Одређујем овијем, да се завјештана свота од 10.000 фор. словом десет хиљада форината имаде употребити како за подигнуће (зидање) школске зграде, тако и за издржавање школе односно плаћање учитеља у њој, докле год иста постојала буде, исто тако да се од тог износа три хиљаде форината имају обзиром на сиромаштво тамошњег српско-православног народа, који не може о свом трошку дигнути школе од грађе, која би одговарала захтијевима данашњег времена, од тог износа три хиљаде (3000) фор. могу употребити на подигнуће (зидање) школске зграде, дочим остатак од седам хиљада (7000) фор. одређујем као неприкосновени школски фонд, којег ће се дохотци у смислу ниже наведених одредаба имати употребљавати за издржавање те школе, односно за плаћање учитеља.

§. 4. Своту од 3000 словом три хиљаде фор., одређењу за зидање школске зграде, добиваће српско-православна црк-

вена општина Варцар-Вакуфска од мене, према потреби у разним износима за вријеме, док се школско здање градило буде, и то на писмено захтјевање одбора српско-православне црквене општине Варцар-Вакуфске, у коме се захтјевању односна потреба указати има.

§. 5. Фондацијом од седам хиљада фор., управљаће ваздашњи изабрани одбор српско-православне црквене школске општине у Варцар-Вакуфу, под моралном и материјалном одговорношћу чланова тога одбора, самостално и пуновластно, као неприкосновеним школским фондом, и употребљавајући његову добит једино и искључиво на корист и потребе српско-православне народне школе у Варцар-Вакуфу.

Одбор српско-православне црквене и школске општине у Варцар-Вакуфу дужан је управљати фондом тачно по уставима овога закладног писма.

§. 6. Према увиђавности и бољој користи, одбор ће бити властан уз гаранције непокретних добара, преко суда интабулацијом осигуравши, поједине своте давати приватним особама у зајам, које

Тек је седма година наступила од како је митрополит Ђорђе Николајевић Дабро-босанским Митрополитом постао. Он је својим скромним животом и опште познатом штедњом толико уштедио за то вријеме од своје годишње плате (која износи 8600 фор.), да је могао основати три закладе од 37.000 фор. — Увјерени смо да и ове три закладе (односно четири) нијесу посљедње, и да ће поред обећаних 3000 фор. за фонд свештеничких удовица и сирочади у својој епархији, основати још коју закладу. Ми би били мњења да је за нас најпотребније да имамо закладу за изражавање босански српски младића на вишим богословским школама и академијама, како би иза себе оставио достојна лица и људе, који би заузели важнија мјеста у јерархији, па то било као кандидати и наслѣдници митрополитеког престола, или чланови конзисторије и професори богословије, јер у тима наша православна црква у Босни и Херцеговини у сваком погледу оскудјева.

Срби у Дубровнику, Задру и данас са највећим поштовањем сјећају се свог ревнога, честитог пароха и проте Ђорђа Николајевића.

Срби у Босни и Херцеговини запета ће знати још већма цијенити и поштовати заслуге свог великог добротвора и митрополита Дабро-босанског Ђорђа Николајевића.

А цио српски народ остаће вјечито захвалан Митрополиту Ђорђу, као једноме од највећи својих добротвора.

Дај Боже да се и други српски архијереји угледају на родољубље твоје. Слава ти и хвала ти, што си се у животу своме угледао на највећег добротвора српског народа Саву Текелију. Твојом штедњом у највећој мјери и радом, дај Боже да што више учиниш своме народу а на по се православној цркви и свештенству у својој епархији, у којој нека те свемилостиви Бог уздржи још више година здрава и крјепка. Слава ти. Живио! — Уредник

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ће се имати обвезати, да свакад на почетку школске године исплаћују у напријед сав интерес годишњи на позајмљену своту.

За сваки зајам, који се под пренаведеним условима из фонда издати жели, има се прије свега затражити привола земаљске владе у Сарајеву.

§. 7. Пошто је овај фонд за увијек неприкосновен, дакле не смањивати се не смије, то је моја жеља а одборов задатак, да га по околностима по мало, или цјео од један пут, уложи у реалитете, најбоље у земље, од којих ће се корист према прорачуну употребљавати на горе назначену цијељ.

За сваки уложак фонда у реалитете, има се прије свега затражити привола земаљске владе у Сарајеву.

§. 8. Одборова је дужност, да сваке године у напријед склопи прорачун о доходу и расходу у два примјерка, која ће сви чланови одбора потписати, и општинским печатом потврдити, те тијем зајамчити тачно и непрекорачно одржавање његових прорачунских ставака, на оба та примјерка прорачуна послати свагдашњем свом митрополиту, односно његовом замјенику на преглед и одобрење, на ће по одобрењу један примјерк остати у архиви духовне управе митрополијске а други потврђен повратити се одбору, да по њему чини издатке.

Један примјерак по митрополиту сарајевском или његовом замјенику одобреног годишњег прорачуна има се сваке године у препису земаљској влади у Сарајеву на знање предложити.

§. 9. Ако добит буде прелазила своту расхода, то ће одбор сувишак дохотка капитализирати, и тиме сам неприкосновени фонд повећати имати.

§. 10. Моја фондација, а с њоме и школа горе споменута, стоје једино под личним надзором вазадашњег српско-православног АЕ и Митрополита добро-босанскога, односно његовог замјеника, који ће већ по звању и положају имати једини право главнога надзорника, и савјетника управног одбора ове фондације.

Врховна контрола над управом фонда припада земаљској влади у Сарајеву.

§. 11. У случају, да ма којим било поводом ова српска школа православна престане и угине, или изгуби карактер српске вјероисповједне школе, то фондација има пријећи ради управе српско-православној црквено-школској општини у Бањојлуци.

§. 12. У оваком случају, ако општина Варцар-Вакуфска неухтједне добре воље уступити управу фонда бањалучкој српско-православној општини, ова је потоња власна, да снагом овог закладног писма путем области затражи своје право на управу фонда.

§. 13. Ако српско-православна општина у Бањојлуци, било престанком школе у Варцар Вакуфу, било изгубљеном религиозног и националног карактера српског, добије право на управу мојом фондацијом, управљаће она њоме самостално под именом: „Заклада Варцар-Вакуфске српско-православне школе АЕ и Митрополита Добро-босанског Ђорђа Николајевића.“

У овом случају имат ће се дотле док не би наступио услов поменут у шљедечем параграфу из годишњих прихода (из добити) фонда подаривати српско-православној младежи из подручја црквене општине Варцар-Вакуфске за изражававање исте на српско-православним школама годишње штипендије. Такове штипендије могу се само на темељу закључака српско-православне црквене школске општине

Варцар-Вакуфске и одобрењем српско-православног митрополита у Сарајеву односно његовог замјеника подјеливати.

§. 14. Општина српско-православне цркве и школе у Бањојлуци, управљаће у горњем случају фондом, и према својој савјести располагати приходом фонда, у сврху споменуту у §. 13. све дотле, док се опет не оснује и подигне чисто српско-православна народна школа у Варцар-Вакуфу.

У оваком случају дужност је бањалучке општине да преда „основни фонд“ српској општини Варцар-Вакуфској на руковање у смислу §. 8. овог „Закладног писма.“

§. 15. Црквено-школска општина Варцар-Вакуфска, а и за вријеме управљања фондом и општина бањалучка, дужне су сваке године давати мени по мојој смрти годишњи парастос о Савину дне. На парастосу спомињаће се ова имена: „Митрополита Георгија, јереја Симеона, Василију Екатарину, Чедомила, Софију, Јелисавету, Софију.“ Служећем свештенику из прихода фонда имаће се исплатити одмах два форинта и подмиривати све трошкове парастоса смијернога — простога.

§. 16. Овом мојом данашњом закладом руковаће се за свагда под именом „Заклада српско-православној народној школи у Варцар-Вакуфу Дабро-босанског АЕ и Митрополита Ђорђа Николајевића.“

§. 17. Ово закладно писмо би написано, потписано и печатом потврђено у четири примјерка, од којих би један уз своту од 10.000 форин. словом десет хиљада форината а. вр. предан српско-православној црквено-школској општини у Варцар-Вакуфу, у руке њезиног изабраног

одбора, један пак примјерак уз посебан допис предан је српско-православној црквено-школској општини у Бањојлуци; трећи пак остаје у архиви Дабро-босанске митрополије.

Један примјерак овог закладног писма има се земаљској влади у Сарајеву на похрану предати.

§. 18. Стављам у аманет српско-православне црквене општине Варцар-Вакуфске и Митрополитâ, да се тачно врше услови и прописи овога „закладног писма“ на корист православне вјере и српске народности.

Народу српском православне вјере парохије Варцар-Вакуфске, нека је у аманет, да васпита своју дјечицу, како би била чврт ослонац и сталан стуб православне вјере и српских осјећаја.

Високој земаљској влади у Сарајеву припада право врховнога надзора и контроле над редовитом управом и употребом овог мојег фонда у смислу предстојећег закладног писма.

Дано у мојој резиденцији у Сарајеву 14./26. јануара 1892., у шестој години мојег Архиепископског звања на столици Дабро-босанских митрополитâ „Дабро-босанске митрополије“.

Потврђујем својеручним потписом и уредовним печатом АЕ и Митрополит Дабро-босански

(М. П.) Ђорђе Николајевић.

Број 9.257/1

Одобрава се од стране земаљске владе за Босну и Херцеговину.

Сарајево, дне 31. марта (12. апр.) 1892.

За поглавара земаљске владе
грађански доглавник

(М. П.) Кучера.

Пословни ред.

за источно-православну епархијску конзисторију архиепископа и митрополита сарајевског. Одобрен превишњом одлуком Н. цар. и кр. апостолског Величанства од 1./13. августа 1883.

I. Опће установе.

§ 1. Духовни послови епархије архиепископа и митрополита сарајевског управљају се по канонима светих апостола, екуменских и топских синода и црквених отаца, као и по иним прописима, који се односе на управу дијецезе православне цркве.

§ 2. За управу ове епархијске дијецезе и за вршење епископске, као и за овршивање онијех послова, који настају из одношаја државе спрам цркве, стоји уз епархијскога епискога стално превитеријално вијеће.

§ 3. Ова под управом епархијскога епископа дјелујућа област зове се: конзисторија источно-православне епархијске дијецезе сарајевске, и састоји се:

1. Од 4 права члана, плаћена према точки 2. а) и б) наредбе ц. и кр. заједничкога министарства од 19. марта 1882., број 1914 Б. Х. I.;

2. Од почасних чланова, које свеколике именује Његово Величанство цар и краљ на тројни предлог, што га у споразуму са земаљском владом има подастрijети архиепископ и митрополит.

Чланови конзисторије могу припадати мирскоме као и монашескоме свештенству.

Ови чланови не емију нити међу собом нити пак с митрополитом стојати у еродству све до четвртог степена каноничког права било то сродство крвно или помијшано.

Како прави, тако и почасни чланови завјеравају се земаљској влади и митрополиту, да ће званичне своје дужности савјесно вршити.

Прави чланови морају у Сарајеву обитавати.

§ 4. Писарничко особље састоји се од предстојника, кога митрополит између правих чланова конзисторије именује на неизвјесно вријеме затим од два конзисторијална канцелисте. Оба конзисторијална канцелисте именује земаљска влада на предлог митрополитов.

§ 5. Управитељ и предстојник конзисторије је свагдашњи митрополит сарајевски као епархијски епископ.

Када је епархијски епископ препријечен или тешко оболи, преноси он управу конзисторијских послова на онога члана, који по чину своје прво мјесто заузима (§§ 43. 45.).

Епархијски епископ може ту своју одредбу и тим стегнути, да поједине предмете придржи својој потврди.

Ако би такво пренашање конзисторијалних посала трајало дуље од 14 дана, има епархијски епископ о том конзисторију и земаљску владу писмено обавијестити.

§ 6. Сваки је члан дужан додијелене му послове точно израђивати, уредовну тајну чувати, и у своје уредовању испуњавати дужности, које му налажу црквени прописи, и које је преузео својом завјером.

§ 7. Оболи ли који члан или будне ли законитим којим разлогом за дуље вријеме препријечен, задовољавати својим дужностима, то се дотични послови по расуди епархијскога епископа имају повјерити другому члану, или пораздијелити међу остале чланове.

§ 8. Такво се ванредно службовање не наплаћује. Ако је међутим такво службовање напорно, те траје дуље од три мјесеца, може митрополит предложити земаљској влади да се награди.

II. Агенде.

§ 9. Дјелокругу конзисторије припадају они послови епархијске дијецезе, које епископ по канонским засадама има вршити уз савјет и потпору превитерија.

§ 10. Искључени су од тога дјелокруга они послови, које је епархијски епископ по праву православне цркве властан и дужан сам рјешавати.

A. Агенде које епархијски епископ лично врши.

§ 11. Личноме рјешавању епархијскога епископа придржано је:

1. Издавање пастирских писама за епархијску дијецезу, руковођење црквене дисциплине духовнијем поучавањем, опоменама и укорима на црквене опћине као и на поједина лица духовнога и свјетовнога сталина.

§ 12. 2. Каноничко главно прегледање манастира, парохјалних цркава, духовних образовалишта и васпиталишта.

§ 13. 3. Посвећивање цркава, благосиљање гробаља и онијех предмета, којима по евхолог ону (требнику) треба епископска посвета н. пр.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

антимис; надаље привола за градњу цркава, капела и манастира.

§ 14. 4. Постављање замјеника за управљање пословима епархијске конзисторије (§ 5.) и додијељивање конзисторијалнога реферата (§§ 23—26.).

§ 15. 5. Рукополагање свештенства (хиротонија), именовање и умијештане протопрезвитера, пароха и парохијалних управитеља, које се врши синђелијом; премијештање, умировљавање и каноничко свргнуће потоњих. Даље потврђивање игумана, давање црквених одликовања; привремено издавање одредаба, које не трпе одлагања.

§ 16. 6. Подастирање предлога у погледу виших црквених званичника, које именује Његово Величанство или министарство, као и предлога у име одликовања од државе.

§ 17. 7. Одобравање литургијских књига, катихизиса и управљање проповједничким звањем, богословним учевним заводом, духовним семинарем и питомцима, који се приправљају за свештенички сталиш.

§ 18. 8. Дозвољавање допушта за чланове конзисторијалне, као и за конзисторијалне званичнике, при чему ако би вријеме допушта имало премашити шест недјеља, најприје ваља саслушати мњење конзисторије и земаљској влади учинити пријаву.

§ 19. 9. Ублажавање духовних казна предложених закључком конзисторије и опраштање таквих.

§ 20. 10. Независно одлучивање у оним приликама, када епархијски епископ није сугласан с којим закључком конзисторије (§§ 71—72.).

§ 21. 11. Епархијски епископ може се при агендама, које њему лично пристоје, дати замијенити и то:

1. По којем члану конзисторије:

а) За прегледање (§ 12.);

б) за именовања, умијештања, премијештања и потврде наведене у § 15.;

в) за управљање богословним учевним заводом и духовним васпиталиштима (§ 17.);

г) за подјељивање допушта (§ 18.).

2. По којем презвитеру епархијске дијецезе:

а) За посвећивање цркава;

б) за благосиљање гробаља.

У осталим приликама, као нарочито за уредовни саобраћај с државним областима у погледу

његових личних агенда не може се епархијски епископ дати замијенити.

Б. Агенде које зависе од закључка конзисторије.

§ 22. Изузев оне послове, који се у прешашњем одејеку означују резерватима митрополитовим, има о свим осталим предметима закључивати конзисторија.

Реферати, на које се ти предмети дијеле, ови су:

§ 23. I. Реферат за послове, који се односе на управу и употребу црквенога иметка, и то у међама уступљеним конзисторији. Затим послови спољашњег богоштовља. Амо спадају:

1. Дарови, приноси вјерника, оставштине, заводи и закладе

2. Просуђивање и одобравање рачуна манастирских и од оних цркава, које се уздржавају о трошку земље.

3. Законито утицање при уређивању дохода свештеничких и штоларних прихода.

4. Стављање предлога у погледу берива и мировине особља, које стоје у црквеној служби.

5. Под нарочитим старањем црквенога економата стоје књиге за овиденцију, које двојако ваља удесити.

а) У прву се уписују поједине цркве и парохије. У тој књизи ваља удесити све инвентаре, пеказе о покретној и непокретној имовини и иним повељама, које се односе на имовину;

б) У другу се уписују заводи који под непосредном управом епархијалне области стоје, или у погледу којих, тој области пристоји надзор или иначе какво судјеловање.

6. Послови који се односе на прибављање, надгледање и евиденцију предмета, чужних за богослужење и ине црквене чине, нарочите литургијских књига и одјежда, икона, црквенога суђа и звона, свијећа, уља и украса и осталог намјештаја црквеног.

7. Просуђивање новоградња и преградња црквених погледом на то, у колико одговарају риту; зграда и предградња манастирских, парохијалних домова и других, духовној пастви намијењених зграда, онда устројавања и уређивања гробаља.

8. Искази (инвентари) о покретној и непокретној имовини цркава и манастира; осјегуравање црквених, парохијалних и манастирских здања, у колико то не пада у надлежност појединим црквеним општинама (§ 27.)

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

9. Парохијалне и протопрезвитерске библиотеке; објелодањивање тискарница за архидијезезу, нарочито календара и годишњих шематизама.

II. Реферат за манастире, духовна образовалишта и васпиталишта. Амо припадају :

1. Манастирство, каноничко примање у манастирску задругу, пасвете које се дају монасима, потврде манастирских предстојатеља и њихових намјесника.

2. Епархијској области пристојећи утицај на управу манастира.

3. Надзирање манастирске дисциплине и покорничких и побожних вјежбања прописаних монасима, као и уздржавање манастирскога реда.

4. Послови, који се односе на примање клирика у семинар и на подаривање државних штипендија.

5. Вођење књига за евиденцију о мастирима (инвентари, документи).

6. Стављање приједлога у погледу дијељења потпоре свештеницима.

7. Библиотеке и збирке училиа богословнога учевнога завода и манастира.

III. Реферат за послове управе. Амо спадају :

1. Чување права припадајућих епархијском епископу, дијецези и духовним лицима.

2. Предлози у погледу наредба, у колико се тичу епархијске дијецезе, те не падају и сопствени дјелокруг епархијскога епископа.

3. Рјешавање каноничких упита и одговарање на такве.

4. Очитовање мњења у погледу устројавања нових и уређивања постојећих парохија и протопрезвитерских окружја.

5. Предлози на упражњена парохијска звања и попуњавање истих.

6. Женидбени послови и женидбене парнице у колико се односе на црквену ваљаност или ништетност зарука и бракова, на црквене пољедице благословљених зарука и бракова, као и на црквену раставу бракова.

7. Надзор над духовним уредовањем парохâ и протопрезвитерâ.

8. Просуђивање црквених матица (анатрофа) и то :

а) Матица крштених ;

б) књига о зарукама, црквеним озвима и склопљеним браковима (књига вјенчајних) ;

в) књига о броју душа по парохијама, (домовне протоколе) ;

г) протоколе умрлих ;

д) књига о исправама у погледу повјести, опсега, и иних одношаја парохија (кронике).

9. Рјешавање записника о протопрезвитерским посјетама.

IV. Реферат о вршењу духовног звања и судбености у дисциплинарним одношајима. Амо спадају :

1. Истрага у дисциплинарним случајевима против личности, које стоје у црквеној служби, и предлози у погледу казна за такве.

2. Надзор над управом заклада и приватних задужбина источно-православне вјероисповјести.

3. Надзор над источно-православном вјеронауком на основним и средњим школама.

4. Вршење богослужења у епархијској дијецези, нарочито литургија, управа светих тајна, светковање недјеља и благодана, исповједна дисциплина, вјерски обичаји, посне заповијести, дијељење антимиса и светога мира.

5. Просуђивање катихизиса, вјерозаконских и литургијских књига.

6. Предлози у погледу припуштања к рукополагању.

7. Надзирање обреда при богослужењу у олће те дотичне приправе и вјежбања новорукоположених свештеника.

8. Извјештавање о управи проповједничкога звања, хришћанске науке и црквенога поласка.

9. Састанци свештеника, који сваке године по једанпут бивају под предсједништвом протопрезвитера дотичнога окружја у име знанственог изображења и унапређивања духовне пастве.

10. Посвећивање цркава, гробаља и иних вјерозаконских мјеста.

11 Школе за црквено појање и избор црквених појача и послужитеља.

§ 24. Почасним члановима могу се само изнимице повјеравати реферати, и увјек само тако, да тим не буду спречавани у вршењу инога свога звања.

§ 25. И редовити чланови конзисторије могу се употребити на израђивање и заступање реферата изван правога свога пословнога круга, како то примјерице и мора да суде у свим оним приликама, гдје се ствар, о којој се расправља, дотичнога референта тиче (§ 46.); стално додјељивање извјеснога кога реферата кому члану конзисторије у власти је митрополиту ; он је међутим

дужан о својој одредби обавијестити како конзисторију тако и земаљску владу.

Митрополит је такођер властан, када му се чини да је то у интересу службе, поједине агенде за вријеме преносити из једнога реферата у други.

Стална преинака, т. ј. конбиновање реферата набројених у § 23. смије се одредити само уз приволу земаљске владе.

§ 26. Породи ли се о том сумња, којему се реферату који пословни спис има прибројити, одлучује о том епархијски епископ, или када је он запријечен његов замјеник.

У осталом сваки члан не само да је властан, него је и дужан, да о предметима, који се у појединима струкама управе знаменити чине, посебне усмене или писмене предлоге стави.

В. Агенде, које пошпадају једино надзору конзисторије,

§ 27. Црквеним градским и сеоским опћинама, које су с приволом свога епархијскога епископа и с одобрењем земаљске владе тим, што су саградиле и што уздржавају цркве и ина побожна мјеста, стекле закладничко право, или га већ од старине имају, пристоје такођер отуда произлазећа права. Амо спадају:

а) Сопствена управа и употреба црквене имовине на корист дотичнога црквенога завода;

б) примање побожних дарова и записа, употреба истих на сврхе, у које су их дароватељи намијенили;

в) уређивање доходака свештеницима, који ће се тамо намијештати, и њихове мировине;

г) право епархијском епископу на потврду и именовање предлагати прикладна лица за руковођење богослужних чиновом у њиховим црквама.

Насупрот обвезане су такве опћине:

а) Прибављати и уздржавати предмете при богослужењу и другим црквеним чинодјејствима;

б) у добром стању уздржавати и осјегуравати црквена и парохијална здања; удешавати, ограђивати и уздржавати гробља;

в) завађати исказе о имовини и рачуне црквене точно водити.

У тим приликама пристоји епархијској конзисторији само право надзора и каноничког прегледања.

Насупрот спадају све агенде набројене у § 23. у његов дјелокруг.

III. Обрађивање пословних комада у конзисторији.

§ 28. Слиједеће установе, које се тичу вршења агенда по конзисторији, односе се:

1. На приправљање пословних аката и предлога за сједнице;

2. на конзисторијалне сједнице саме;

3. на извјештавање о предметима савјетовања;

4. на вијећање о предлозима;

5. на гласање и закључивање, односно на одобравање сједничких записника;

6. на вођење записника;

7. на рјешавање закључака, ревизију и апробацију извјеститељских нацрта;

8. на пословни језик и форму уредовних рјешења.

1. Приправе за сједнице.

§ 29. На конзисторију приспјевајући списи добивају у епархијској писарни *praesentatum*, увађају се у одређени на то записник, те се предлажу митрополиту. Овај их раздјељује међу дотичне референте (§ 25.), који доставак потврђују у нарочитој књизи уз назнаку надневка.

§ 30. Референти су дужни сваки акт, сваку чињеницу и све околности точно просудити, домашај њихов помњиво разабрати као и упознати се с односним канонским и државним законским установама, те уопће ништа не превидјети, што је потребно да се ствар разјасни и ваљано просудити узмогне.

§ 31. У знатнијим случајевима, нарочито у погледу којих је расправа дуље вријеме текла, имају референти израдити потпуне изватке из приложених аката, те према томе ваљано образложене предлоге писмено формулисати. Код мањих предмета довољно је у кратко изречено мњење референта које се напише на акту саму.

§ 32. Сваки пословни комад мора најкашње за мјесец дана од дана када је референту достављен, обрађен доспјети у сједницу.

За агенде које се тичу попуњивања упражњених мјеста, наступа тај рок истом онда кад доспије вријеме стечаја.

Пословни комади, које епархијски епископ или његов замјеник означа *хитним*, ваља приправити за извјештавање у најближој сједници.

§ 33. У приликама назначеним у § 46. може и мора конзисторијални члан замолити, да буде ријешен реферата и гласања.

§ 34. Ако који посао засијеца у пословни круг другога којег или више конзисторијских

чланова, дужан је референт с њима се ставити у споразум.

§ 35. Епархијски епископ може или сам или на предлог конзисторије одредити, да се какав предмет у којем одбору расправи или да се о њему претходна расправа поведе.

У таквом случају одређује епископ предеједника и чланове одбора између чланова конзисторије.

§ 36. Предсједник одбора може, пошто се је споразумио с члановима, и пошто је добио одобрење епархијскога епископа позвати поједине вјештаке и из других кругова.

Коначно формулисање и образложбу предлога имају међутим израдити, само судјелујући при том чланови конзисторије.

Ако су позвани вјештаци своје мњење писмено читавали, има се потоње приложити формулисанома предлогу.

Формулисани предлог има у конзисторији заступати предеједник одбора.

2. Сједнице.

§ 37. Сједнице су или обичне или пленарне. Обичне су сједнице свакога четвртка, а пленарне ушљед нарочитога позива епархијскога епископа један пут у мјесецу у дан који он одређује.

Епархијском епископу међутим од воље стоји, наређивати и ванредне сједнице.

§ 38. Времена у којима се, изузев хитне случајеве не обдржавају сједнице конзисторијалне, ова су:

- а) прва и задња цијела недјела великога поста;
- б) цијела ускрсна недјеља;
- в) цијела духовска недјеља;
- г) дани од 24. децембра до 7. јануара, укључиво.

§ 39. Да се закључци могу стварати у обичној сједници, треба да је присутан предеједник и најмање два члана конзисторије.

Да насупротив закључци пленарне сједнице узваљају, треба да су осим предеједника присутна петорица чланова конзисторије.

§ 40. Прави чланови дужни су учествовати при свима сједницама, а почасни само у пленарним.

Обичним и ванредним сједницама дужни су почасни чланови само онда присуствовати, када их у том не пријече њихове парохјалне или друге званичне дужности, или ако имају реферате да рјешавају.

Ако је који члан препријечен доћи у сједницу, има то прије јавити предеједнику.

§ 41. Сваки је члан конзисторије, био он прави или почасни, властан у свакој сједници учествовати како при расправама тако и при гласању.

§ 42. У пленарним сједницама вијећа се:

1. о пословима који се тичу опћих интереса епархијске дијецезе;

2. просуђивање молбеница од натјецатеља за које мјесто у конзисторији и на богословском заводу, онда за вјероучитељска мјеста (катихете) на средњим школама и учитељштима (препарандијама);

3. о образложеним предлозима за попуњу мијеста протопрезвитеријалних, парохјалних, парохјских администратора, помоћника, као и о предлозима у погледу потврде манастирских настојатеља;

4. о предлозима за премјештање душепопечитеља, као и за повољнији поступак с истима када се умировљују;

5. о организовању учевних и црквених завода;

6. о предлозима за нарочите црквене одредбе;

7. о пословима који се односе на догму, нарочито на просуђивање вјерских и црквених књига;

8. о црквеној дисциплини и судбености у дисциплинарним приликама духовних лица.

§ 43. У сједницама, биле оне обичне, ванредне или пленарне, предеједава епархијски епископ или када је он запријечен онај члан који међу осталима по чину прво мјесто заузима (§ 45.) Без епархијскога епископа или његова по њему постављенога замјеника нијесу чланови власни састајати се у конзисторијалну сједницу (§ 5.).

§ 44. Сваку сједницу отпочиње предеједник молитвом. Чланови имају долазити у одјећи чином прописаној.

§ 45. Ред, којим чланови код сједнице сједе, равна се по реду постојећем у црквеној пракси у погледу црквених достојанства, онда по службеном времену проведеном у конзисторији и при једнакој части и добу службовања у конзисторији, по старости у свештеничкоме чину.

§ 46. Из сједнице не може нико изићи без дозволе предеједникове. Али ако се расправља о предмету, који се тиче приватних интереса којег члана или његове родбине и тазбине до укључиво четвртог степена каноничког права, то дотичан члан дотле, док се о том предмету

расправља и закључује има одступити из сједнице (§ 33.).

§ 47. Ако председајући замјеник епархијскога епископа има фунгирати као референт, то он председавање за оно вријеме, док се о предмету његова реферата расправља и закључује, одступа члану најближем по реду.

§ 48. Сједнице конзисторијске нијесу јавне. Док сједнице трају, ваља се присутнима свега клонити, што би могло повриједити пристojност или сметати течај расправе.

Ако би се за сједнице што год придесило чим би се без престанка сметало мирном и достојном течају расправе, има председник право сједницу за неко вријеме прекинути или је сасвим распустиити.

Ако би такво сметање било проузроковано кривоцом којег члана, и ако је дотична кривица мала, има му председник дати укор.

Ако ли је пак дотична кривица велика, или ако је и мања кривица више пута поновљена, има се влади предложити, да се против таквога члана поведе дисциплинарна истрага.

3. Извјештавање о расправним предметима.

§ 49. Понајприје ваља на чисто извести приговоре, који су подигнути против ваљаности записника послједње сједнице (§ 87.)

Затим епархијски епископ приопћује потврду или примједбе, које се је можда нашао принуђеним учинити у погледу записника о расправама из пријашњих сједница, које су обављене под председавањем његова замјеника.

На пошљетку се читају владине одредбе и приопћенице, које су међутим приспјеле у дјелокруг конзисторије.

§ 50. Сваки је референт дужан о пословним комадима оним редом извјештавати, којим су му додијељени.

За просте јасне предмете доста је ствар усмено разјаснити, те онда свој предлог прочитати; на супрот ваља онда, када је број списа опсежан, принијети извјештај обзиром на ствар и списе вјеран, те на свршетку ставити образложен предлог.

§ 51. При извјештавању ваља се клонити сваке сувишне опширности, али треба о томе настојати, како би се све навело, што је нужно да се ствар разбистри, и да се они моменти особито истакну, о којима зависи право просуђивање ствари.

§ 52. Пошто извјештај референтов служи као основ за расправу и закључивање, с тога има бити састављен сасвим вијерно по списима, те је референт у то име одговоран.

§ 53. За извјештавања не смије референта нити председник нити други чланови прекидати или било како сметати.

§ 54. Ако је предлог референтов противан законским установама, или ако је референт при извјештавању испустио знаменитих момената, тако да реферат не даје потпуне основе за расправљање, то председник ако се односне бојазни не могу одмах уклонити буд из властите иницијативе, или ушљед захтијевања већине, може наредити да се предлог натраг повуче, односно да се реферат надопуни, било ако устреба и избором другог референта, те да определили ону сједницу, у којој се расправа опет има наставити.

Ако нема такве или сличне запреке, одређује председник расправљање о предлогу.

4. Расправљање о предлозима.

§ 55. Расправљање о предлогу може се типати било да се разјасне поједини моменти извјештаја, било потање образложбе предлога или такођер измјене стављенога или донашање новог предлога.

§ 56. Референт је дужан давати разјашњење које поједини чланови затраже, како у погледу појединих момената његова извјештаја, тако и у име потање образложбе његова предлога.

§ 57. Ако се који члан образложбом стављенога предлога не сматра задовољеним, то он може тражити да се предлог измијени, или да се додатком попуни, или пак може и нов предлог ставити.

Али га у том случају мора сам ваљано образложити, те на захтијевање точно формулисан председнику уручити.

§ 58. Ни један члан не смије узети ријеч, ако му није прије од председника подијељена. Исто тако не смије један другоме упадати у ријеч.

§ 59. Ако чланови лично сазнаду да се гдје што знатно десило, дужни су то у сједници истакнути; сазнаду ли пак то истом послје расправе, настаје им дужност приопћити то председнику, ако устреба и писмено.

§ 60. Ако пошто се расправа отвори, нико не устражи ријеч, или ако је расправа о предмету исцрпљена, наређује председник гласање.

5. Гласање и закључивање.

§ 61. О сваком по референту или по ином којем члану конзисторије стављеном предлогу има се гласати.

§ 62. Гласање отпочиње код најзадњег члана, а свршава се код онога, који по чину међу члановима прво мјесто заузима.

§ 63. Сваки члан даје свој глас истом онда, када га предсједник на то позове, а гласањем има се на просто изразити да ли се предлог, стављен на гласање прима или не прима.

§ 64. Ако који члан предлаже измјену предлога референтова, онда се најприје гласа о тој измјени, а ако се ова не прихвати, онда истом о главном предлогу.

Ако ли пак предложена измјена буде примљена, онда се о главном предлогу гласа заједно са прихваћеном већ измјеном.

Ако се к предлогу референтова или којој предложеној измјени предложи додаток, онда се гласа најприје о главном предлогу а затим истом о предлогу у погледу додатка.

§ 65. Ако се против предлога референтова истакну самостални предлози, онда се гласа најприје о потоњима и то најприје о онима који се најјаче разликују, те истом ако се ови забаци, гласа се о предлогу референтова.

§ 66. Ако се који предлог састоји од више разлучивих дијелова има се о сваком дијелу посебно гласати.

§ 67. Успјех гласања састоји се:

1. у једногласном закључку;
2. у закључку већине, против којег стоји глас мањине, или посебни гласови појединих чланова.
3. у подјели гласова на двије једнаке половине; или
4. у потпуној расцијепаности гласова у опће.

§ 68. Онај предлог за који су се изјавили сви присутни чланови, или апсолутна већина истих, постаје одмах чим и епархијски епископ узањ пристане закључком, и тај се закључак одма има прогласити ваљаним.

§ 69. Од два предлога, у погледу којих су се назочни чланови подијелили на једнако, постаје онај закључком, за који се одлучи предсједајући епархијски епископ или његов замјеник (§ 94.)

§ 70. Када су гласови сасвим расцијепани, има предсједајући епархијски епископ одредити нову расправу у најближој сједници.

Ако се и сада не получи апсолутна већина, онда о том одлучује епархијски епископ по својој увиђавности.

§ 71. Нађе ли предсједајући епархијски епископ, да се по његову освједочењу буд једногласно, или већином створени, или они закључци у погледу којих су гласови на једнако подијељени, противе каноничким или другим државним законима или пак истинским чињеницама, онда он независно о том одлучује.

§ 72. Ако међутим епархијски епископ то нађе за сходно, може он предмет у најближој пленарној сједници још једноч дати на претресање, те истом онда, ако чланови без нових и темељитих разлога остану при свом првашњем мњењу, самостално одлучити.

Ако се међутим ради о мњењу, које се има очитсвати влади, онда се у очитовању пошто се ствар разложи, те уз привој преписа дотичнога расправнога записника има разложити успјех гласања, те онда епархијски епископ у истом спису или у посебној попатници има навести разлоге, који су га склонили, те је својом одлуком одступио од мњења конзисторије.

§ 73. Ако је епархијски епископ за вријеме запријечен лично учествовати у сједницама, онда онај члан коме је повјерено предсједништво гласа о расправним предметима једнаким начином као и остали чланови конзисторије.

Таквим начином створени, и у сједнички записник уписани закључци подастиру се иза тога епархијскоме епископу на потврду (§§ 5. 92.)

§ 74. Ако ли је епархијски епископ за дуље вријеме запријечен лично управљати епархијом, те ако он управу посебним мандатом преда члану по чину најстаријему (§§ 5. 43.) онда тај замјеник у пословима, који се у том мандату нарочито на њ пренесу, при закључивању фунгира једнаким начином као и епархијски епископ.

§ 75. У случају назначеном у § 5. када епархијски епископ оболи, има предсједник конзисторије право одлуке као епархијски администратор с повластицама и стегама назначеним у §§ 120. и 121.

§ 76. Поступка прописана у параграфима пређашњих одсека ваља се држати код свакога појединога предмета, који долази на расправу.

6. Сједнички записници.

§ 77. У свакој сједници има конзисторијални канцелиста водити записник.

На челу записника биљежи се дан сједнице, категорија исте (обична или пленарна сједница) и имена присутника редом којим сједе, као и имена одсутника и разлог њихова одсуства.

§ 78. Сваки пословни комад о ком се извјештава, биљежи се на лијевој половини превинутотога записника уз назнаку референта, онда с наводом пословнога броја и кратком ознаком предмета.

§ 79. За тим се на десној половини биљежи најприје у кратко означени предлог референтов, онда течај расправе вођене о предмету, и најпослије успјех гласања са закључком у предмету створеним.

Ако је предлог референтов прихваћен од свијех чланова, онда се испод предлога пише „једногласно прихваћено“.

У потоњем случају имају се навести чланови који су гласали за предлог, а који су против њега.

Ако се закључком прихвати противан предлог, има се писати „против предлога референта Н. према предлогу Н—а већином гласова (чланова који се поименице наводе) прихваћено.“

Иза тога слиједи кратко и јасно означени садржај закључка.

Ако је епархијски епископ због расцијепаности у гласовима (§ 70.) или по властитој увиђавности (§ 72.) определијелио, да се о предмету у најближој пленарној сједници поново расправља, додаје се „одгођено“.

Ако ли је епархијски епископ самостално одлучио, јер иза поновљења расправљања није још получена апсолутна већина (§ 70.) или по свом освједочењу није могао пристати уз закључак конзисторије, онда слиједи одлука епархијскога епископа с додатком „по рјешењу епархијскога епископа“.

§ 80. Када разликост мњења влада у главној ствари, има се, пошто се наведе предлог стављен по референту кратко, али разговјетно и тачно записати, кога је мњења био сваки поједини гласоватељ, и којим га је разлозима подупирао.

§ 81. У записник се уписују и прилике, које се за времена сједнице догађају, нарочито оне које се односе на расправне предмете, даље

опетовано стављени уштити и гласовања, те евентуално обустава расправе и одгода предмета до најближе сједнице.

§ 82. У записник се уписује и свака промјена, која се је збила у особи председника или гласоватеља, и узрок томе.

§ 83. Ако онај који саставља записник, сумња у погледу појединих момената, дужан је председника умолити да се дотична чињеница разбистри и он предмет онако у записнику уведе, како је на расправу изнесен.

§ 84. Свакоме члану на вољу стоји, насупрот закључку створену по већини, своје властито мњење истакнути сепаратним гласом.

Ако се тај сепаратвотум одмах даде у записник, онда га дотични гласоватељ још течајем сједнице пријави, и не смије га кашње од три дана од сједничкога дана рачунајући приложити записнику.

§ 85. Сваки се записник, како га је перовођа закључио и потписао потврђује (верификује).

Ова потврда и овјеровљај (верификација) има се обавити за 24 сата од двојице чланова, које по реду измјенице на то опредјељује председник.

§ 86. У тексту записника не смију се преиначе што их верификатори имају провести, иначе уписати већ власторучно и уз додатак потписа и надневка.

§ 87. Будне ли приговара против саставка записника, који се тичу садржине предлога или успјеха гласања, има се о том у најближој сједници извјестити те с позивом на закључак треба верификацију формално предузети.

§ 88. Овјеровитељи имају сваки верификовани записник на свршетку с тим додатком потписати, да је садржина истовјетном пронађена, не учинивши на њој никакве промјене; или да је записник исправљен коректурама, које се виде на дотичној страни записника; или да се у име исправка које тачке записник у првој сједници има предложити.

§ 89. Овјеровитељи имају записник како су га овјеровили, означити бројевима страна, текућим кроз цијелу годину.

§ 90. Тако овјеровљен записник предлаже се у првој идућој сједници, да се уклоне неправности, којих можда има, те се онда даје председнику на потпис.

§ 91. Сједнички записници нека у то име, да се у њих свагда може пригледати, леже на сједничком столу; на свршетку године имају се увезати и у архиву похранити.

§ 92. Записницима оних сједница, које нијесу обављене под предсеједом епархијскога епископа него под предсеједом по њему постављена замјеника, треба, да ваљају и да се у њима пописани закључци могу провести, потврда епархијскога епископа, ако иначе у мандату, којим је епархијски епископ предао управу послова, у том погледу није другојачије одређено (§§ 5. и 23.)

У то се име записници, како су верификовани предлажу епархијскоме епископу, те се у том погледу поступа према слиједећим §§ 93—97.

§ 93. Ако се епархијски епископ слаже с једногласним закључком или са закључком већине, онда он записнику власторучно приметне ријечи „одобрава се“, и свој потпис.

§ 94. Ако се епархијски епископ одлучи за један од закључака, који су добили једнаку половину гласова, онда онај записник за који се је одлучио, постаје правоваљаним. Епархијски епископ има то у записнику уз навод предмета власторучно записати и својим потписом потврдити (§ 69.)

§ 95. Ако епархијски епископ у записнику у погледу којег предлога нађе потпуну расцјепаност гласова, која се није могла поравнати ни поновљеном расправом, онда он одлучи по сопственој увиђавности, те у записнику ту своју одлуку запише.

§ 96. Ако ли пак епархијски епископ не одобрава нити закључак једногласни, нити онај већине, нити који од оних, који су добили по једнаку половину гласова (§§ 71. 72.) онда он своју одлуку уз назнаку разлога власторучно уписује у записник с додатком „по властитој одлуци“ те приметне потпис свога имена

§ 97. Исто има и онда учинити, када епархијски епископ у околностима наведеним у §. 96. нареди изновичну расправу о ком предмету за прву идућу пленарну сједницу (§. 72.).

7. Рјешавање закључака, ревизија и апробација по референтима израђених основа за рјешења.

§ 98. Пословни комади, о којима је у сједницама извјештавано, одмах се како се верификују, односно одобре дотични записници, по дотичним референтима рјешавају. Сва се дата на

дотичном спису уз навод сједничкога дана и записничкога броја имају у кратко назначити.

§. 99. Пословни комади имају се одмах иза верификације записника доставити референтима, те по овима редовно за четири дана ријешити.

§. 100. Нацрти за рјешења референата имају се састављати кратко, разговјетно, и језиком достојним духовне области; скратница ваља се клонити.

§. 101. Рјешења имају се састављати вијерно у погледу ствари и списа према одобреним закључцима, у које име је референт строго одговоран.

§. 102. Прилози који се експедицији имају прилагати, означају се на лијевој страни рјешидбенога нацрта уз назнаку броја пословнога комада и конволута списа sub.

§. 103. Рјешидбене нацрте, састављене по референтима потписују сваки пут они сами.

То исто бива и код оних које други састављају у његово име, како их је референт прочитао и примјерено уредио.

§. 104. Рјешења знатних предмета, гдје се не ради само о изведби него и о форми provedбе, имају се читати у пленарној сједници.

Предсеједник може референту наложити да назоре, истакнуте том приликом по појединим члановима употреби.

§. 105. Референт предлаже нацрте, које је припремио, предсеједнику на ревизију односно апробацију.

§. 106. Ако епархијски епископ или његов замјеник нађе да се нацрт рјешења у главном или у разлагању разилази од закључка, или да не одговара садржају списа, пристоји му право примјетити то на рефератском табаклу, те потоњи врати референту на прерадњу и евентуално на читање у првој идућој сједници.

§. 107. Епархијски епископ и односно његов замјеник властан је промјене, које му се учине нужнима, у колико се такве не разликују од одобренога закључка, учинити на рјешидбеном нацрту референтову.

Ове промјене морају бити писане једино руком епархијскога епископа, односно његова замјеника.

§. 108. Епархијски епископ и односно његов замјеник имају, када нацрт референтов одобре, на свршетку истога ставити примједбу „отправи!“ уз назнаку дана, мјесеца и године.

Ако рјешидбени нацрт опсиже више табака, има се на сваком табаку ставити примједба „отправи!“

8. Форма експедиције и пословни језик.

§. 109. Спољашња форма експедиција, које се одашиљу од конзисторије стоји до положаја, какав конзисторија као епархијска област заузима према подређеним јој органима и заводима, или према јавним областима и земаљској влади.

§. 110. Сви службени списи конзисторије, који иду протопрезвитеријатима и парохијалним уредима, манастирским конвентима и духовним васпиталиштима и образовалиштима, даље управитељима заклада, подређених конзисторији, и у опће свим епархији подређеним духовним особама и органима, састављају се у форми наредба.

§. 111. У писменом опћењу с јавним областима треба оне учтиве форме употребљавати, које слиједе из положаја конзисторије спрам истих.

§. 112. Експедиције о оним предметима, о којима се је у конзисторији расправљало и закључило, издаје се с додатком „из епархијске конзисторије архиепископа и митрополита у Сарајеву“ уз назнаку дана, мјесеца и године.

§. 113. Од конзисторије издаване исправе потписује епархијски епископ или његов замјеник.

§. 114. Ако је епархијски епископ препријечен сам потписати исправу, чини то замјеник с додатком: „За митрополита“.

§. 115. Пословни је језик земаљски с ћирилским писменима.

IV. Ушок.

§. 116. Одлуке, које је митрополит као епархијски епископ с епархијском конзисторијом али и самостално (§§. 71. 72.) створио, имају снагу и вриједност црквених судбених столова прве молбе.

§. 117. Форма утока на другу, односно на трећу молбу уредиће се у смислу црквенога устројства посебном наредбом.

V. Вршење конзисторијалних послова за времена док је упражњена епархијска столица.

§. 118. Од дана кад умре епархијски епископ па док се не постави администратор, преузима вођење послова конзисторијалних по чину најстарији члан (§§ 5., 43., 45.), што у исто вријеме има пријавити земаљској влади, која онда о том обавјешћује епархијске епископе у Зворнику и Мстару.

§. 119. Формално намјештени администратор има епархијом и конзисторијом управљати према установама, ваљаним за епархијскога епископа, али с онима стегама, које из степена хијерархичког, што га по свом чину заузима, по себи слиједе.

§. 120. Док је епархијска столица упражњена, има при вршењу конзисторијалних послова бити *правило*, да се дотле, док се не уведе нашљедник у епархију, никаква организаторска питања нити у претрес узимати, нити ако су већ потакнута коначно расправити не смију.

Св. бесребреници Кузман и Дамјан.

Св. апостол Павле у свом другом посланију к Тимотеју говори: „кѣ помѣднѣмѣ дни настанѣтъ крѣпниа люта: кѣдѣтъ ко челоуѣци гилоуѣци, грѣроуѣци, клѣчѣки, горди, нѣлюбоуѣни“ (2 Тим. 3, 1—2). Читајући ове ријечи, морам и нехотице помислити, да је ово апостол писао за наше вријеме. Сада је у нас понестало љубави хришћанске; куд ког погледаш, скоро свуда је људима овлада једна брига — новац, па новац. . . . На жалост и срамоту хришћанскога имена имаде и таквих људи, који без новаца неће своје ближњему притећи у помоћ ни добром ријечи, — добрим савјетом, него за неколико ријечи траже

од свога ближњѣга наплату, па ма овај не имао ни залогаја хљеба да окуси! Не бијаху такови Хришћани првих вијекова. Они су добро тубили и разумијевали Господњу заповијед о љубави и дијелили један с другим и посљедњу пару. Читајући животописе светитеља, мораш се дивити сили самоодречења и необичне љубави к ближњему. Јер они не само да су своје имање давали ближњима, него су били свагда готови и душу своју за њих положити. Ево нам за то примјера у животу св. бесребреника и мученика Косме и Дамјана, чији спомен црква празнује 1. јула.

Косма и Дамјан рођена браћа, рођени су у Риму од побожних родитеља, који их васпиташе у страху господњу. Ова света браћа бијаху позната као искусени врач — љекари. Међутим они исцјељиваху не толико љековитим травама, колико Божијом благодаћу, која у њима почиваше. Они не примаху ни од кога плаће за лијечење и за то су прозвани „немитни врачевци“ или *бесребреници*. Они једино то захтијеваху од оних, које исцјелише, да вјерују у Исуса Христа. И заиста они обратише многе људе ка Господу како у самом Риму, тако и у околини. Лијечећи болне, они би им обично говорили: „ми само полагамо руке на вас; но својом силом не можемо ништа учинити; него кроз нас дјејствује свемогућа сила Господа И. Христа, јединога правога Бога. Ако и ви увјерујете у њега одмах ћете бити здрави“. Ова св. браћа по смрти својих родитеља наследише велико имање, које раздијелише сиротима, престарелима и убогима. Обично су се бавили у једном мјесту близу Рима, чије су житеље и просвјетили свјетлошћу науке Христове. Но пакосник добра позавиди њихову поштену раду и његовим упливом незнабожци оклеветају пред царем ову невину браћу. У то вријеме владао је у Риму Карин. Овај одмах пошаље војнике да ухвате немитне врачевце и да их доведу пред суд. Кад житељи сазнаду ради чега су војници дошли, стадоше сви Хришћани молити браћу, да се сакрију од царева гњева. Но светитељи хтједоше сами да изађу пред војнике, желећи с радошћу страдати за Христа. Једва услед силне молбе са сузама од стране своје браће — Хришћана, да себе сачувају ради спасења многих, — пристану они да их сакрију у једну неприступну пећину. Но кад света браћа сазнадоше, да разјарени војници, не могући њих наћи, ухватише неке честите житеље и поведоше их у Рим, с мјеста оставише пећину и стигавши војнике рекоше им: „пустите те невинне људе, а поведите ево нас, јер ми смо ти, за које вам је заповијеђено, да их ухватите!“ Војници отпусте оне житеље, а свете оковавши у гвозђе, одведу у Рим и баце их у тамницу. У јутро цар, изишавши на суд, заповиједи, да дозову св. Косму и Дамјана и окрене се к њима љутито, кривећи их, да су одступили од отачаствених богова и да врачаријом и чаролијом лијече људе, желећи их преварити. Светитељи цару одговоре: „ми нисмо

ни једнога човјека преварили и незнамо никакве чаролијске вјештине, него лијечимо болести силом Господа нашега И. Христа, по даној од њега заповијести: „болне исцјељујте, прокажене очистите“, — и чинимо то без икакве плаће, сјећајући се аманета Христова: „за бадава сте примили, бадава и подајте“. Ми не тражимо земаљскога блага, него тражимо једино да се спасу људске душе.“ За тим светитељи почеше увјеравати самога цара, да он остави своје безумије, да престане клањати се мртвим идолима и да се обрати истиниома Богу. На то им цар одговори: „ја вас нисам овамо позвао, да ви овдје мене учите, но да принесете жртву боговима. Приступите и поклоните им се, ако сте ради да избјегнете љуте муке.“ Но светитељи му с великом смјелошћу одговоре: „да се посрамиш ти заједно са твојим боговима. Ти си окренуо свој ум од вјечнога и живог Бога, и предао си се празним идолима; ето нека ти се и твоје лице са свога садашега мјеста изврне, па ћеш онда увидјети, шта може наш Бог!“ Тек што то изустисе светитељи, тога часа изврну се глава царева и лице му се обрете окренуто леђима. Ни сам он нити нико од његових не могаше му главе окренути на своје мјесто. У таком положају сјеђаше он на свом престолу. Народ гледећи у цара, громко узвикну: „Заиста је велики хришћански Бог и нема другога Бога осим њега!“ У то доба многи повјероваше у Христа и замолише светитеље, да испијеле цара. Најпослије поче сам цар молити божје угоднике говорећи им: „Сад сам се тек увјерио, да сте ви слуге Бога истиног. Молим вас, како сте излијечили многе, да тако и мене исцјелите! Тада ћу и ја повјеровати, да нема другога Бога осим онога, кога ви проповиједате и који је створио небо и земљу.“ Светитељи одговоре цару: „ако ти познаш Бога, који ти је дао живот и царство и увјерујеш у њега свим срцем твојим, он ћете излијечити!“ Цар узвикне громко, да су сви могли чути: „вјерујем у тебе Господо Исусе Христе истинити Боже! Смилуј се на мене и опрости ми моје пређашње незнање!“ Чим цар изговори те ријечи, у том тренутку му се окрене врат и лице на своје мјесто. И уставши цар, подиже очи своје к небу, и поче са цијелим народом благодарити Богу, говорећи: „Благословен си Христе Боже истинити, који си ме из таме извео к свјетлости овим твојим слугама“. Цар отпусти с ве-

ликим почастима и љубави св. Косму и Дамјана, а они вративши се у своје мјесто, продуже с радошћу божије дјело, умножавајући сваки дан стадо Христово. Но противник спасења људског није се смирио; он усели завист у срце онога врача, који је свету браћу поучио у љекарској величини и он не могаше даље трпџити славе својих ученика. Позвавши их у злој намјери к себи, пође с њима у гору, да тобож траже лековите траве, а у самој ствари подхрањујући у

души кајинову намјеру, — да их убије. Одвевши их дакле далеко у гору, изненада нападне на јагањце Христове и обојицу убије камењем. Тако су скончали немитни врачевци, света браћа Косма и Дамјан. У награду за своју жарку љубав к Богу и ближњему, Господ их је удостојио мученичких вијенаца. А нама у лицу њих дарова не само посреднике за нас грјешне, него нам показа и узвишени примјер, — како и ми ваља да љубимо Бога и ближњега.

С. Т.

Српска црквина у Устиколини.

Цртица с пута.

Пођемо ли сјев.-зап. из Фоче друмом, који води у Горажде, послѣје два сахата доћи ћемо у варошицу Устиколину, која лежи ушћу ријеке Колуне.

Колуна извири под Јахорином (испод стигене т. з. Тријеске), а утиче ту у валовиту Дрину; па због тога и сама варошица прозвана је „Устиколина“ т. ј. ушће Колуне. Ово је чисто српско име које се порећи не може.

Предање говори, — а такође се зна из фермана отоманскијех, да је Устиколина била повећа варош, а то је и вјероватно, јер има врло лијеп положај.

Устиколина лежи у уској равници, коју са југо-ист. стране опкољује ријека Колуна, а са сјев.-источне Дрина.

Народно предање вели, да се Дрина за вријеме српског господства звала „Зеленка“. И ово је чисто српско име, пошто је Дрина увијек зелена.

С десне стране Дрине, одмах према Устиколини, пружио се равно питома поље, које се зове „Цвилин“. Дуљином Цвилина (које је по сахата дугачко), протегло се „Крчино брдо“. Југо-ист. „Бач“ и „Пилиповско брдо“; сјев.-ист. „Неслић“; западно „Коса“ (Лисница), до њега „Хотка“ (призојачко брдо).

Околина је сва шумовита. Становници се занимају гојењем стоке и обрађивањем земље. Земља је врло плодна, јер је натапа валовита Дрина.

Сију се разна жита: пшеница, јечам, кукуруз и т. д. А од скоро у велико се сади ду-

ван. Становници су по народности Срби, а по вјери дијеле се, на Србе православне и Мухамеданце. Језик је чист — ко што је у кршиној Херцеговини, само је изнимка у Мухамеданаца, јер употребљавају глас *h* мјесто *ч*, исто као у Сарајеву и Мостару; тако н. пр. мјесто чесма говоре ћесма; мјесто бравче, кажу бравће и т. д.

С десне стране ушћа Колунина, на једној брежуљастој равници налази се црквина — рушевине некадање српске-правосл. цркве.

Црква је 6 корака дуга, а 4 широка.

Лањског љета случајно уз пут свратио сам се тој рушевини и претурајући камење нађем на једном комаду камена (ваља од црквене плоче — натписа) слиједећа врло замршена слова и то не једно уз друго, него разбацана ево овако:

щ . . . і и Нк . . . о ж . . . р и
Ове године кад сам разгледао, тога камена више није било, сигурно га је неко однио, или је можда послат музеју у Сарајево. —

У књизи Божићара Вуковића печатана у Венецији 1738) лица геноуарја 1719) дѣла на задњој корици записано је слиједеће: „Сѣа кнѣга реколи њокоорник. Иѣи(т)а бугѣколинѣ шѣцѣа пѣах азъ грѣшнѣи поп (Д) ѣовнѣе хиландрѣ лѣтѣ 1711) од Христова рођења 1634 године Ицѣагно . . . иѣ (18) дѣа бѣ устиколини (кѣдомѣ кѣр па(к)ла кѣрѣчи“,

Ово доказује, да је Устиколина била повећа варош и да је тада живио виђени грађанин Павле Кујунџија, кога су свештеници — често посеђали, или су можда и становали у истога Павла. А опет можда је овај Дионисије Хилен-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

дарац (ваљда из срп. манас. Хилендара) у ово вријеме купио милостињу, но шта је, да је, овај његов потпис није на одметање, а од наше стране нек му је слава!!

Па даље испод његова записа, записано је другом руком: „Аза глинни (д)након антоніе пр(е)ш(к)ициниго митрополит(а) арсенин. Вьлето шро(ж)етка лугк (1723).“*

И из овога се може судити, да су тада херцеговачке владике — ради каноничке посјете долазили у Устиколину, а можда у дом господина Павла Кујунџије.

И ове неколике ријечи ђакона Антонија, свједоче, да је тада био хумски митрополит Арсеније.

Око цркве налази се много зараслијех старијех гробова, а од више времена се, па све и сад копају Срби православни. По народном предању црква је имала своје земље — наоколо око цркве, па све до Дрине; али то је на жалост вријеме и људи у времену све измијенили, јер од те својине црквене никаква рачуна нико не води, него је остало као пустоловина....

„Ој како ми чемер пуни
Те млађане груди моје...
Гдје црквена звона бише —
Нема пјесме, да се чује!
Све је мртво и нијемо
Успомена само оста,
Те нам прича, шта је била
Рушевина ова проста.
А, ох старо — златно доба!
Кад се гласи звона чуше,
Када Срби у молитви
Нетајаше чисте душе...
Када но се коло вило,
Око цркве — око храма —

* Види „Б.-Х. Источник“ од 1891. г. свеска IX. и X. „Српске старине“ од М. С. Поповића, страна 382.

Од тог' више ништа нема
Рушевина јоште сама...
Ој прваши а српска славо,
Ој првашње златно доба!
А, о српски прађедови —
Јавите се, ма из гроба?
Ево дјеце ваше миле,
На кољена Бога моле:
„Смилуј нам се оче благи,
Јер Србина ране боле!“ —
Хај што плачем — н'јесам жена!
Ево срца — ево руке —
Сјетимо се старе славе,
Па је лакше сносит' муке...
Ал' старина наша — српска,
То нам нигда пасти неда — — —
Брат уз брата — руке амо!
Сложну браћу Творац гледа...
*

За чудо ми је, што надлежни мало боље не настоје, да се ма и од дрвета начини на оном мјесту црквица, нек се народ скупља и поклони се свемогућном Богу, који ведри и облачи.

„Бог се не гуши мјеста, он тражи чисто срце и поштenu душу“, вели Златоусти св. Јован. Па зар се не би могло, на многијем мјестима подићи дрвене црквице (као што и овдје) да се очува наша српска старина, коју сваки даном једе зуб времена. — — —

— А, ко за ово горње може најбоље учинити? — Једино наше владике и свештенство, па сјетимо се будућности — кад дође вријеме, да запитамо себе: „шта смо учинили за народ и вјеру православну“... Прошлост иде у неповрат, па да не буде доцкан — — за то позвани на сложан рад — Бог је и св. Саво покровитељ српски е вама!!...

Фоча, на Херцеговини, 1892. год.

Родољуб.

Неколико ријечи о калуђерима.

Обзиром на материјално стање мирског свештенства и парохијску оскудицу за нове свештеничке кандидате у Херцеговини.

Као у осталијем српскијем крајевима тако и Захумљу — у данашњој Херцеговини — војводини светог Саве — давно је постало српско калуђерство. Оно је, чини ми се, исто тако

старо, као и Дурмитор што је. — Засновано је врло давно. Но не знам да л' се у оно вријеме знало за камплавку, панакамидавку и мантију.

Историја веома дивно прта дјела првашњег српског калуђерства. Његов узвишени идеал пун је значаја, узора и врлина. Српско калуђерство због заслуга својих претшаственика и данас ужива велико поштовање и част у нашем народу.

Име калуђереко особито се проносило у првашња времена, у часовима, — којих су пуни били вијекови, — тешкога робовања. Српска мисао, којом је обавита била општа жеља, цијељ и нада Србинова, била је усредсређена у грудима српског калуђера. Он је био први носиоц њен.

У српскијем манастирима — становима калуђера — налазила су се једина огњишта, огњишта неугасивог жара српскога надања. Српски манастири били су једино прибојежиште, заклон и утјеха Србину од вајкада. . . . А српски калуђер је стајао на црквеном прагу с' крстом — с' јеванђељем — с' мачем у руди против нападаја душманског.

А кад је синула зора жељно очекиваног дана, да се развије и дигне барјак на бојном пољу за српко ослобођење, српски калуђер био је ту први. — Први је он развио српску убојну заставу на пољу српскога устанка.

Српски калуђер увијек је у свакоме погледу, а особито у такијем приликама, ће се ишло за ослобођење, испуњавао ријечи Спаситеља: „Ако ко хоће да за мнош иде, нека се одрече себе, и узме крст свој и иде за мнош“. (Мат. гл. 16. стх. 24.) — Одрек се оца, матере, сестре, себе самог, па пошао на пут за стадом као вриједан пастир. Све је радио за друге, а за себе ништа. Радио је тако, јер се надао бољијем данима. Надао се, да ће извојевати себи и словесној пастви љепше, срећније дане....

Велике су заслуге српског калуђерства у Херцеговини, као год и у сусједнијем српскијем крајевима. А то јасно свједочи и историја, која за све што Србија има, захваљује Богу, калуђеру и манастиру. Многе српске задужбине, које је подигло обилно милосерђе дарезљивијех рука људскијех, помињу на првоме мјесту имена и заслуге српских калуђера.

На крсту слободе стоји написано: „Као побједноц показао си се, и војник Христов храбри“. —

Из стотине и хиљаде грла српске сирочади чујаше се благослов за српске калуђере. На стотине и хиљаде биједнијех и сиротнијех родитеља окреташе се с благодарношћу на српског калуђера и на манастир. Они благосиљаху калуђере, јер им ови прихватаху њихову сиротну ђену. Васпитаваху их у правој побожности. Накаламљиваху на њихова срца клицу питоме лозе, лозе српскога духа — вјере хришћанске. А с друге стране, улијевајући им наду на срећнију будућност, васпитаваху их за ваљане борце, у чем сами бијаху најбољи примјери и с мачем у десници предходише им.

Но прошла су времена, када су калуђери у Херцеговини такав положај заузимали, — баре у пошљедном начину.

У данашње вријеме калуђери се не боре с мачем у руди. То је већ прошло. . . . Такав начин борбе је био и битисао. . . . Сад и не треба он нама. . . . Сада треба са свијем друкчији.

Прошло је оно вријеме, када је покојни Јосиф Парезанин, бивши игуман манастира Добрићева, не могући се дохватити ханџара, који је висио на гајтану у ћелији — дреновијем коцем тукао силне душмане Корјениће по манастиру, који су захтјевали од њега, да им кува алву. — Но и они су се њему осветили за све на пошљетку, кад су му натоварили на леђа камен од стотине ока, зауздавши га најприје грабовијем увијеним прутем; па везана бијући непрестано ћерали путем до пред врата манастирска, ће је и издануо од тешкијех болова. Тијем су му наплатили, што их је вазда смјело дочекивао на отпор, било у манастиру, било ће год на путу. —

Али и без пушке, ножа, коца и т. д., калуђер може и данас стајати на бранику. Он може својим новијем, идеалнијем животом чувати свој положај и бранити српско име. Мора имати прави живот хришћански без мана. Мора се старати да остане на путу хришћанскога милосерђа, јер се он већ одрекао себе. Мора да предњачи другијема честитијем и ваљанијем примјерима. С пута побожности не смије ни пошто скренути. Истина пут је хришћанскога милосерђа тежак, и мисија апостољска многијем не угодна, ушљед чега сретају многе препоне. Али треба да претрпи до краја. . . . Ко се одржи до краја благо њему. . . . Ко се не поклони звијери и икони њезиној, и не прими жиг на чело своје или на руку своју, тај неће пити од вина гњева божи-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

јега; тај неће мучен бити огњем и сумпором пред анђелима светијем и пред јагњетом. (Откр. Јов. гл. 14. стх. 9—10). Ко умре с Христом, жив ће бити с њим, јер Христос уставши из мртвијех, неће више никад умријети. (Римљ. гл. 6. стх. 6. и 7.). Царство њихово (калуђерско) није од овог свијета. —

Свијет, истина, љуби што је његово, а мрзи и ненавиди што је туђе. Али не треба клонути...

Природа човјечанска више је наклоњена да тежи за временим него за вјечним. А српскоме калуђеру је задатак, да лијечи своје срдачно, искрено, без фарисејства и лицемјерства. — Тако радећи, српско калуђерство, стећи ће ново признање од свију и свакога. Освојиће себи достојан нов положај у новој епохи — у новоме културноме друштву. —

Српски народ у Херцеговини а и у Босни хоће, — а и дух времена захтијева — „**дјелање**“. Не извињава за то што је анџар запечаћен у корицама и цевердан закиснуо... То га се ништа и не тиче.

Треба радити....

А ко ће?...

„Би Лука, но га боли рука“... „Би Тома, али није дома“...

Посао је тежак, а вријеме теже. — Жетве много а жеталаца мало... Корјену питоме маслине треба доста његе и хранећијех честица да донесе добар плод. — Радити ваља, јер иначе нема опстанка. — Ново оружје у руке па на посао... Вито перо па удри смјело. Брани своје и удри свакога, ко ти ради отети и најмањи дио; — а немој опет туђе.

Српски калуђер треба да покаже и на даље пут хришћанскога милосрђа самијем дјелом. Распети на крсту, не за себе него за људе, Спаситељ, треба да је идеал свакоме Хришћанину у опште, а највише српском калуђеру.

Настало је, до душе, тешко вријеме за калуђере у опште. Њима је данас тешко опетати. — Нова култура људског друштва, може се рећи, уништава углед калуђерства. За то калуђери морају се потрудити, да у данашњем духу времена извојују себи нов положај у новоме друштвеном и државном животу. Иначе предстоји им понижење ауторитета, па за тијем и пропаст. —

А како?

Да би избјегли немиле пошљедице, најнужније је за њих, као што се мени чини, да

им манастир буде темељ на ком ће војевати. Т. ј. да сваки калуђер напусти парохију. Да служи Богу и народу само у манастиру, јер његово и није да иде од куће до куће — та то је номино — то је посао мирског свештеника.

Да не иде по варошима и којекаквијем зборовима, ће није нарочито за стварни посао позват; да не иде по судовима нити да кога тужи, а да избјегава све, што би могло дати повода мјеродавном позиву ради неког јавног или нејавног, званичног или приватног пропеса. Да не буде политички и партијски демагог, него искрени патријота, који слободно и отворено исповиједа оно, што мисли и осјећа, што се тиче опште моралне и материјалне ствари. Да не утиче, колико је могуће, у партијске ствари на ријешењу овог или оног питања.

И ако је Србин а међу Србима, опет за то нека га се тичу искључиво црквоне и манастирске ствари. — Свештенику мирског реда, наравно, допушта се више утицати и на ствари, које су изван дјелокруга црквног, у колико се тијем користује општој парохијској и народној ствари, и у колико је то неизбјежна дужност. Да се окани сувишнога пића: „Не опијајте те се с вином, јер је у њему блудство“ — каже апостол. Да се прође свађе, срамнијех ријечи, цевке; да пости. Да идеалише, и да се моли Богу. Треба да зна да је у калуђере дошао ради молитве. Да не тражи да му се служи, него да послужи, јер за то је и позват од великога учитеља — од Исуса Христа. — Да буде побожан а не да служи на саблазан; да буде у свему озбиљан, свјесан себе и свога звања; да буде дошљедан, а и снисходљив ће и кад потреба неопходно захтијева.

Мјесто да појаше коња седленика па кроз села — а често и кроз варош — као какав епахија, — нека еједи у своме самостану — у манастиру.

Идући, калуђер, по селима, варошима, често се деси, да нађе на такво друштво, које јавно исмијава вјеру и цркву. У таквијем друштвима он не смије да се нађе. Он је темељни камен, на коме је сазидана црква Христова, за то мора да буде тврд и непомичан. — Особито наши калуђери, који су мање више, на жалост, проети и неуки. Јер се нађе по који учитељ којима, чини ми се богме, слабо годи кад од тамјана — па му прича и увјерава га на сто могућијех начина, да је овај

евијет сам од себе постао природнијем путем. Да је најприје била нека гасовита материја, која се постепено згусла у усијану масу, а ова се опет постепено хладила, док није произвела живе створове, — а човјек је постао од мајмуна дужијем усавршавањем! И Бог да те пита шта још учи не мудрствује по охолој фантазији и филозофирању а не по Христу?!

Са овијем ако и није калуђер убијеђен, покренута му је можда сумња као тако неуком, у истинитост религије; а од сумње до невјерија мало је растојање.

Такови учитељи, тако да их назовем, сију сјеме невјерства. — А како то све утиче на наше сељаке, који немају у средини оруђа — ваљана свештеника?!

Мјесто чакшира, бјелаче или доламе нека калуђер носи калуђерску мантију, а мјесто завратке, шешира, цилиндра — камилавку.

Калуђеру је дакле стан само манастир. То је његова кућа. За њ се само вјенчао, т. ј. нека је у манастиру у свако доба, осим у изванреднијем случајевима.

Тако ће се одржати ерпско калуђерство у Херцеговини и на даље, ма да је збиља знатно поклизло. Одржаће своју част. Биће виђено, уважено и признато.

Калуђер, као човјек који се одрекао себе, треба да гладнога нахрани, жедног напоји, гола приођене, боса обује, страна прими, и т. д., јер су то све нове основе, на којима наше калуђерство треба да сагради себи нов стан. Иначе на споменици његовој неће бити написано: „Све за друге за себе ништа“. А на гробу калуђера треба с' правом да стоје ове ријечи.

Сваки је манастир у Херцеговини још кадар хранити своје калуђере. А ушљед ваљане управе манастирскијем добрима могли би имати готово сви и вишка. Но да је нешто друкчије, имали би сви. — Наравно тај вишак не би био велики, али би био у руци.

У Херцеговини има данас отприлике 12 калуђера. Сви скоро држе парохије, а стоје у манастирима: Житомишљићу, Завали, Дужима и Добрићеву, и у горњој Херцеговини у: Милешеву и св. Тројници. Они послужују парохије,

а богослови што свршавају рељевску богословију траже себи учитељска мјеста. Траже за то, што нема упражњенијех парохија.

Чекају док помру калуђери!!! . . .

Дакле, да би се одржало у данашње вријеме наше калуђерство у Херцеговини на своме мјесту, да буде виђено, уважено и признато, нужно је да учини као што рекох. Нужно је у толико више, што су многи „звани мало же изабраних“. — Сваки, који је позван, дужан је да се одзове. Ништа није лако, а бремене калуђерско је тешко врло. За то и више снаге треба. Треба имати средстава пуне руке и згодан положај за дјелање. Наоружан је смјео, храбар, — а без оружја? . . . „Ко иде дању не спотиче се“. „Свака тица у своје гнијезду јача . . .“

Ја са овијем не прописујем нове законе држања и живота нашијем калуђерима. Не. Само сам им пријатељ. И желим помоћи ње треба општој ствари. Нијесам рад да пане важност и углед калуђерства, а још мање да наш попа гледа оклен ће стећи себи, попадији и ђечици комад хљеба.

Казао сам можда више но што је требало. Рекао сам можда коју што се неће одобрити. Но ја сам говорио искрено из срца.

Ја рекох.

И желим да се пође од ријечи на дјело. Ријечи су скривене без дјела. Ја сам готов да дјелам. А дјело ће створити плод. . . Плод се неће скрити. Дал' ће бити сладак или горак, виђећемо.

А свакако желим да наш попа више не ступа голијени кроз „крше“ херцеговачке ради само неколико кућа.

Желио бих пак да се погледа са сажаљењем и на онога попа, што му је дато 80 кућа као и на оног, што их преко 300 имаде! На пошљетку ако и не баш једнако.

Још једну.

Шта ће радити кандидати свештенички — богослови — дотлен, док не изумру калуђери? — Ако се, бива, то чека.

Ако устребујем — ту сам.

Ненад.

Старинске књиге.

Старинска књига, назваћемо је по њезину садржају: „велики псалтир“, писана минејским словима, али не једном руком, него на измјену, као што су и друге уз овај исти псалтир увезане књижнице, све у једном повезу; па заједно чине једну дебелу књигу у малом колу: него потрудимо се, да их по реду све обиљежимо и њихов садржај назначимо; јер кад наши стари свештеници, неимајући штампаних црквених књига, или немогући их купити због велике скупоће, нису жалили тешкога труда по читаве ноћи сједити, и себи преписивати оно што им је најпотребније за њихову свештеничку службу; немојмо ни ми малог труда пожалити, да барем те њихове рукописе пролистамо, и њихов садржај сазнамо, неби ли у томе и на какву биљешку наишли, која би нам може бити и занимљива, а можда и важна била.

Дакле ова књига нити има потпуног почетка ни свршетка; почиње на поцјепаним листовима од половине десетог псалма: г(оспод)ъ вѣ цркви свѣтѣи свои, — а у садашњим псалтирима наштампано је: „господь во храмѣ свѣтѣмъ своемъ.“, — пак онда иде по реду псалом 11.: Спаси ме господи итд.

Испод 13. псалма па даље, а и прво, по дну листова, била је нека биљешка записана, од које може се само ово прочитати: Ѡ хилендара проклетъ Ѡ г(оспод)а в(ог)а . . . и Ѡ прѣчистіе в(ог)ородице . . . и Ѡ свѣтихъ ТИИ (318) Ѡць . . . и Ѡ свѣтихъ ктиторъ . . . казми казми . . . распни его“, — има још двије ријечи, али ја их нисам могао разазнати, чини ми се, да је последња, аминь; — и то се свршава испод псалма 21, а од псалма 17, и 18, исчупана су четири листа, дакле и на њима је морало бити нешто забиљежено.

Заборавио сам напоменути, да у свима старим псалтирима, послје сваке катизме сљеде одма три или четири тропара са молитвом; па и ти тропари и молитве нису по свима једне пете.

Катизме и псалми у овом нису једно од другог растављени, него је то све уједно писано, да ипакву врету нећеш наћи празну; по чему могло би се судити, да су људи и артију штедили. На примјер: „и присно и вѣ вѣки вѣкомъ. кад з. А то ће рећи, послје молитве од шесте катизме, требало би учинити какав знак, да је катизма свршена, а друга да започне; али то није овдје, него одма послје вѣкомъ у истој врету стоји назначена катизма седма.

— Од псалма 56. рекао би да је друга рука писала, а од псалма 87 до половине 88. јест допета друга рука.

По свршетку седамнајесте катизме: „нако зановѣды твоѣ не забыхъ“ сљеде ово у истој врету: потомъ рѣцы: вл(агосло)вѣнь еси г(оспод)и наоучише итд. свѣтихъ ликъ итд. други стих: иже дланію Ѡнебытіа създавше итд. трећи стих: образъ есаль неизреченніи ти славы итд. четврти: иже агнца в(о)жіа проповѣдаше итд. пети: иже вѣ нѣтъ оускын итд. шести: покои в(о)ж)е свое равы итд. слава: трисіателное единого вожства итд. инніа: радѣсе ч(не)гаа итд. аммѣзіа г. (трипут) таже тріствое, и покааны: г(оспод)и согрѣшае непрѣстаю итд. слава, оувы мнѣ комоу оуно довихъ се итд. инніа: подѣ кровь твои при- вѣгаемъ итд. г(оспод)и помнѣши н. (50). таже молитвѣ сію: помощникъ ми коуди вл(ади)ко х(рист)е итд. као иі. пѣснь степенъи. рді (119) къ г(оспод)оу, егда скорѣхъ, вѣзвахъ итд.

Псалом 136. почиње овако: На рѣцѣ вавлонсѣи, тоу сѣдохомъ и плакахомъ помѣнѣнше Сіона на вѣрвы, посредѣ итд.

Катизму 20. писала је рука друга. После је псалма 150. иду обични тропари с молитвом, па тек иза молитве долази: малъ вѣхъ вѣ брати мои, итд. Иза тога одма:

„Пѣснь мѡѣсеѡва вѣ исходѣ.“ поимъ г(осподе)ви славно ко прослави се итд. — Од друге пјесме, кад се дође до оуты оутлестѣ. раширѣ. и остави в(ог)а сѣтко . . . издерана су неколика листа, чак до близу половице седме пјесме, гдје се наставља: „грѣхъ рѣди нашихъ нинѣ вѣ вѣрѣме се княза, ни пр(оро)ка, ни вожда“ итд.

Па кад се свршила девета пјесма мојсеѡва са ријечима: „направити ноги наше на поутѣ смиреніа,“ одма наставља: „вѣ не(де)люю тропари пѣваемъ по непорочнахъ: в(гос)по(де)ви иви г(оспод)и научиме шправданіемъ. аггелскыи съборъ оудивися зрѣ“ итд. сви шест стихира, и сотим је свршен псалтир.

Уз овај псалтир увезано је и месецословије штампано чистим словима; али како је насловни лист издеран, неможе се знати, гдје је књига штампана. Починье са мјесецом септембром, и то с тропаром: „Радѡсее благодѣтелнаа в(огороди)це д(ѣ)во, пристанище и прѣдстателнице родѡ ч(еловѣ)чьскомѡ итд. кондакъ прѣподобномѡ гласъ в. вышнихъ ище, свешныхъ и свѣкънспіаіесе“ итд. — по дву листа написана је руком примједба: „вѣ неделю прѣдвараютъ вѣскр(е)снаа. аще вѣ ихъ д(е)вѣ сѣ (стихири) некоемъ.“

в. Свѣтаго мѣченика маманта. и прѣподобнаго ѡца нашего іѡанѡна постника“. — Сваком свецу има тропар и кондак подпун, не само овима, него и свима у напријед.

Послије 5. септембра долази 12. дакле два три листа издерана су; тако исто послѣ 13. долази 16.

У октобру почиње од 19. дакле и ту нема листова; а послѣ 14. као послѣ по-

клада божићних, уметнута су два рукописна листа, на којима је исписан типик, како треба постити, кад треба алилуја појати, и кад метанисати; пак онда наставља 15. новем. — Чудна ми је ствар, да послѣ 20. новем. стоји половица празна листа, а није назначен вход пресвете богородице, него баш половица штампана листа празна; и ту мора да су два три листа искинута, јер почиње 24. новем.

У децембру послѣ кондака св. Сави освешеном 5. дец. опет половица листа празна; а св. Николи, и другим светитељима до 10. децем. листова нема. — На дну листа испод 20. децем. стоји руком написано ово: „подобаеть вѣдѣти. како аще приспѣеть неделіа ѣтѣхъ ѡць, вѣ кд. настоѣщаго м(е)сѣца. вѣскрсно ничтож. нь вѣса слѣжба свѣтѣхъ ѡць. Св(анг)ѣліе вѣскрсно редѡ. — За Божић 25. дец. до 28. нема листова.

Испод листа 1. јануара стоји на дну ова рукописна биљешка: „подобаеть вѣдѣти. како аще слѣчитсе съпраздникъ. вѣ неделю быкаеть вѣдѣніеа прѣдвараютъ вѣскрснаа вса. литургіа же поетсе великако васіліа за свѣщенныа его“. После 3. јануар. долази 16. јануар дакле сви други међутомни листови извађени су.

Фебруар почиње са 14. а првих листова нема. После је 29. фебр. стоји штампано ово: „зри ки. егда иматъ настоіѣщїи мѣсѣ ки. днїи свѣтомѡ. семѡ касіанѡ поемъ слѣжеѡ. на павечерници. аще ли кд. поем емоу слѣжеѡ. на редѡ вѣ днь его.

У марту мјесецу пису назначени дани 24. и 25. јер су листови искинути; продужује 26. и т. д.

Од мјесеца априла 13. до 22. маја еѣаго мѣченика васілінска. аліаіа. Ову сам ријеч овдје записао, јер таквих има више и на другом мјесту, да би напи старијари по њој могли обазнати, гдје се овај мјесецослов морао штампати? Ја сам ис-

прва, судећ по словима, мислио, да је књига штампана у Венецији, али сад не могу вјеровати; — дакле од 13. априла до 22. маја нема листова.

Тако исто од 12. јуна до 18. нема једнога листа; а после 28. јуна стављен је знак као да је мјесец завршен; дакле 29. и 30. јуна; па и даље 1. и 2. јула нема их овдје; ваљда су листови извучени. — Има 3. јули: стаго мѣченика іакінда. минаѣа; — од 13. до 20. јула опет нема листова; а послѣје 30. свтѣхъ ап(осто)лъ силы и силана, и иже съ ни = доведе је штампано, а сад је уметнут рукопис од два листа, ваљда у повезивању, па онда настављено у трећем листу оно горње прекинуто = ми (съ ними), тропар, и т. д.

— Исто опет съеди рукопис 31. свтаго ѿдокима с тропаром и кондаком, и мјесец август до 15. а за Успеније, и за съдећи дан 16. нема листова; него за преподобнога оца іоакима у дану 16. има настављена штампа, и тропар и кондак, па сувише кондаци мѣченикѣ діомидію и нерѣкотвореном образѣ, и све даље по реду до 27. — а 28. и 29. авг. нема, јер је извађен лист, него 30. и 31. са обичним тропарима и кондацима.

Најпосље има ова примјетба штампана: зри. извѣстно. іако съ празникѣ паче ч(ес)тнѣе ризы еже іест іюліа мсца в. великпно съврѣшаіет се въ влахернѣ. вѣдѣнію съврѣшаемоу іакоже и въ прочихъ праздникѣхъ швично. въ нѣмже и праздникомъ посленованіа чтѣтсе. и проча слѣжба в(огороди)ци. Тоіе молитва ми х(рист)ѣ в(ож)ѣ помилѣи насѣ.

Конецъ пріетъ мѣсецословіе.

Сад одма опет иде у истом повезу лијеп рукопис: „Начело свтаго великако поста недеља іаже ш митары и фарисен“. кондак и правило како се и шта се има појати тај дан. — „въ недељу блѣуднаго“. кондак и типик. — „въ свѣотѣ месѣст. паметѣ

творимъ въ сѣмъ православным хр(іс)тіаном ѿ вѣка вѣопшим и т. д. „въ не(де)лю месѣст. кондак и правило о служби, о посту и о метанијама. „въ свѣ. сырнѣ. паметѣ скѣтраемъ всѣхъ преп(одо)внихъ ѿць нашихъ. въ постѣ просіавшихъ“. тропар и кондак. „въ недељу сырнѣ. кондак. „вѣждь іако ѿ не(де)ли сіе до не(де)ли цвѣт. сице сіи тропари поютсе по н. псалмѣ глас и. покааніа ѿврѣзими двери жизнодакче. оутренюеть во д(с)х мон къ цркви свтѣи твои. црква нашѣ телѣкнѣю вѣсѣ вѣквнѣннѣю, но іако щедрь очисти мѣ“ и т. д. за тим типик „ш окрѣтѣніи ч(ес)тнѣе главы п(ред)течеы. — ш слоужбѣ же свтѣхъ м. м(с)ченик. — Еѣд. іако запрѣщѣніе имамн ѿ стѣхъ ѿць по събраннѣ дрѣгъ съ дрѣгомъ вѣскнѣіе твоирити, или вѣсѣдовати, что ѿнѣдъ, вѣвѣс свтѣю мѣсѣ (+10 хицу), нь кѣждо съ мальчаніемъ ѿходити въ свое келіе, или на лѣжѣ съврѣвшмоуше свое правило. некъскнѣтиже еедн съ дрѣугим ни въ дворѣ ни на поути, аще срѣстсе, или приближетсе нь съ благочиніемъ дрѣуг дрѣугѣ поклонше се текѣтъ въ свое келіе іакоже на дѣло нѣжно“ — за тим правило дуго, кад се имају чинити пређеосвѣчене, кад се има јести кувано с уѣем, и пити вино, како се има читати псалтир у ѣелијама, колико метанија чинити, и т. д. и т. д.

Еѣ соук. ѡ. свтаго поста. паметѣ свѣго велико мѣченика Ѡеодора тѣрона“. тропар и кондак; — по дну цѣтого листа типик за све суботе четрдесетнице.

„Еѣ недељу ѡ. поста еже іест. православна“. тропар и кондак. па онда типик, кад се чине метанија — У другу недјељу изложено је правило, како се читају канони светима у минеи.

„Еѣ недељу Ѣ. стго поста. въ ноже вываетѣ поклоніеніе честномѣ и животворещемѣ кр(ес)тѣ. тропаръ вѣскреснѣ. дрѣги. спаси г(оспод)и люди свое. конд. типик, ако се у тај дан догоди 40 мученикѣ, и у које дане треба појати: „крстѣ твоимѣ поклоніамсе“ и т. д.

„ВЪ НЕДЕЛЮ Д. СТАГО ПОСТА. ПОСТ СЕ СЛУЖБА ПРЕПОДОБНАГО ОЦА НАШЕГО ІОАННА СКПИСАВНААГО ЛѢТВИЦУ.“ и т. д.

„ВЪ ЧЕ(ТВЕРТО)К Ё. НЕДЕЛѢ ПОСТА. ТИПИК, КАД ТРЕБА КЛЕПАТИ, И КАКО ПОЈАТИ ВЕЛИКИ КАНОН.

„ВЪ ПЕТАК, Ё. НЕДЕЛѢ ПОСТА“ ТИПИК О ЈЕЛУ И ПИЃУ, У ЋЕЛИЈАМА СЕ ЧИТА ПОВЕЧЕРЈЕ, А „НАДНЕВНИ ІЕРЕИ ѿХОДИТЬ ВЪ ГРОБНИЦУ, И ПОЕТЪ ЗА МРЪТВИХ КАНОН ГЛАСОУ“.

„ВЪ СОУБОТУ. Ё. НЕДЕЛѢ ПОСТА КЛЕПЛІЕ НА УТРЕЊУ ВЪ ЧАС Д. НОЩИ МОЛБЫ РАДИ АКАДІСТА“ и т. д.

„ВЪ НЕДЕЛЮ. Ё. ПОСТА. СК ВЪСКРЕНОЮ СЛОУЖБОЮ ПОСТ СЕ СЛОУЖБА ПРѢПОДОБНѢ МАТЕРИ МАРИИ ЕГІПЦѢВИНИ.“

„ВЪ ПЕТАК. Ё. НЕД.“ ТИПИК. — ВЪ СОУБОТУ Ё. СВАГО И ПРАВЕДНАГО ЛАЗАРА“. ТРОПАРЬ, КОНДАКЪ, ТИПИК.

„ВЪ НЕДЕЛЮ ЦВѢТНУ“. — ОВДЈЕ ЈЕ НЕКОЛИКО ЛИСТОВА ИЗВАЂЕНО; ЈЕР ПОЧИЊК: „ВЪ СЪМН ВЕЛИКИ Ч(ЕТВЕРТО)К НА УТРНИ КЛЕПЛЕМЪ ВЪ Ё. ЧАС НОЩИ. АМІАՅΙΑ.“ ТРОПАРЬ, КОНДАКЪ, И ТИПИК.

„ВЪ СВЪТНИ ВЕЛИКИ ПЕТАК КЛЕПЛІЕМЪ ВЪ. Ё. ЧАС. НОЩИ. СМРѢТ ВЪ Ч(ЕТВЕРТО)К ВЕЧ. И ПО ЧИНУ ѿБЫВАА СЛУЖБА ОУТРНИ. АМІАՅΙΑ. ТРОП. ГЛАС ІІ. Ё. ДА СЛАВНИ ОУЧЕНИЦЫ И Т. Д. И ПО ЕВАНГЕЛИИ ІІ. БЛАГО ВСТ ИСПОВѢДАТИ СЕ И Т. Д. ПОСЛѢДОВАНИЕ ЧАСОВОМ ВЕЛИКАГО ПЕТКА И Т. Д. ПОДОБАЕТ ВЪДѢТИ. ІАКО ПРІЕХОМ ВЪ ПАЛЕСТИНИ. ВЪ СМ СЪМ ДНЬ РАЗПЕТИА. НЕТВОРИТИ ПРЕЖДЕ СВЕЩЕННЪ. НЪ НИ ТРАПЕЗУ ПОСТАВЛІАЕМЪ. НИ ІАМЪ ВСАКОЧЕСО ѿНІДЪ“. и т. д.

„ВЪ СІТЪЮВ ВЕЛИКЮ СОУБОТВ. КЛЕПЛІЕМ НА УТРНИЮ ВЕЛИКОЕ. ВЪ. Ё. ЧАС. НОЩИ И ПОЕМЪ ПО ОБЫЧАЮ СТРНИЮ. НА БО(О)ГЪ ГО(О)СПОДЪ. И Т. Д. СЪДИ ПРАВИЛО ДА СЕ НЕ ИЗЛАЗИ ИЗ ЦРКВЕ, ЈЕР ЕКІСІАДХ ИМА ПАЗИТИ, КАД СЕ ЛИТУРГІА СВРШИ ДА БЫВАЕТЪ В. ЧАСА НОЩИ. И ДА СЕ ЧИТАЈУ ДЈЕЛА АПОСТОЛСКА,

ПАК ОНДА КАНОН ВЕЛИКЕ СУБОТЕ, И СЛОВО СВЕТОГА ЕФИФАНІА ДО СЛОУЖБЫ ОУТРНИ.

„ВЪ СТОЮЮ ВЕЛИКУЮ НЕДЕЛЮ ПАСХЫ. ОБЛАЧИТ СЕ ІЕРЕИ ВЪ ВСѢ ОДЕЖДОУ БѢЛУ. И ИХОДИТЬ ѿ СѢВЕРНЫЕ СТРАНЫ ВЪ ПРИПРАТУ“. и т. д. СВЕ ПО ПРОПІСУ У ПЕНТИКОСТАРУ. ИМА САВ КАНОН ИСПИСАН ДО ПЈЕСМЕ ПЕТЕ, РУКОНИС; А ОДАТЛЕ ДО ЧЕТВРТЕ СТИХИРЕ ЧА ХВАЛИТЕ, УМЕТНУТА ОПЕТ ОНА ПРВАШЊА ШТАМПА, ИЗ КОЈЕ ИСПУПАН ЈЕ ЈЕДАН ЛИСТ; А ЗА ТИМ СЪДЕ ЧАСОВИ ПРАЗНИЧНИ ИСТЕ ШТАМНЕ; И СОТИМ СЕ СВРШИВА.

САД ПОСЛИЈЕ СВЕГА ТОГА УМЕТНУТА СУ ТРИ ЛИСТА УВЕЗАНА, КОЈИМА ОВДЈЕ НИЈЕ МЈЕСТА; И ТО ПРВИ ЛИСТ ИСТО ПРЕЂАШЊА ШТАМПА: „НЕДЕЛІА Д. ПО ПАСХѢ. ѿ РАСЛАБЛЕНІА. ТРОПАРЬ. ВЪСКРѢСЕНЬ. И БО(ГОРОДИЧЕНЬ) ІЕГО. КОНДАКЪ. И Т. Д. ВЪ СРЕДУ. Д. ПО ПАСЦѢ ПРѢПОДОВАІЕНІА. ІІ ТИЦЕ (ПЕДЕСЕТНИЦЕ) ГЛАГОЛІЕМЪ РУСА. ТРОПАРЬ.“ — И Т. Д. — А ДРУГИ И ТРЕЋИ ЛИСТ РУКОПИСНИ, АЛИ НЕ ОНАКО ЛИЈЕН КАО ПРВАШЊИ; ИЗВАЂЕНИ СУ ИЗ ЧАСЛОВЦА.

ОДМА ЗА ТИМ СЪДИ: ЧАСЛОВАЦЪ ИМѢ НОЩНОЮЮ И ДНЕВНОУ СЛОУЖБѢ. ПО ОУСТАВѢ ВЕЛИКМЕ ЛАВРЫ. ІЖЕ ВЪ СЪМНХ ОЦА НАШЕГО САВИ. И Т. Д. НАЧЕЛО ПОЛУНОЩНИЦЫ.“ И Т. Д. РУКОНИС ИСТИ КАО У ПРЕЂАШЊА ДВА ЛИСТА. — ЕВО НАЂОХ, ДА ОНАЈ ПОМЕНУТИ ТРЕЋИ ЛИСТ СПАДА ОВДЈЕ У ПОЛУНОЩНИЦУ, ЈЕР НА РЕДОВНОМ ПРВАШЊЕМ ЛИСТУ ЗАВРШИВА СЕ ОД ВЈЕРУЈУ: „— МРЪТВИНИМЪ“, А НА ПРЕДРЕЧЕНОЈ ЛИСТУ ЗАПОЧИЊЕ: „ЕГОЖЕ ЦАРСТВІЮ ИКѢТ КОНЦА. И Т. Д. А ПОСЛИЈЕ ОВОГА ТРЕЂЕГА ЛИСТА ИМАО БИ ДОЋИ ОНАЈ ДРУГИ; ДАКЛЕ ПРИ ВЕЗИВАЊУ РАЗМЕТНУТИ СУ, КАО ШТО И ЗАПИСКА НА КРАЈУ СВЈЕДОЧИ

„ДРОУГА ПОЛУНОЩНИЦА, ПѢВАЕМА ВЪ СОУБОТВ.“ ЦІЈЕЛА.

„НАЧАЛО СТРНИЦЫ“. ПАЗНАЧЕНИ СУ САМО ПСАЛМИ, КОЈИ СЕ ИМАЈУ ЧИТАТИ; НА ОНДА ТИПИК И СВЈЕТИЛНИ СВАКИДАШЊИ ВЕЛИКОГ ПОСТА.

„Богородичны прѣваіми по тропарехъ сѣтымъ на б(ог)ъ г(оспод)ъ съ тропари свтомѣ. и т. д. междоучасіа“ с молитвама.

„Начало типиком, иже іест ѡбѣдница. благословенъ еси г(оспод)и. таже псалом ѣв. (102) . . . по вѣстаніиже ѿ трапезе, вѣздвизаемъ прѣсвѣтѣю. ꙗкоже на ѡбѣдѣ оуказано е и вземлюще ю, и г(лаго)лемъ слава и нинѣ господи помилоу“ и т. д.

„Начело великои Накечерници“. — велико повечерје све до краја, с типиком колико треба метанија учинити; како треба псалтир у ѣелијама читати и т. д. молитве кад идемо спавати.

За овим иде рукопис прости у осам листа не штампани, али га је врло тешко прочитати; на првом листу назначено је колико који мјесец има дана; пак онда: Чинъ освѣщение води на нови месеце“ и неке молитве, Онда долази ова примједба: „зри подобаетъ водети, ꙗкоже би рождство хри(сто)во... (не читко, чини ми се впетк). и би есен снежна, а зима добра, и пролеће врлетно. и тогда нелести (ваља не листа) гора до духова, и ѡвце се не стригше; и ва то лето на видовъ днѣ паде мразъ големъ, м(есе)ца ізли днѣ е. паде мразъ големъ.“

Сад наставља минејско писмо: „вѣ сѣуботѣ вечеръ на малей вечерни на г(оспод)и вѣзвахъ ст(ихи)ры вѣскресни г(ла)с ѧ. вечерние наше молитви“ и т. д. минејски рукопис лијеп; а тако следи подпуно сва вечерња, јутрења, канони, стихире хвалитне, и на блажени, с том само разликом, што у понедељник на вечерњи

и слѣдећи дан прописан је за појање глас други, у вторник глас трећи, у сриједу глас четврти, у четвртак глас пети, а у петак глас осми; дакле шестог и седмог гласа нема. Разумје се да је и овдје по гдјекоји лист исчупан, као на примјер у недјељу на вечерњи.

Сад слѣде тропари воскресни с богородичнима и ипакоима са свијех осам гласова; а писани су рукописом простим, врло ситним словима; пак онда сва воскресна евангелија, што се читају на јутрењи, са свјетилнима и богородичнима. „твореніе кѣр лѣва прѣмоудраго.“ — Па за тим евангелија и апостоли за сваки дан преко седмице; и најпосле: „канонъ мољбанъ къ прѣсѣіе бѣи. глас. ѧ. — Сувише: „вѣ пе(та)к вече неде(лѣ) е. биваетъ слѣжба акадисту прѣсѣіе б(огоро)ди)це. на господи вѣзвах. стіхирѣ. глас ѣ. подобенъ.“ и сав акатист, али последњи листови расути су.

На последњем листу стоји ова записка: „Син ѡалтир монастира хиландара старца лѣонтіа, что беше слѣпъ, ѿ дѣбочице, и беше велми расипан, и азъ поплѣдишисіе дах и оувезах лѣто зѣмк. (7142=1634.) оу хиландару и носих его оу землю мацарскѣю и немачекѣю вѣ славни град бечѣ, пак вѣ москз и на ине путове, пак де ест вѣсачески хиландарски, и непокусиса кои братъ ѿнимити его, имещеи поминати лѣонтіа іермонаха, сіе писах грѣшни поплѣдишисіе лѣто зрна (7151=1643) прѣд дѣбровником мѣа іюла к.

Д. Б. М. Ђ. Н.

Записник главне редовне скупштине „Крајцарског штедовног друштва православних Српкиња у Сарајеву.“

Пошто је скупштина била сазвана за 1. март, а није се довољан број чланица скупило, то је наново сазвана 15. марта и без обзира на број чланица, обдржавана је у просторијама АЕ.

Митрополитске Конзисторије сарајевске, у три сѣта по подне, под предеједништвом друштвене предеједнице гђе. Јованке Ј. Бесаровићке.

Присутни су:

Високопреосвештени АЕ. и Митрополит сарајевски г. Ђорђе Николајевић, пречасни госп. Стеван Давидовић прота и градеки биљезник г. Нехански, изасланик сл. полицајне области; за тим чланице:

Гђа Савка Станишина (благајкиња), Мара Х. Авакумовића, Мара, П. Петровића, Мара Ђ. Илића, Јелена Самарџина, Јованка Шарац, Јефа Н. Краљевића (друштвене одборкиње); гђе: Јелка А. Крепшталце, Василија М. Видаковића, Милева Ј. Делијани, Јелка Х. Трифковића (друштвене чланице).

Перо води друштвена пероводкиња Евица Сарајевчићка.

I.

На позив гђе предсједнице, чита перовоткиња имена редовних и подпомажућих чланица

II.

Чита се извјештај о стању благајне као што слиједи:

а) Од 83 редовне чланице по 3-65 новч. изнаша свота	фор. 302. 95 н.
б) Од гђе Станчићке која је тек ступила у друштво	" 1 —
в) Од подпомажуће чланице пл. Мис Ирбијеве	" 5 —
г) Од изостале чланице уплаћена 1/4 год. улога	" — 90
	<hr/> фор. 309. 85

Од добровољних прилога:

Од гђе Ане А. Деспића . . .	1 35
" " Госпе С. Дунђеровића . . .	1 35
" " Даше Т. Делића . . .	1 35
" " Евице Сарајевчића . . .	1 35
" " Јелене Самарџије . . .	— 35
" " Јелка П. Тодоровића . . .	— 35
" " Јелене Лекићеве . . .	— 35
" " Јефе Н. Краљевића . . .	6 35
" " Јање В. Дурића . . .	3 35
" " Јованке Ј. Бесаровића . . .	2 35
" " Јованке Шарац . . .	— 35
" " Јоке П. Пешутове . . .	— 35
" " Маре Х. Авакумовића . . .	— 35
" " Маре П. Петровића . . .	— 35
" " Милице Латас . . .	— 35
" " Милице Васићке . . .	— 35
" " Милеве Ј. Делијани . . .	— 35

од гђе Росанде Р. Бесаровића . . .	1 35
" " Савке Д. Јефтановића . . .	6 35
" " Савке Станишине . . .	1 35
" " Стаке Ерића . . .	1 35

Свота од улога и прилога изнаша фор. 341. 20
Главница са каматама уложена у
Бос. Херц. банку са каматама 4% изнаша 962. 35
Готовина до 15. марта 1892. изнаша ф. 1303. 55

Издао се:

1. Послужитељу Јефти Узуну у мјесечним ратама по 3 фор.	36 —
2. Штампарији Ристе Савића за штампање позива за гл. скупшт. 1891.	12 —
3. За брзојаве, пошту, марке хартију и омоте	3 90
4. За два печата на друшт. књиге	— 30

Свега је потрошено до ове год. ф. 52. 20

Сравњење:

1. Примање и готовина од прошле године изнашају	фор. 1303. 55
2. Издавање износи од прош. године своту	фор. 52. 20

Остаје форинти 1251. 35

Од ових новаца налази се:

1202 фор. и 46 новч. на каматама код Бос. Херц. банке са 4%	
48 " " 89 " код друштвене благајне	
1251 фор. " 35 " Дакле са остатком слаже се.	

III.

Избор друштвеног одбора.

Кад се приступило избору новог друштв. одбора, онда буде дојкошњи одбор једногласно изабран и потврђен.

Друштвена перовот. Евица Сарајевчићка захвали се на поклоњеној јој части и повјерењу, и уједно замоли сл. скупштину да ова себи избере другог перовођу, и то кога од госпде, који ће моћи много боље и вјештије то звање обављати, него она, која је оптерећена школским и домаћим пословима.

Скупштина изјави друштв. перовоткињи, да је друштво сасвим задовољно њеним радом и заузимањем, те ју умоли, да се и на даље прими те дужности, а особито с разлога, што би перовођи, ако би био који од госпде, морали давати награду сваке године, а кад се она те дужности прими, та награда остаје у друштвеној благајни.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Сарајевчићка на то изјави, да се у корист друштвене благајне и на даље дужности прима, ма да јој та дужност много посла задаје.

IV.

Нови приједлози чланица са обзиром на измјену друштвених правила

Перовоткиња Евица Сарајевчићка предлаже скупштини, да измјени у друштв. правилама 2. тачку §. 1. која гласи „Да сиромашној ерско-православној дјечи пружа помоћ за полазак основне школе“ овако: „Да сиромашној ерско-православној дјечи пружа помоћ за полазак ерске основне школе.“

Послије кратког договора скупштина ријеша да одлаже приједлог перовоткиње, гледе измјене 2. тачке §. 1. друштвених правила, изјављујући, да је њихова задаћа скупљати новац за фонд, да као ерске мајке потпомажу ерске сиромашне удовице и њихову сирочад, тим прије што се данас све више потреба показује, и што данас наш свијет све више, жали Боже, материјално пропада. Што се тиче „основне школе“, то се може онда измјенити кад будемо имали средства за располагање, а то ће бити кад достигнумо своју цијељ, јер је велика разлика између 40.000 које треба имати, и 1202 фор. и 46 новч. које тек имамо; нашто дакле мијењати правила кад још новаца немамо?

Перовоткиња на то изјави, да би свакако требало измијенити ту тачку јер се под „основном“ школом можда мисли „комунална“ школа, а кад би то измијенили ко што рекох, онда би добили више чланица, те би тако прије до цијели дошли.

На то већина чланица присутних изјавише да за сад није потребно то чинити, јер да се и измјени она тачка, они су ипак увјерени, да неби више чланица добили, јер ко је рад ерско-пра-

вославном народу помоћи, тај се већ и уписао, и унапријед ће се уписивати они, који ерству добро желе, а они који жале крајцару на дан положити на олтар сиромашних ерских матера и дјеце им, ти се неће ни онда уписати све кад би ту тачку и измјенили, они би онда нашли какву другу примједбу; ако је још ко особито са стране рад био правила мијењати, требало је са својим једномишљеницима бар један мјесец чланом бити, и 30 крајцара жртвовати, па измјену правила захтјевати, и у том погледу већина одлучује.

Скупштина на то закључи, да правила за сад непромјењена остану, тим пре, што би опет бар 40 фор. требали потрошити, за тискање других правила, а друштво се мора клонити сваког трошка да што више заштеди.

V.

Друштво изабере гђе: Јелену Самарцију и Јелку Х. Трифковићку за овјеровљење записника.

VI.

Перовоткиња изјављује, да је гђа Персида Каренијевић супруга г. предстојника из Власеница као стална чланица послала свој улог за 1891. г. кад су имена чланица у изказним рачунима већ штампана била, због чега се у позиву међу имена чланица њено цијењено име није могло увретити, јер се мислило да је наша вриједна чланица иступила.

Гђа предсједница путем записника изјављује племенитој чланици гђи Каренијевића захвалу, што ни ове године није ускратила своје дарезљивости милом ерском роду; уједно захваљује и пречасном проти г. Давидовићу што је у име своје мале кћери Зорке дао 5 фор. као улог и прилог за 1892. год.

Изјављујући захвалу кличе скупштина свима својим чланицама и добротворима живили!

Зворничко-тузланска ерско-православна епархија и њени Митрополити.*)

Високопреосвештени митрополит Амасијски г. Антим, почео је још од прошле године у грчком листу „Неологосу“, који

излази у Цариграду износити имена Митрополита и Епископа из разних времена, свију епархија, које спадају под управу

*) Види лист „Просвјета“ година II. број 40. У Сарајеву, 19. (31.) октобра 1886.

васељенске Патријаршије; и ја сам тај његов каталог још од почетка све по реду с пажњом пратио, у нади да ћу наићи и на ред Митрополита, који су били на епархијама у нашој Босни и Херцеговини. И заиста, у броју 6736-ом поменутог листа од ове године, наиђем и на имена Митрополита, који су били на епархији Зворничко-Тузланској од 1767. године по Христу па до данас и то:

I. 1767.—1773. **Григорије** родом Атинанин, био је Митрополит Зворнички а за тим Кесаро-Кападохијски.

II. 1804. **Герасим**.

III. 1804. **Јоаникије**.

IV. 1837. **Гаврил**, који је и умро у Епархији зворничкој.

V. 1837.—1848. *Кирил*, Цариградлија, кога су родитељи били малоазијати; са епархије Зворничке премјештен је на Епархију Гано-хорску код Дарданела, одатле на Адријанопољску, а са ове на Епархију Силивријску, у којој је и умро.

VI. 1848.—1861. **Агатангел** родом из Магнисије на Мајандри у малој Азији, са епархије Зворничке премјештен је на Драмску, а са ове на епархију Ефеску, којом и данас управља.

Овај добри архипастир својим радом и понашањем умио је придобити љубав своје пастве у толикој мјери, да га се још и данас народ у епархији Зворничкој веома радо сјећа, јер ја сам био очевидац у више прилика чути, како тамо народ са великим поштовањем његово име спомиње. Он и данас није заборавио српски језик, јер кад год сам до сад имао прилике с њиме говорити, вазда је самном српски говорио, изражавајући се најповољније о Босанско-Херцеговачком народу и његовим лијепим српским обичајима. Уважени и сјединама украшени старина г. Агатангел као Митрополит Ефески, сада се на-

лази у Цариграду као најстарији члан св. Синода при васељенској Патријаршији.

VII. 1861. *Дионисије* родом са Приконишког острва близу Цариграда, био је архиђакон при Митрополиту Сарајевском Дионисију Татављанину а затим произведен за Митрополита на епархију Зворничку, у којој је и умро.

Пречасна г. г. Цвијетин Поповић прото и Марко Поповић свештеник у Доњој Тузли, који су † Дионисију познавали, опомињем се како су ми више пута о њему говорили, да је био изванредан црквени бесједник. Он је сарањем у порти данашње нове Д. Тузланске цркве, но доцније при подизању исте, пренешене су кости његове у опште гробље, које постоји изван вароши на једном узвишеном брежуљку тако-званом „Трновац“, и кад сам био у Д. Тузли посјетио сам му гроб, но сада жалим што нисам том приликом преписао натпис са његовог надгробног споменика, који му је, у колико се опомињем, подигла Д. Тузланска српско-православна црквено-школска општина из чисте љубави према своме архипастору.

VIII. 1865.—1868. *Дионисије* II. (Илијевић) прије но што је произведен за Митрополита Зворничког, био је ђакон и други писар при цариградској Патријаршији.

Високопр. г. Антим у својој записци вели за Дионисија да је „Цариградлија“ али ја сам небројено пута слушао из уста самог Дионисија, да је из села Берковице, које данас припада кнежевини Бугарској, и да му је отац био Србин из Македоније, а мати Гркиња, која и данас живи у Д. Тузли у Босни.

IX. 1868.—1873. *Паусије* родом из села Бријуле близу Смирне, од синђела при цариградској Патријаршији произведен је за Митрополита и послат на епархију

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Зворничку, из које је премјештен на епархију Дабро Босанску.

Х. 1872.—1891. *Дионисије* П. (Илијевић) са епархије Дабро-Босанске по други пут повраћен на епархију Зворничку, а сада као умировљен живи у Фанару у Цариграду.

Према доведе наведеном види се, да Високопречасни Архимандрит г. *Никола Мандић* долази од год. 1767. по броју и реду као XI. Митрополит на управу епархије Зворничке.

Митрополија Зворничко-Тузланска према статистици долази сада по реду као 60-та између осталих Митрополија, које спадају под управу васељенске Патријаршије, а њени Митрополити вазда су се одликовали и са титулом: „Пречасни Екзарх Далмације“.

Сматрам себи за веома пријатну дужност да са овим изнесем пред поштоване читаоце „Источника“ горњи каталог, који, као што се јасно види, наставља своју хронологију казујући нам све по реду имена Зворничко-Тузланских Митрополита од 1767. год. т. ј. баш од оног истога времена када је укинута Пећска Патријаршија и када њена област потчињена би под област цариградске Патријаршије, а доцније ако ко год буде уређивао шематизам те епархије можда ће нам моћи што и више казати о зворничкој Митрополији и њеним Архијерејима.

На Острову Халки, 17. маја 1892. г.

Протосинђел

Дионисије.

Бесједа о „Крстоношама“.

Иако козличништва дѣла ткога
Господи, кѣа придрогтѣю со-
творилъ еси... (Псал. 103. 5).

Љубазни парохијани!

Познати Бога и Његово свемогућство, славити Га, као промислитеља, величати и превазносити Премудрост Његову, па и све твари, на овој пространој и неизмјерној васпони посматрати, као дјело руку Његових, те из тога убјеђења добивати о Бого-поштовању, света је дужност свакоме од нас, сваком православном Србину — Христјанину. — У томе треба браћо да се састоји рад ума нашега, за тим да тежи душа наша, јер у оваковом узвишеном раду, срце наше неће бити тврдокорно, душа наша неће лутати, као изгубљена, но ће наћи крај тежњи својој; ум наш неће помрачен бити, наћи ће вјечну правду и истину, ту ће се зау-

ставити и ту ће наћи радост и спокојство.

Не задржавајмо се! Пођимо сретно на тај рад! Само пажње доста па ће и задовољства бити срцу и души нашој.

Гледни само Хришћанине изнад себе и око себе. — И шта видиш? Видиш прекрасну, дивотну Божију природу. Расматрајмо је само сви и милина те прекрасне природе — Божијег врта — обузеће скроз душу и сва чувства наша: заборавићемо на попеченија земаљска, бриге и тегобе наше, а до потпуног увјерења доћи да је преблаг Творац „све премудро створио“.

То можемо свакад чинити, али сад при овоме часу и мјесту најбоље.

Ево нас, браћо, не у направљеном рукама људским храму, него на Божијим свемогућством урешеним цвјетним пољанама, њивама и ливадама, у чијим њедрима налазећи се прелијетамо их с' часним крстом и св. Јеванђељем, наслађавајући се красотом Божије; ево нијесмо сад међу четири зида, но смо на отвореном мјесту, гдје ваше тежачке руке, умор од свога тешкога рада осјећају; ево нас свију под ведрим небом на пољани, гдје сељак дању досадни зној отире с' чела, а и ноћу на опрези бива; ево нас међу планинским косама у наручју њихову, а небеско виђело, — сунце — сјенка Божије свјетлости свјетли нам. Па, кад сте се тако у лијепом броју сакупили, да проматрамо ову прекрасну Божију природу, и све твари, које можемо видети у природи требамо знати како ћемо и како можемо из природе сазнати за Божије свемогућство, Његову благост и доброту, милост и промисао о свакој твари. Али, ја знам, да сте ради на то одговорити ми: тешко је то нама знати, кад смо људи сељаци. нисмо школовани, да знамо књиге читати. Но, ја вам велим: не правдајте се тијем, јер неће вам бити оправдано. Колико их има школованих и научених, па су развратни, занесени и помрачени умно, те не признају Опога, који је свима тварима у васијони законе поставио; који суди и небу и земљи.

Поред писаних књига, из којих се као из св. Јеванђеља и других можемо научити Бога познати и поштовати, и у овоземном животу владати се као Хришћани имамо ми једну велику, сталну књигу — учитељицу, која ће нам истинито свједочити о Свемогућем, Премудром и Преблагом Богу Промислитељу сваке твари, и та је књига за свакога.

Радујете ли се љубазни моји, да дознате, која је то и каква књига и како

да се научите из ње? Само пажљиво слушајте и дознаћете.

Имамо ми откровење Божије на писмено изложено, и то је писана књига наша, коју називамо „св. Писмо“. Оно нам на првом свом листу говори: „*кх* *на* *чл* *к* *сотвори* *Бог* *неко* *и* *земљу*.“

И неस्мијемо друкчије тумачити, извртати и мудровати, јер је непобитна истина. И разум наш зауставиће се на тој истини и природа ће нам доказати. Дакле љубазни моји, Бог је створио небо и земљу и на њима све, што видимо и не видимо — што знамо и незнамо.

На небу сунце, мјесец и звијезде је створио, а на земљи разне житовиње од најмање до највеће, воду, тице и разне биљке т. ј. траве и дрвеће, широка поља и равнице, високе горе и планине, а све за ради човјека, којег је најпослије створио, као најодличнијега од свију створова, да се свима тварима служи и користи.

Све то, што је милостиви Бог, Творац створио, прославља Бога и проповједа славу и свемогућство Божије (Псал. 18 2). Све то, небо и земља са њиховим тварима називамо свијетом — васијоном, а саму земљу, с њеним тварима природом, која се назива прекрасном баптом Божијом, рукосадом Божијим. Тај најдивнији рукосад Божији видимо, куд год се кренемо, видимо потпуни ред и красоту, видимо да све твари владају се и теку по оним законима, које им је Творац при стварању још поставио.

Једном ријечи, љубазни моји, пред нама то све изгледа, као једна велика књига, која тачно и истинито исповиједа свога најмудријега писца — створитеља Бога. То је та књига, за коју вам се обећах казати, то је књига, која нам је поред писаних такође потребна.

Ту велику књигу може свако читати, ма којим језиком говорио, био писмен или

не, мали и велики. Дакле та велика књига, то је ова Божија природа. У те књиге имаду и корице и листови, писмена мала и велика. Видилисте у књиге, писане људском руком корице, то су у велике наше — Божије природе — планине и планинске косе, што су у књиге листови, то су у природе међу планинским косама широка поља и дубраве, па наше њиве орнице и коснице, мора, ријеке и потоци; као што у књиге имају мала и велика писмена, тако има и у природи.

Мала писмена су: траве, цвијеће и сваковрсна жита, а велика: веће дрвеће, трмови и т. д.

Приђимо, љубазни моји, те читајмо та писмена и добићемо откривену науку, да је свака твар дјело Божије, да ни једна твар није сама од себе постала, нити од другога, но да је Господ Творац све твари створио, законе им дао, по којима да постоје; Он се брине за сваку твар, Он је одржава, Њиме расте, и без Њега не би никаква твар могла опстати (Псал. 94. 4.)

Та писмена читајући више ћемо увјерења имати о Богу, већма га славити и хвалити као створитеља и промислитеља сваке твари, и достојно клицати: „велика су и дивна дјела твоја Господи и све што си створио премудро си створио.“

И најучени људи, што су више разматрали природу, то су више славили свемогућство Божије и ничице падали пред премудрости Његовом.

Нас непрестано и Христос Спаситељ и Апостоли кроз св. Јеванђеље уче, како ћемо се у овом кратком животу владати, па да нашљедимо царство небесно, али и из саме природе можемо се научити како имамо радити и владати се, како Бога познати и поштовати. — И вама је то, драги моји тежаци, најбоља прилика. Ви отворено у природи живите, радите и кре-

ћете се. Зар, да вам не буде мила данашња светковина — Крстоноше? Зар, да вам не буде у срцу милина и радост кад сте видели браћу своју с крстовима и иконама, гдје пролазише тамо и овамо.

О тежаче Христијанине, остани у томе раду и Богу благодари, немој бити зловољан на свој тешки рад, јер је тај рад пријатан и Богом благословен. И цјесма народна кличе ти: „Измеђ' свију различитих стања и њихова сваке врете звања најсретније стање је тежачко.“

Немој се врати на чаршински живот, гдје се лакше живи а прије пропада, но држи се плуга и орања, држи ми се косе и мотике, будака и сикире, али Бога вазда на уму имај и Његову св. вољу испуњавај. При овој слави помисли тежаче да су у чаршији људи више затворници, а ти као орао прелијеташ брда и долине, живиш у чистом ваздуху, наслађујеш се красоте Божије, мирис цвијећа разблажује те, бљејање јагањаца весели те, и ако радиш тежак посао, те са звојем лица свог кору љеба зарадиш, ти слађе једеш и спаваш и уморно тијело своје снажиш.

И на то помисли тежаче, да ти троштак рад радиш. Ти радећи, с коњима и вочићима својим или орући, или копајући, или косећи или жањући само мислиш о оном, како ћеш урадити, не падају ти зар на ум какве беспослице, немаш кад ближњем своме зло дјело учинити нити проводиш вријеме узалуд, та тако користиш себи и својој кући с иметком, одужујеш се и Богу чистим срцем и молитвом а цару што је царево.

Зар да не буде тежак весео и чин? Ако је уморен а сунцем опаљен, ето ти га у хлад под дебели храст те отпочине: „Вјетар пуше па га расхлађује, лишће трепти, пак га забављује, вода шушти,

те га наслађује, славуј пјева, па га успављује.“

Сви ви, љубазни моји, као тежаци на сваком кораку у вашим радовима, а под ведрим небом, можете имати науку и научити се ваљану раду, задрузи домаћој, о међу собној љубави, љубави на спрам Бога и ближњег, о страшном суду, о награди добрих и казни злих људи, о васкрснућу мртвих, о поштовању старијих. Ако будете о свему овоме мислили и творили онда сте добри Христјани и чеда Божија, а кад си добар Христјанин, добар си и поданик цару. — Да вам је лакше поћи на тајрад ево вам неколико примјера из овог око нас широм отвореног Јеванђеља.

Ниси ли тежаче усно чисту шеницу у својој њиви, а кад дође вријеме, да се жње нађеш и кукоља. Шеница је добро а кукољ је зло. Ти као господар шенице одвајаш је чисту опет и сасипаш у житницу, а кукољ ватром сажежеш. Тако ће бити и на страшном суду. На овом неумитном суду Господ Исус Христос одвојиће добре људе од злих и ставити их у блажено вјечно царство, јер су се на земљи владали по божијој вољи, а зле ће у пакао бацити на вјечно мучење, јер на земљи су зло радили, закон не испуњавали, тјелу угађали па и заслужили. Дакле, ако сте ради вјечнога царства добро радите и владајте се по вољи Божијој како вам црква и Јеванђеље казује, јер „нису тешке заповједи Христове“ па ћете и добити (Јов. 2. 5). Имајте дакле на уму шеницу и кукољ.

И зрно шенице добио си из земље као храну, и тјело је људско по св. писму од земље створено Богом. Кад зрно бацаш у земљу да ти опет плод донесе, оно се у земљи најприје разгњили и распадне, док клицу поћера и клас по-

стане и сазри, тако и тјела наша пошто су од земље у земљу ће опет ићи, и ту се разгњилити и иструнути, али ће по вољи Божијој кад буде вријеме опет устати, — васкрснути сва тјелеса људска да се с душама сједине, — а то ће бити при страшном суду. Према томе зрну шенице будите увјерени, љубазни моји, о васкрснућу мртвих.

Ето тамо погледај милопојне птичице, како лете широм весело, цвркућу, скакућу с гране на грану. Оне нити сију нити жњу, а опет се хране. Господ их храни и за њих се брине, а како да се неће, по својој милости, за нас бринути још већма. Будите самотрпљиви и не падајте у очајање, јер више пута Бог добре људе и искушава с бједама и невољама. Бог је милостив. Заиста вам кажем, који се Бога боје и слушају Га сити су милости и помоћи Његове. Истина, који је лијен те неће да ради, може сједити и помоћи чекати колико хоће, ал' неће је добити, — јер св. ав. Павле вели: „Ако ко неће да ради не треба ни да једе.“

Немојте се сувише бринути за сабирање богатства, јер оно привлачи човјека за се, а отуђује га од Бога и од свега што му иде на спасење душе. Св. Јеванђеље вели: „Која је корист човјеку да сав свијет придобије, ако душу своју помрачи те спасења не добије.“ (Мат. 16. 26.) А ако имаш, те си праведним путем стекао, буди милосрдан према корисним циљима и невољни да може наћи уточишта.

Пођимо напред само за корак, сагнимо се па загледајмо, наћи ћемо мравка да вуче нешто више од себе, у своју зимуницу, кад дођемо до тамо видићемо их на хиљаде, гдје сложено раде: једни храну вуку, други грађу за зимуницу, а трећи

праве и слажу, па кад стегне зима сигурни су. Или друго да вам кажем.

Ето многи има пчела. Сваки зна да је то животињница радна. Све пчеле имају матицу, као господарицу, па је слушају и раде од ране зоре до мрклог мрака. Свака има свој посао и врши га без љутње. Ево науке за љењивце, који љети ладују а зими гладују. Ево свакој кући и породици огледала, како да у љубави живе, а не у распри и свађи; ево примјера да је нужно имати љубави и слоге, па да буде склад и мир и у породици и у општини. Ево свима млађима примјера да поштују своје старије.

Христијани моји, ја желим да примите ову поуку као мелем, да се таквим врлинама и ви и ваши домови и породице красе. Ако би те врлине усвојили, ту ће бити међу вама и на вама мир и благослов Божији.

Размислимо сад и о овоме сви. Знамо, да је првјенац рој најзадружнији, према томе и најпунију кошницу даје, други рој је сиромашнији, а трећи најсиромашнији. Тако исто и једна породица клоне, кад се због ината пораставља. Прихватите овај савјет о слози и задрузи биће вам добро.

Још ми, љубезни моји, лежи на срцу ово вам казати. Можете ли, драги моји, имати стада оваца, а да немате чобана — пастира, који ће их чувати, зар неће их звјерови рашћерати, зар неће их за кратко вријеме нестати? Драги моји и ви сте сви стадо једног пастира — нашега свештеника. Па вас чува и учи и њега слушајте. А гдје ћете често чути ријечи Божије, сјет и проповјед, ако не у цркви? Ондје ћете чути дакле и научити се. За то треба често да јој долазите, а не радити коме од дуга, товарити шта и на мобу ићи, биће мање свађе и крађе. Ако

неки пут Господ дадне град, те побије љетину, или народом болест овлада или земља да не рађа, то су казни због непослушних људи, које Он шаље.

И дозвох сушу на земљу и на горе и на жито и на уље и на вино и на све што земља рађа, и на људе и на стоку, и на сав ручни рад (Агеј I. 11.) . . . а све због одвратних људи.

Ево вам, љубезни моји, довољно наведох примјера из овог пространог природнога Јеванђеља, ета вам и поуке довољно. Будите добри те ту поуку примите као мелем срцу и души вашој, па ћете и у овоземном животу благочестно поживити а и души спасење придобити. Повратите се са злог пута, на пут, који вам казах и казиваћу вам непрестано. Радите добровољно и у раду вазда мислите на свемогућство Божије, имајте пред умним очима вазда милост, благост и промисао Божији. Будите трпљиви и издржљиви. Будите људи, будите Срби, будите Хришћани.

Хвалите име Господа. Преузносите и данас и од данас Бога Творца, који облаке од земље горе узводи, који даје муње и громове, кишу и вјетрове, који даје по горама траву и разно зеље за човјека, свима скотовима храну па и малим птичићима. Цјевајте му: Слава ти Боже, Господе помилуј, велика су и дивна дјела твоја. А ваш свештеник молиће се Богу, да нам благослови данашњи рад наш — крстоноше наше, да чује и прими молитве наше, да нам дарује здравља и весела, плодну земљу, да од усјева наших по својој милости одклони црве, мухе, гусјенице, хрђу, трулеж и несносне вјетрове, како би плодове трудова наших у радости пожњели и у сласти појели.

Ви старији оставите у аманет и па даље ове наше крстоноше млађима вашим.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Сви пак, који смо данас за живота радимо све што је корисно и племенито, а све у лијепу славу Божију „Аще гасе, аще ли пїете, аще ли ино что творите вса къ слави Божию творите,“ (I. Кор. X. 31.); те ћемо онда достојно с пророком и царом Да-

видом клицати: „Іакъ возвеличишася дїклатвоу Господи, вса премудростїю сотвориш ѣси.“ Яминз.

У Подравати, у неђељу пред Тројице.

Говорио 1890. год.

Теодосије С. Поповић,

помоћник протопрезв. сребреничког.

Разно.

Свештеничко удружење. Најодличнији свештеници из карловачке митрополије имали су пред Васкре састанак свој у Карловцима и с благословом епископског патријарха г. Георгија изјавили су да желе да се удруже на заједнички рад у славу своје православне цркве и напредак свог свештеничког позива. За ту цијељ су спремили и нацрт правила, која ће се на првом општем састанку претресати. Тај нацрт правила донесен је као додатак к броју 14. „Српског Сиона“ 1892. год. Цијељ је овом удружењу, по гласу нацрта правила овај:

а) „да се свештенство уједињеним силама, споразумним радом и међусобним потпомагањем усавршава у вршењу свога свештеничког задатка, и ствара сигурне услове и подесна средства за што успјешнији рад у служби својој свештенослужитељској, учитељској и пастирској;

б) да шири и утврђује религиозно-вјерску свијест и хришћанску наравственост у народу; да потпомаже културно-просвјетни и материјални напредак народни, у колико то спада у задатак и позив свештенички.

А према томе:

а) да његује и учвршћује у свештенству солидарност и личну узајмцу, јединство мисли и организацију рада;

б) да изнаходи најсходније начине, прибира и употребљује најзгоднија средства за успјешан пастиреки рад;

в) да разрађује и унапређује црквено бесједништво и да се стара за што успјешније вршење проповједничке дужности;

г) да се стара о усавршавању и успјешном вршењу религиозне наставе у школама;

д) да ради на постизавању једноличности у вршењу црквених обреда, по правилима и прописима св. православне цркве;

е) да његује и шири правилно црквено појаше и благољепије;

ж) да се стара о свему, што спада на дисциплину свештенства, и од чега зависи положај и углед његов у народу и друштву;

з) да потпомаже и унапређује црквену књижевност;

и) да се обавјештава о свима појавама и покретима, који се тичу вјере, цркве, морала и самог свештенства, те корисне да потпомаже и развија, а штетне да сузбија и отклања;

ј) да проучава и претреса, кад то од пријеке потребе буде, предлоге за епископски православни народно-црквени сабор, и да у томе погледу и своје резолуције доноси;

к) да и материјално потпомаже поједине свештенике, који помоћи требају и заслужују.

Споменик Вука Караџића. Одбор за подизање споменика Вуку Стефановићу Караџићу у Биограду издао је опширан проглас, којим позива сав народ српски, а нарочито његову интелигенцију, да се живо заузме за скупљање добровољних прилога за Вуков споменик. Одбор је закључио, да би Вуку најиримичнији споменик био народна школа. Та школа имала би се подићи у општини Вука Караџића, у близини његова мјеста рођења. На тој школи, на томе животворном споменику Вуковом, ставиће се на подесном мјесту Вуково попреје, израђено од тврдога и трајнога градива. Становници сиромашине општине Вукове учиниће своје у корист овога подuzeћа, али они сами нити су кадри нити обвезни, да се они одужују великоме Србину, Вуку, који у себи спаја дух свега Српства, и који је стекао бесмртних заслуга за сав народ српски треба да му се и одужи.

Велика недјеља и Ускрс у Грчкој. Велику недјељу проводе Грци у најстрожијем посту У.

течају прва три дана женске иду у поље, беру траву и цијетиће, које по кућама хране и чувају за лијек. На велики четвртак газде приређују раскошне вечерње гозбе. Сваки гост — особито дошљак — странац, врло радо се прима на таквим „вечерама“. Заједно са газдама за трпезом вечерају и сви радници, одјевени у празничко одијело. Овакве гозбе бивају још три пута у години: о Божићу, Новој години и Богојављењу. На јутрењи, у очи великог петка у грчким црквама постоји особити обичај и то: послије петог страсног евангелија, уз пјевање антифона, износи се и поставља на средину цркве велики крет, за престолни, а често и нарочито за то рађени са фигурама апостола и жена мирносица по крајевима. Крет тај држи се ту све до свијетлог Христовог Воскресенија, када се уноси у олтар заједно са плаштаницом. По старом обичају у варошима и селима Грчке, тамо се плаштаница на јутрењи носи око цијеле вароши или села, а не само око цркве. Све куће поред којих се пролази освијетљене су свијећама, а на праговима истих у удешеним судићима пали се тамјан на жеравици, тако да црквена процесија буквално пролази кроз густу пријатно-миришљави дим. Као на црквено-службену особитост може се показати на то, што се ношење плаштанице врши на јутрењи за вријеме пјевања канона, не послије великог славословља. У прослави Ускреса јагањци играју велику улогу код Грка. Кажу да се у самој Атини, у течају велике недјеље закоље по 12—15.000, а у свој Грчкој преко 200.000 јагањи и оваца. Велике недјеље сељаци из свију крајева Атине догоне своја стада у Атину. У тим данима беш у свако доба ерести Грка, који носи јагње. Тих дана трговци највећма износе своју робу. Ту можеш и једно и друго наћи, и најразличитије ствари: слике светитеља, са сликама из рата за ослобођење и т. д. Најљепше од све робе су ишаране воштане свијеће; гомилама леже на полицама, облијепљене златном и сребрном картом, а бојадисане јасним бојама. На њих се особита пажња обраћа, ради тога, што оне у те дане чине главни предмет трговине, јер ни један Грк не ће поћи у цркву без свијеће у руци.

Воскресење Христово Грци предусретају са особитом славом и бескрајном радошћу. На поноћи, у часу кад епископ узглашава: „Христос воскрес!“ по свим кућама настаје покрет,

шум и весеље, пуцњава и праска ракетла. Уз то се добро једе и пије, гдје најбољу улогу играју јагањци и вино.

Трећи дан Ускреса завршује се народно весеље. Тога дана се — у Атини — народ обично искупља у дугу око храма Тезејева. Па не само из Атине, него и из цијеле околине, тако да се искупи до 10.000 људи; таласајући се као узбуркано море, напријед и натраг, или расположивши се на хумку Нимфа у животописним гомилицама — све у најљепшем одијелу. Како све тада блиста и прелијева се! Ти првени фесови са кићанкама црвени-златом и сребром извезени џамадани и докољенице, као снијег бијели фистани, а при том тамо и амо свијетлећи се огањ, поред којих стоје окупљене поједине породице, пекући овнујину, без које се не може бити ни на каквом народном празнику. А у сред те сујете и шаренила, мирно и величанствено стоји стари храм. Тамо и амо поједини парови играча оживљавају ову гомилу народа. Грчки танац је необично значајан. Сваки пол игра за себно. Дјевојке осим тога ни међу собом не играју на јавним мјестима. Тек у вече, у ограђеним двориштима, а у малом броју окупљене, могу се Гркиње видјети у игрању. Играчи обично образују круг, као у нас кад се игра коло, само што тај круг није растегнут, да се може кроз њега проћи. На сред тога круга стоји вођа игре који почиње сваку игру, и скакање, а околни подражавају сваком његовом покрету. Те скокове и игру чине вође под тактом гајада, под звуцима којих играчи цјевају пригодне цјеме. Постепено свирање бива све живље, а тако и покрет играча све смјелији, искренији и бржи. Али ни свирање ни игра не долази до оног запоса, какав видимо у Шпанији. Најмилија народна игра је грчка „Ромајка“. Број играча допире до 36. Сви се они дохвате за руке и почињу се лагано кретати око свирача, час спуштају главу с приједа, а час је навијајући назад. Наједанпут искочи по један играч, почне скакати, окретати и преврћати се, подиже руке у вис и спушта их доле; једном руком баца у вис свој фес, а другом вади иза појаса пиштољ и пуца на њ, па га затим опет у лету хвата; уз то му се бијели фистан лепрша, као скутови балетних играчица. Напошљетку још неколико пута поскоћи и изгуби се у гомили. Остали и даље продужавају кретати се у исто великом миру; а на мјесто

— онога појављује се други играч, који неколико различитије покрете чини, а после је понавља све као и први. Могуће је, да је из узрока монотоности и једноставности народних игара; такође и из уважења својих предака, 1871. год. покушавано понављање олимпијских игара.

Него, покушај је испао доста слабо, те је на томе и остало. —

„Г. Ц.“

Исправак. У Ш. свесци „Источника“ од о. г. на страни 119. при дну стоји штампано: „О Селмановићима, види од 1891. год. у „Бос. Вили“

из мојих путних црта: „Један дан на Кукању“, што сам спремио још у августу лањске године у „Бос. Вилу“ — баш, кад и путне црте у „Источник“, па како још до сад не угледа свијета, то молим нек ми пошт. читаоци незамјере, што се овијем исправља. Прије мјесец дана јавио ми је уредник „Бос. Виле“, да ће се у овој години штампати у „Вили“, те кога занима нек прочита о Селмановићима.

У *Фоци*, 13. априла 1892.

М. С. П.

Јавна благодарност.

Племенити г. *Јохан Петрић* римокатолик и бивши спахија у селу Полој (котар Дервенски), учинио је племенито дјело тиме, што је своје кмете у Полоју понудио, да своје посједе од њега откупе, што су они прихватили те се с њиме погодили и откупили. Том приликом извезо је од продаје један комад земљишта у вриједности од 200 фор. тако звано „збориште“, гдје се сваке године на дан 30. јуна обдржава пољски благослов и молитвени збор, те је то српској цркви лјешћанској даровао и код груптовне области у Дервенти на исту уписао. Ради тога племенита дара, потписани у име црквене општине и народа парохије Лијешћа, изриче му најусрднију благодар-

ност са врућом жељом: нека га Бог много година поживи и могућности му дарује, да може и на даље своје племенитом срцу оваким начином угађати и другима у добротинству за примјер служити.

*

Јово Гудало из села Полоја парохије лјешћанске даровао је цркви лјешћанској једну кадоницу у вриједности од 15 ф. За овај лијепи дар нека му је овдје изречена топла благодарност. Бог му дао уз живот и здравље још бољу могућност којом се по својој хришћанској свијести сјећа свете матере цркве.

У *Лијешћу* 12. маја 1992.

(М. П.)

Марко Јелић

свешт. и парох Лијешћа и Полоја.

Књижевне вијести.

Књижевни радови **Нићфора Дучића**, архимандрита. Књига 2. са два прилога. У Биограду штампано у државној штампарији краљевине Србије 1892. Цијена 2 динара или 1 фор. Стр. 291. Садржај је другој књизи овај: I. Морача и Острог у Црној Гори. — II. Рефарат о грађи за историју српске цркве. — III. Биљешке о Мажур. епјеву: смрт Смаил-аге Ченгића. — IV. Епископије зетска и дабарска. — V. Извјештаји о Немањину другом крштењу. — VI. О три Немањина потојка. — VII. О поријеклу кнеза Лазара Хребљановића. — VIII. О смрти цара Уроша. — IX. Запис у старој добрунској цркви.

— X. Српске сфрађистичке и хералдичке старине. — XI. Двије србуље у манастиру Савини. — XII. Добрушта. XIII. Приказ Борхгафове расправе о цару Душану. — XIV. Оцјене и прикази књига. XV Српски арханђ. манастир у Јерусалиму. — XVI. Приказ дјела: Спољни одношаји Србије. — XVII. Словенски рукописи у народној библиотеци у Паризу. — XVIII. Разни записи. — XIX. Приказ XIX. књиге: Истор. споменици у Загребу. — XX. Стара хумска епископија, садашња херцеговачка митрополија. — XXI. Приказ о старом грбу босанском.

Проповједник српске народне цркве од Теофана Живковића, православног епископа карловачког. На свијет издао по смрти владике Теофана брат му Јован Барон Живковић. Сав чист приход од ове књиге намјењен је фонду за свештеничке удовице и сироте овог владичанства.

Ова се књига може добити само код г. Манојла Грбића у Карловцу по 1 50 ф. комадосим поштарине.

У идућој свесци овог листа слиједи опширан приказ ове књиге и „проповједника“.

Извјештај о раду и стању панчевачке српске православне црквене општине за годину 1891. Подноси црквени одбор главној скупштини са-

званој за 12. априла 1892. VIII. извјештај Панчево 1892. Штампарија Браће Јовановића. У години 1890. било је стање благајне 256.967 ф. 43 н. Укупно стање за 1891. увећало се са 4.446 ф. 13 н.

Српске народне умотворине. Књига прва. **Српске севдалинке.** Из ковчежића: *Марка С. Поповића-Родолуба*. Чист приход — пошто се одбију трошкови намјењен је у корист — за подизање фонда: српског књижевност друштва у Босни и Херцеговини. У Панчеву 1892. на продаји у књижари Браће Јовановића. У овој књизи са 133 стране има 216 пјесама а цијена јој је 60 новч.

Читуља.

† **Арсеније Стојковић,**
православни епископ будимски

Након кратког боловања преселио се у вјечност овај стари архијереј 29. марта о. г. у својој епископској резиденцији у Св. Андрији. Родио се у Мокрину 28. октобра 1804. Отац му је у том мјесту био ђакон и учитељ. У истом мјесту учио је основне науке а наставио их у Сентивану, кад му се отац у то село преселио као парох. Гимназију са пет разреда свршио је у Сегедину, почевши од 1816. Год. 1821. и 1822. свршио је са одликом учитељску препарандију у Сомбору. Исто тако са одликом наставио је и довршио гимназију у Темишвару, почевши је 1823. Богословију је такође са одликом свршио у Вршцу 1824. и 1825. Свршив богословију, оде у Сегедин, гдје са одликом сврши философију 1826. и 1827., а у Пешти права 1828. и 1829. По својој мирној и озбиљној нарави приволи се калуђерском чину, те га митрополит Стратимировић г. 1829. у јесен пошаље у манастир Раковац к архимандриту Арсенију Наки, који му је у вршачкој богословији био учитељ, да буде искушеник. 10. марта. 1830. постриже се и прими монашки чин, задржав своје крштено име Арсеније. Тај чин прими од Пантелејмона Живковића, митрополитског протосинђела и потомег епископа темишварског, који је замијенио болесног архимандрита Наку. Не дуго затим буде код митрополита Стратимировића придворни ђакон и у једно професор у карловачкој богословији. Год. 1831. буде протођакон, 1833. архиђакон и кон-

систоријални биљежник све до 1835., када постаде синђелом и протосинђелом. „Риторику“ и „Пастирску богословију“ прерадио је те по свом рукопису предавао науке.

Г. 1852. изабере га св. синод за епископа, давши му будимску дијецезу, гдје је од 1853., како нам је познато, остао до своје смрти, бораваћи у Св. Андрији као својој епископској резиденцији.

У двапут затим на изборима митрополита, 1874. и 1881., буде Стојковић као Арсеније V. изабран за српског митрополита, први пут једногласно а други пут са претежном већином гласова. Но ни један избор не буде на највишем мјесту потврђен, те на новим изборима буду изабрани, први пут Прокопије Ивачковић, други пут Герман Анђелић. И овом приликом буде Арсеније Стојковић одликован орденом гвоздене круне I. разреда.

Вјечан му спомен у народу српском.

† **Петар Петровић,**
протопрезвитер и члан српско-православне
АЕ. М. конзисторије у Сарајеву.

Послије дугог и тешког боловања, овај вијерни служитељ божијег олтара, исповијеђен и причешћен, преминуо је и преселио се у вјечност 18. маја 1892. год. у 2 сата послјеподне, оставивши за собом тужну супругу са два одрасла сина и шћер.

Покојник се родио у Фочи 17. октобра 1840. год., дакле, тек је покојник 52 године

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

живота свога навршио, и онда, кад је родитељске бриге готов избринуо, и кад би безбрижније поживити могао, смрт га уграби и у гроб врже.

Основне школе свршио је у Фочи и Мостару од 1848.—1854. године (по старом начину, читање часловца и месловца, писање и рачунање), а 1856. год. оде у Биоград, гдје повтори сва четири разреда основне школе за двије године а по том сврши два разреда гимназије и четири разреда богословије. Од почетка па до свршетка школовања свога увијек одликовао се је примјерним владањем и добрим успјехом. Својом искреношћу и веселом нарави задобио је млађана срца својих садругова тако, да га је сваки као брата рођенога љубио и с њиме се најердачније дружили.

По свршеним наукама дође у Херцеговину у Требиње, гдје је од 1864.—1866. године учитељем био у српско-православној основној школи. У овом мјесту себи је супругу и сапутницу живота свога нашао, која га сада са дјецом оплакује.

Из Требиња премјести се у Фочу, и овдје је од 1866.—1868. год. такође био учитељ у српској основној школи.

Тежећи за свештеничким чином, за који се припремио, рукоположи га за ђакона херцеговачки Митрополит Прокопије 20 августа 1868. год. у манастиру св. Тројици код Таслиће; исте године 1. октобра рукоположи га у Чајничу за свештеника. Као свештеник при резиденцији митрополита Прокопија, служио је у цркви мостарској и путовао је по каноничној визитацији са архијерејом до 1869. године. Ове године по вољи митрополита Дабро-босанског Дионисија а на позив српско-православне црквено-школске општине сарајевске, буде постављен за пароха сарајевског, вјероучитеља у српским школама и редовног проповједника у старој цркви.

У 1872. години послат је био у Србију у Биоград од тадашње српске општине сарајевске и одбора школског са „пуномоћи“ од 9. септем. 1872. год. А Нр. 14/к. 266 на којој су потписани Костантин Т. Петровић, Макео Деспић и Петар Краљевић, и у којој се пономоћи препоручује ово: 1.) „да тамо прегледа све разреде како основни тако и реални школа т. ј. шта у њима дјеча уче, како им се предаје; и да од свју предмета по један екземпляр купи и донесе са методичним упуствима по којима се предаје; 2)

„да нађе два или три вриједна и способна учитеља за основне разреде, који уз то да знаду лијепо и хармонично пјевати у цркви (а цијена им се опредјељава: за двојицу од 60—80 дуката цесарских годишње плате, а трећему од 80—100 дук. пес. а поред тога стан и дрва за огријев бесплатно), и да их са собом доведе у Сарајево; 3) „да по предатој му ноти за школе потребне књиге од министарства просвјете настоји умолити да се бесплатно дједу; 4) „да нарочито у првом основном разреду штице и начин познавања слова добро расмотри: на који начин лакше иде, да покаже и докаже; 5) „да умоли г. Ђорђу Окановића за 600 фор. фонда школског, што је његов отац 1851. год. завјештао и до 1859. год. интерес плаћао; 6) „да 4 ученика и младића из Сарајева по препорукама писменим од општине у гимназију намјести и благодјејаније изради“⁴⁾ итд.

Као парох сарајевски, вјероучитељ и проповједник вршио је ревно са успјехом све ове дужности до 1878. год., и тад по сопственом захтјеву свом, буде премјештен у парохију Осјечко-Блажујску са сједиштем у Сарајеву. У овој парохији служио је све до наименовања за члана АЕ М. Конзисторије Дабро-босанске. Од 1879. год., поред дужности парохијалне, вршио је вјероучитељску дужност у сарајевској вел. ц. и кр. гимназији и војеном дјечачком пензионату. — Године 1880. за ревно службу у парохији и у вјероучитељској дјелатности одликован је титулом секеларије од митрополита Антима.

У 1881. г. наименован је вјероучитељем у сарајевским народним (комуналним) школама, а 1882. год. за вјероучитеља у препарандији. Ове године од Његовог Апостолског Величанства цара и краља нашег Франц Јосифа I. одликован је златним кретом са круном за заслуге.

По највишем ријешењу Његовог Апостолског Величанства цара и краља нашег Ф. Ј. I. од 17. октобра 1882. — на предлог заједничког министарства а по препоруци в. земаљске владе за Босну и Херцеговину и тадашњег митрополита — наименован је правим и редовним чланом АЕ М. Конзисторије у Сарајеву.

Декретом Његовог Високоцреосвештенства АЕ и Митрополита Дабро-босанског г. Ђорђа

⁴⁾ Ови младићи били су Ђ. Петровић сад свешт. члан конз. и уредник овог листа; Р. Бошковић сад протођакон и канцел. конз.; С. Манојловић сад чиновник грунтовнички у Херцеговини и † Ј. Поповић правник.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Николајевића од 26. јануара 1888. године, број 129, произведен је покојник 6. јануара и. г. за протопрезвитера за ревну свештеничку службу у цркви православној.

Као члан конзисторијални, провео је у тој служби 9¹/₂ година радећи додијелени му реферат прилежно онако, како је знао и умно; и посљедње године свога живота провео би безбрижније и без терата, да га болест не обори на постељу, на којој је болујући пуних 8 мјесеци испустио своју душу и предао је Богу на истину.

У кратко рећи све дужности парохијске и вјероучитељске вршио је према снази и способности својој тачно и савјесно тако, да је код претпостављених власти уживао похвалу, код народа признање а код младјки поштовање. У опште био је у Сарајеву свагдје виђена и опште поштована личност.

Служећи пуних 28 година у цркви и народу као учитељ и свештеник, народ је и младеж на пут поштења изводио, ревно у вјери праједовској утврђивао, брижљиво у очувању српског имена и народности соколио у свако вријеме, а у даној прилици на послушност према претпостављеним властима ријечју и примјером одушевљавао. Према својој дјечи био је њежан, љубазан према сродницима и пријатељима а у друштвеном обхођењу непритворан и веселе нарави; срцем и душом био је одан вјери праједовској тако, да је у неколико прилика заблудење у вјери повраћао и отимао од непријатеља крета и неке иновјерне приводио у крило православне цркве. А осим тога био је чун хришћанског милосрђа према сиромашним ученицима и невољнима, помагао је колико је више могао и морално и материјално, а није изостајао да коју лепту по могућности дарује на опште народне цијељи.

Тјело покојниково опојано је и сахрањено у сјајном спроводу 19. маја о. г. у 4 сата после подне. Од покојникове куће до нове цркве допратио је покојника Високопреосвештени АЕ и Митрополит г. Георгије, са конзисторијалним члановима и осталим свештенством у мјесту, а пред спроводом иђаху богословци из Рељева са ректором и професорима; српско-правосл. пјевачко друштво „Слога“; ученици са наставничким

особљем велике гимназије, препарандије, српско-православних као и народних (комуналних) основних мушких и женских школа. У цркви су дочекали спровод поглавар земље и грађански доглавник њихове преузвишености: барон Апел и барон Кучера; владин савјетник велеможе. госп. Коста Херман, котарски предстојник погл. госп. Рашета, као и остала господа виши официри и чиновници. Осим тога, како од куће до цркве тако и до гробља учествовао је велики број грађана без разлике.

Послије свечаног опијела у цркви, говорио је Ђ. Петровић, свештеник и конз. члан и опростио се с покојником описавши му живот у кратким потезима. Послије тога спровод је кренуо из цркве кроз Темалушу улицу на кошевско гробље, гдје су земни остаци покојникови предати земљи и спуштени у гроб у присуству свештенства и многобројног народа. Над гробом опростио се је с покојником прото Ст. Давидовић, члан конз. истакнувши у говору покојникове врлине у колико су му биле познате.

И ако је мало речено о животу и дјелима овог служитеља божијег олтара, и ако је изостављена још која врлина и честитости његовог срца и племените душе, ипак ће то његови пријатељи и блиски познаници — парохијани знати најбоље, и задржати име му у лијепој успомени.

Господе Боже! Који си у небесним висинама и на сваком мјесту, Ти једини познајеш свачије мисли, жеље, намјере, побуде и дјела, и Који по томе најправичније судиш о свима нама, молимо Те као праведног судију, са светима Твојима упокој душу од нас преселившиг се Теби, као вјечној истини, нашег во христу брата; друга, пријатеља, пастира, протојереја Петра; и даруј му Боже да у Твојим вјечним срећним дворовима небесног чертога и славе ужива вјечну радост а међу нама:

Вјечну памјаш!

† Др. Владимир Гете,
православни свештеник.

Познати борац за православље на западу, плодни и духовити писац по црквеној књижевности, преминуо је 10. марта о. г. у Луксенбургу.

Др. Гете био је најприје римо-католички свештеник, за тим је прешао у православље и као православно свештеник служио је у руској цркви у Паризу (Француској).

У почетку педесетих година у англиканској и римо-католичкој цркви појавио се покрет за изучавање источне православне цркве, а с њим и тежња да се учини неко зближење. Тадашњи настојник руске цркве у Паризу Ј. Е. Васиљев, умјешао се у овај покрет и основао лист „Хришћанско јединство“, у коме је десет година водио борбу противу заблуда римо-католичких и давао свијету истинити појам о православљу. У то вријеме се и Гете упозна са Васиљевим. Године 1862. он постане православно свештеник и сарадник листа „Хришћанско јединство“ а 1870. год. прими и руско поданство. Овај корак произвео је страшно негодовање код римокатоличког свештенства. Као одговор на пријекор и нападаје римокатоличког свештенства, отац Владимир је 1860. публиковао опширно дјело: „Рим у својим односима према источној цркви“. За ово дјело московска духовна академија почастовала га је титулом доктора богословских наука. За вријеме 30 година он је у свом журналу и осталим списима научним достојанством ширио православље

на западу и упознавао западни свијет са источном црквом.

Православље у др. Гете-у губи великог поборника свог, а духовна књижевност једног од најучевинијих и најплоднијих писаца.

*Слава сјени великог покојника;
мир душељу његовом!*

† **Тоде Берих,**
парох Пецки у протопрезвитерату герзовачком.

Након кратког боловања, преселио се у вјечност овај служитељ божијег олтара 6. маја о. г. Тијело покојниково опојано је од шесторице свештеника, у присуству многобројног народа како из његове парохије тако и из друге, и сахрањено сјутра дан у опште гробље. Иза себе оставио је супругу са двоје женске дјечице у сиромашном стању.

Покојник је рођен у селу Пецкој 17. фебруара 1842. Рукоположен је за ђакона и свештеника 19. и 20. августа 1868. године у Пецкој од Митрополита Дионисија.

Вјечна му памјат!

Напомена.

Лист наш „Бос. Херц. Источник“ доста претплатника прима и чита, али се са претплатом многи слабо одзивају. Доста је казати то, да ни трећина онијех, којима се „Источник“ шаље, за ову годину још, до сад, не послаше новца, те је то и узрок, зашто лист не може да излази на вријеме, јер су трошкови, око штампања и плаћања поштарине знатни.

Ми мислимо, да је срамота и да ни свештенству нашем ни осталима, који лист примају, не може служити на част то, кад ми штампарији дугујемо. Ми труда не жалимо, али материјалне жртве бар

неби требало сносити. Ово је једини духовни лист за српско-православно свештенство у нашој Босни и Херцеговини, па би га бар претплатом требало потпомоћи.

Позивамо г. г. свештенике, да преко надлежних протопрезвитерски уреда претплату, за ову годину, што прије намире; а тако и сву осталу господу; који лист примају и читају, како им неби принуђени били листа обустављати — а и имена немарних дужника јавности предавати.

Администрација „Б. Х. Источника“.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А